

Burmistrz Gniewkowa

Załącznik nr 1
do Uchwały Nr XIX/124/2012
Rady Miejskiej w Gniewkowie
z dnia 30 maja 2012 r.

S t u d i u m

uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Gniewkowo

tekst Studium - część pierwsza

Uwarunkowania rozwoju

Gniewkowo 2012 r.

S t u d i u m
uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego
gminy Gniewkowo

St u d i u m

uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Gniewkowo

tekst Studium - część pierwsza

Uwarunkowania rozwoju

Spis treści

Przedmiot, podstawa prawna oraz cel i zadania sporządzania studium.....	4
Uwarunkowania wynikające z dotychczasowego przeznaczenia, zagospodarowania i uzbrojenia terenu.....	4
Uwarunkowania wynikające ze stanu ładu przestrzennego i wymogów jego ochrony.....	6
Uwarunkowania wynikające ze stanu środowiska, w tym stanu rolniczej i leśnej przestrzeni produkcyjnej, wielkości i jakości zasobów wodnych oraz wymogów ochrony środowiska, przyrody i krajobrazu kulturowego.....	9
Uwarunkowania wynikające ze stanu dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej.....	20
Uwarunkowania wynikające z warunków i jakości życia mieszkańców, w tym ochrony ich zdrowia.....	22
Uwarunkowania wynikające z zagrożeń bezpieczeństwa ludności i jej mienia	31
Uwarunkowania wynikające z potrzeb i możliwości rozwoju gminy.....	32
Uwarunkowania wynikające ze stanu prawnego gruntów.....	35
Uwarunkowania wynikające z występowania obiektów i terenów chronionych na podstawie przepisów odrębnych. .	36
Uwarunkowania wynikające z występowania obszarów naturalnych zagrożeń geologicznych.....	36
Uwarunkowania wynikające z występowania udokumentowanych złóż kopalin oraz zasobów wód podziemnych.....	36
Uwarunkowania wynikające z występowania terenów górniczych wyznaczonych na podstawie przepisów odrębnych	37
Uwarunkowania wynikające ze stanu systemów komunikacji i infrastruktury technicznej, w tym stopnia uporządkowania gospodarki wodno–ściekowej, energetycznej oraz gospodarki odpadami.....	38
Uwarunkowania wynikające z zadań służących realizacji ponadlokalnych celów publicznych.....	43

Przedmiot, podstawa prawna oraz cel i zadania sporządzania studium

Przedmiotem opracowania jest Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Gniewkowo, zwane dalej „Studium”. Studium obejmuje obszar gminy miejsko-wiejskiej Gniewkowo w jej granicach administracyjnych. Podstawę prawną sporządzania Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego określa art. 9 ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz.U. z 2003r. Nr 80 poz.717).

Rada Miejska Gniewkowo w dniu 24 lutego 2010 r. podjęła uchwałę Nr XLVII/396/2010 w sprawie przystąpienia do sporządzenia zmiany Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Gniewkowo. Dotychczas posiadane Studium zostało uchwalone uchwałą Nr XIX/160/2000 Rady Miejskiej w Gniewkowie z dnia 15 marca 2000 r.

Podstawowym celem sporządzania Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy, jest – zgodnie z ww. ustawą - określenie „polityki przestrzennej gminy, w tym lokalnych zasad zagospodarowania przestrzennego”. Studium jest podstawowym dokumentem planistycznym który kształtuje politykę gospodarowania przestrzenią na obszarze gminy i jest komplementarne wobec innych branżowych i ogólnych strategii, planów i programów rozwoju. Zadaniem Studium są: rozpoznanie aktualnej sytuacji gminy, istniejących uwarunkowań oraz problemów związanych z jej dotychczasowym rozwojem, sformułowanie optymalnych kierunków rozwoju przestrzennego gminy, stworzenie podstawy prawnej do sporządzania miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, promocja rozwoju gminy.

Część I – Uwarunkowania rozwoju gminy – została wykonana w roku 2011 na podstawie najbardziej aktualnych dostępnych danych i informacji (dane z zasobu GUS - z roku 2009, dane pochodzące z Urzędu Miejskiego lub BIP Gminy Gniewkowo – aktualne na dzień pozyskania).

Uwarunkowania wynikające z dotychczasowego przeznaczenia, zagospodarowania i uzbrojenia terenu

Położenie i ogólne informacje o gminie

Gmina Gniewkowo położona jest w centralnej części województwa kujawsko-pomorskiego, w północno-wschodniej części powiatu inowrocławskiego (siedziba gminy leży w odległości ok. 15 km od centrum Inowrocławia).

Zajmuje powierzchnię ok. 179 km², co lokuje ją wśród gmin dosyć dużych (21. lokata wśród 144 gmin województwa).

W strukturze użytków rolnych zaznacza się dominujące znaczenie gruntów ornych (zajmują one ponad 58% powierzchni całej gminy). Udział sadów jest bardzo mały, udział łąk i pastwisk (łącznie ok. 5%), typowy dla większości gmin.

Na ogólną powierzchnię 17944 ha składają się użytki rolne zajmujące prawie 11,4 tys. ha (czyli prawie 64% całości), lasy i grunty leśne – 4,2 tys. ha (23,6%), pozostałe grunty i nieużytki – zajmujące razem ponad 2,3 tys. ha (prawie 13%).

Liczba ludności gminy wynosi ok. 14,8 tys., co lokuje gminę wśród gmin województwa, nieco powyżej przeciętnej, choć wśród gmin miejsko-wiejskich jest to wartość przeciętna. Liczba ludności wiejskiej wynosi ok. 7,5 tys. (wartość typowa wśród gmin na terenie kujawsko-pomorskiego), liczba ludności miasta Gniewkowo - ok. 7,3 tys. lokuje miasto w grupie kilkunastu niewielkich miejskich siedzib gmin.

Gęstość zaludnienia na obszarach wiejskich gminy wynosi 44 os/km², a w odniesieniu do obszaru bez lasów, łąk i pastwisk – 62 osoby/km². Obydwie wartości należą do przeciętnych (są nieznacznie niższe od średniej wojewódzkiej), ale mają charakter neutralny i nie stanowią istotnego uwarunkowania rozwoju (ani pozytywnego, ani negatywnego).

Pod względem fizyczno-geograficznym, gmina leży w dwóch zasadniczo różniących się obszarach:

a) południowa część - w podprovincji Pojezierzy Południowobałtyckich, makroregionie Pojezierza Wielkopolskiego, mezoregionie – Równiny Inowrocławskiej.

b) północna część - w podprovincji Pojezierzy Południowobałtyckich, makroregionie Pradoliny Toruńsko-Eberswaldzkiej, mezoregionie – Kotliny Toruńskiej.

Gmina ma charakter przemysłowo-rolniczy. Cechuje się dobrymi warunkami rozwoju rolnictwa oraz obecnością zakładów wytwórczych, z których największe - w Gniewkowie i Wierzchosławicach - zajmują się przetwórstwem rolno-spożywczym. Ze względu na położenie w pobliżu Inowrocławia, ale także w niedużej odległości od Torunia, część ludności gminy jest ekonomicznie związana z działalnościami pozarolniczymi prowadzonymi w tych miastach (dojazdy do pracy). Należy się spodziewać, że istotny wpływ na dalszy rozwój gminy będzie mieć przede wszystkim kondycja ekonomiczna rolnictwa oraz rosnące związki z Inowrocławiem i Toruniem.

Siedziba gminy – miasto Gniewkowo - położona jest w odległości około 55 km od Bydgoszczy (siedziby Wojewody) i ok. 25 km od Torunia (siedziby Marszałka i władz samorządowych województwa), a także około 15 km od Inowrocławia (siedziby powiatu). Uwagę zwraca regularny kształt gminy oraz centralne położenie siedziby, dobrze dostępnej z terenu całej gminy (węzeł, w którym zbiegają się drogi różnych kategorii).

Główne determinanty warunkujące rozwój gminy, to:

- zróżnicowane warunki przyrodnicze, związane z położeniem gminy w dwóch zasadniczo odmiennych strefach morfogenetycznych – pradolina na północy i wysoczyzny w centrum i na południu,
- rolniczy charakter niezalesionej części gminy, przy zróżnicowanych, ale w znacznej części korzystnych, warunkach rozwoju rolnictwa,
- duży udział obszarów chronionych, przy jednak niskiej ich randze,
- koncentracja lasów w północnej części gminy przy niskiej lesistości w części pozostałej
- dosyć duża liczba mieszkańców,
- rozproszenie osadnictwa i dosyć duża liczba miejscowości,
- obecność funkcji przemysłowej jako uzupełniającej rolniczy charakter,
- prognozowana stagnacja demograficzna,
- położenie wzdłuż jednego z głównych ciągów infrastruktury komunikacyjnej województwa – drogi krajowej nr 15.

Użytkowanie gruntów

Gmina ma wyraźnie dwudzielny charakter. Północna jej część jest zalesiona. Jest to fragment zwartego i rozległego kompleksu Puszczy Bydgoskiej. Południowa i centralna część ma natomiast zdecydowanie rolniczy charakter. W strukturze użytkowania gruntów zaznacza się duża powierzchnia leśna (ponad 4,2 tys. ha), co stanowi więcej niż 1/3 wszystkich lasów w powiecie inowrocławskim, ale także duża powierzchnia użytków rolnych (prawie 11,4 tys. ha). Pod względem wskaźnika lesistości (23,6%) gmina zdecydowanie wyróżnia się na tle powiatu inowrocławskiego, gdzie średni wskaźnik wynosi tylko 10%, a aż w 5 gminach jest niższy od 5%; wskaźnik ten jest także nieznacznie wyższy, niż przeciętnie w województwie. Powierzchnia użytków rolnych sytuuje gminę (na tle całego województwa), wśród obszarów o istotnym znaczeniu w produkcji rolniczej.

W strukturze użytków rolnych zaznacza się dominujące znaczenie gruntów ornych (zajmują one ponad 58% powierzchni całej gminy i prawie 92% powierzchni użytków rolnych) - udział sadów jest bardzo mały, udział łąk i pastwisk (łącznie ok. 5% powierzchni gminy), typowy dla większości gmin.

Tab. Struktury użytkowania gruntów

Gmina		Użytki rolne	Grunty orne	Sady	Łąki	Pastwiska	Lasy i grunty leśne	Pozostałe grunty i nieużytki
Gniewkowo	(ha)	11398	10445	88	405	460	4237	2309
	(%)	63,5	58,2	0,5	2,3	2,6	23,6	12,9
powiat inowrocławski	(%)	76,3	67,0	1,0	5,4	2,9	10,0	13,7
województwo kujawsko-pomorskie	(%)	64,5	56,1	0,7	5,2	2,5	22,9	12,6

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Statystycznego

Miasto Gniewkowo zajmuje powierzchnię ok. 913 ha (czyli ok. 5% powierzchni gminy). Podobnie jak w wielu miastach tej klasy wielkościowej, w strukturze użytkowania gruntów dominują użytki rolne (ponad 72% powierzchni ogólnej miasta), a grunty orne stanowią aż 62% powierzchni ogólnej miasta, a łąki i pastwiska zajmują razem prawie 10% powierzchni miasta. Lasy stanowią zaledwie 1,3% (zaledwie 12 ha).

Nieco ponad 26% powierzchni miasta (240 ha) stanowią tzw. „pozostałe grunty i nieużytki” - jest to obszar faktycznego zainwestowania miejskiego – między innymi tereny zabudowane, tereny pod drogami, placami, linią kolejową oraz nieużytki, a także tereny pod wodami.

Osadnictwo

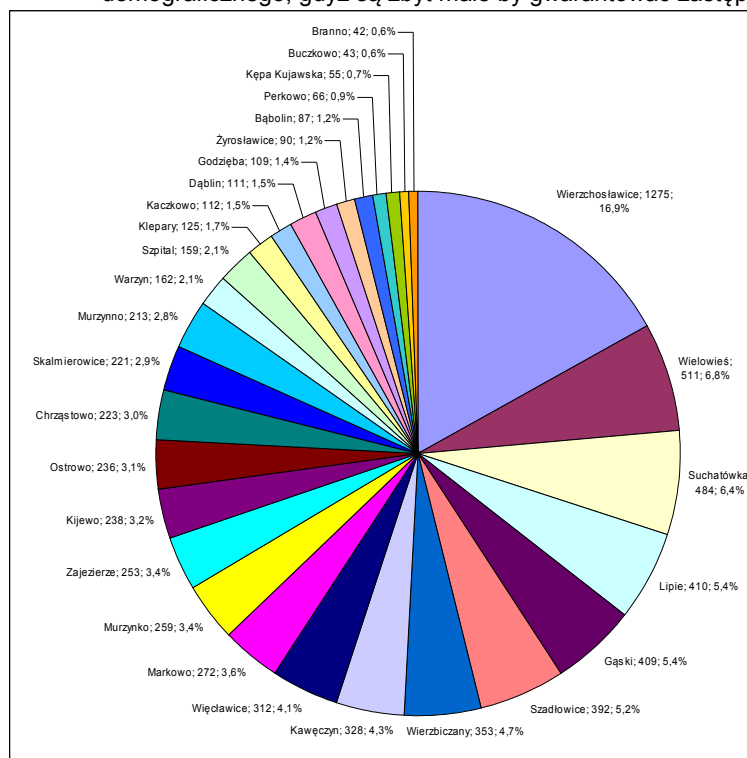
Sieć osadnicza gminy składa się z miasta oraz 29 miejscowości wiejskich. Ludność miejska stanowi niespełna połowę ludności gminy. Wiejska sieć osadnicza jest mocno rozdrobniona. Największe wsie zaliczają się do dużych w skali województwa (Wierzchosławice – liczące 1275 osób) lub dosyć dużych (Wielowieś i Suchatówka – odpowiednio 511 i 484 osób), ale koncentrują one niewielką część mieszkańców wiejskich gminy (największa wieś – Wierzchosławice – tylko 17%, Wielowieś i Suchatówka łącznie nieco ponad 13%).

Dobłą sytuację wykazują także liczące ponad 350 mieszkańców Wierzbiczany, Szadłowice, Gąski i Lipie. Wspomniane 7 miejscowości liczących ponad 350 osób skupia łącznie połowę mieszkańców wiejskich. Liczną jest grupa wsi liczących 200-270 mieszkańców (poziom 200 mieszkańców uchodzi za minimalny dla zapewnienia zdolności do rozwoju społecznego i gospodarczego). Niekorzystny jest fakt dużej liczby wsi małych i bardzo małych – aż 1/3 liczy do 125 mieszkańców. Są to wsie zbyt małe, by mogły rozwijać się w nich z powodzeniem jakiegokolwiek usługi.

Sieć osadniczą gminy należy więc uznać za uwarunkowanie niesprzyjające rozwojowi. Co ważne – jest to uwarunkowanie trwałe i praktycznie niezmiennie z pozycji polityki gminy. Na niekorzystną ocenę składa się kilka czynników:

- duża liczba wsi, a więc konieczność rozwoju rozległych sieci infrastrukturalnych, zwłaszcza jeśli uwzględnia się dużą powierzchnię i kształt gmin,
- mała liczba wsi dużych, które w naturalny sposób sprzyjają rozwojowi gospodarczemu (opisane w dalszej części opracowania niekorzystne wskaźniki przedsiębiorczości, zwłaszcza sektora handlu i napraw, są w dużym stopniu wynikiem rozdrobnienia osadnictwa – małe skupienie mieszkańców nie gwarantują odpowiedniego popytu na oferowane dobra i usługi, stąd placówki handlu i usług nie mogą się utrzymać na rynku),

- duża liczba wsi małych, słabo wyposażonych w usługi (konieczność wyjazdów poza własną miejscowość w celu zaspokojenia nawet podstawowych potrzeb), ponadto wskazuje się w nich zagrożenie dla rozwoju demograficznego, gdyż są zbyt małe by gwarantować zastępowalność pokoleń (postępujący ubytek ludności).

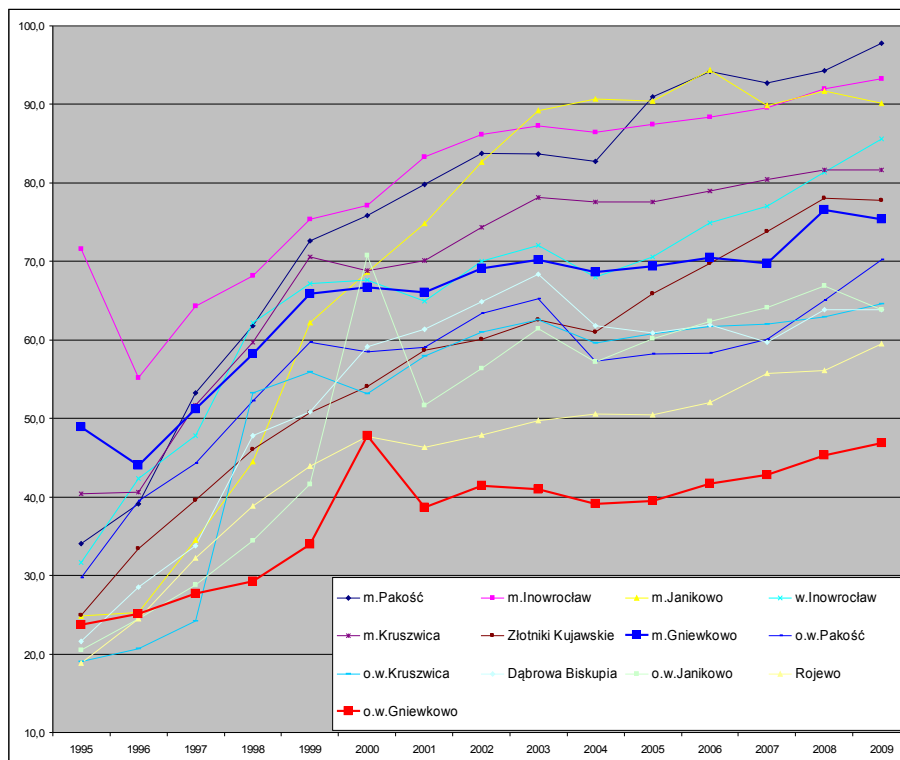

Rys. Struktura wiejskiej sieci osadniczej. Dane Urzędu Miejskiego w Gniewkowie – stan na rok 2008

Uwarunkowania wynikające ze stanu ładu przestrzennego i wymogów jego ochrony

Gospodarka gminy

Gmina cechuje się typowo rolniczym charakterem przestrzeni i pełni ważną rolę w produkcji żywności – w strukturze przestrzeni duży jest udział terenów rolnych, o wysokiej przydatności (czarnoziemy), które sprzyjają osiągnięciu wysokiej efektywności.

Rys. Zmiany wskaźnika przedsiębiorczości (REGON/1000 mk) na terenie gmin powiatu inowrocławskiego

Tab. Stan rozwoju przedsiębiorczości – wskaźniki (na 1000 mk) dla wybranych rodzajów działalności

Rodzaj działalności	Gniewkowo - miasto	Gniewkowo - obszar wiejski	województwo - miasta	województwo – obszary wiejskie
Przetwórstwo przemysłowe	13,4	5,4	9,6	6,9
Budownictwo	5,7	6,0	10,6	8,6
Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, motocykli oraz artykułów użytku osobistego i domowego	24,4	13,0	32,4	18,3
Hotele i restauracje	1,0	1,1	2,6	1,5
Transport, gospodarka magazynowa i łączność	5,1	3,5	7,7	4,9
Pośrednictwo finansowe	1,5	1,6	4,4	1,7
Obsługa nieruchomości, wynajem i usługi związane z prowadzeniem działalności gospodarczej	10,5	3,9	17,5	5,4
Usługi społeczne (administracja, edukacja, ochrona zdrowia i pomoc społeczna)	4,9	2,3	10,5	5,3

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Statystycznego

Ze względu na brak danych statystycznych nie jest możliwe dokonanie nawet pobieżnej charakterystyki potencjału rolnego gminy. Warto jednak zauważyć, że zarówno pod względem powierzchni użytków rolnych ogółem, jak i gruntów ornych, gmina lokuje się na 25. pozycji wśród gmin województwa, a powierzchnie te wynoszą odpowiednio 11490 i 10443 ha. Wg informacji zawartej na gminnym portalu internetowym: „wśród upraw przeważają: pszenica, buraki cukrowe, warzywa. W produkcji zwierzęcej dominuje chów trzody chlewnej w cyklu zamkniętym”.

Niezależnie od potencjału rolnictwa należy jednak podkreślić dobry stan rozwoju działalności przemysłowych, w tym dużych zakładów – znanych marek. Największe zakłady przemysłowe to: "Bonduelle" zajmujący się przetwórstwem warzywnym, Zakłady Przetwórstwa Cykorii "Cykoria" S.A. Wierchosławice, K.C.B. Interlight w Gniewkowie zajmujący się produkcją świec. Wymienione firmy cechują się ukształtowaną renomą, pozycją na rynku i są częścią koncernów o zasięgu międzynarodowym lub współpracują z takimi podmiotami w kraju i poza granicami.

Stan przedsiębiorczości to jedno z najpoważniejszych zadań rozwojowych gminy i dotyczy zarówno miasta, jak i obszarów wiejskich. Poprawa przedsiębiorczości ma duży wpływ na zmniejszenie wysokiego bezrobocia. W 2009 roku w mieście zarejestrowanych było 544, a na obszarach wiejskich gminy – 353 podmioty gospodarcze. Wskaźnik podmiotów gospodarczych na 1000 mieszkańców w mieście wynosi 75,4 a na obszarach wiejskich 46,9.

O ile liczba podmiotów w gminie jest obiektywnie mała, co wpływa na wskaźniki odniesione do liczby mieszkańców, to struktura branżowa dla najważniejszych dziedzin nie odbiega bardzo wyraźnie od tych wartości. Zwłaszcza na obszarach wiejskich udziały poszczególnych branż w ogólnej liczbie firm są niemal identyczne ze średnimi. W mieście dominacja działalności produkcyjnych powoduje, że udziały innych branż są niższe, choć proporcje pomiędzy nimi są w zasadzie zachowane. Generalnie strukturę branżową przedsiębiorczości należy uznać za prawidłową - nie wpływającą na możliwości rozwoju, ale na pewno niekorzystny jest stan przedsiębiorczości – czyli zbyt mała liczba działających firm.

Tab. Struktura branżowa przedsiębiorczości – udziały (%) poszczególnych rodzajów działalności w ogólnej liczbie zarejestrowanych podmiotów

Rodzaj działalności	Gniewkowo - miasto	Gniewkowo - obszary wiejskie	województwo - miasta	województwo - obszary wiejskie
Rolnictwo, łowiectwo i leśnictwo	3,5	11,3	0,9	7,8
Rybactwo	0,0	0,0	0,0	0,1
Górnictwo	0,0	0,0	0,0	0,2
Przetwórstwo przemysłowe	17,8	11,6	9,2	11,1
Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, wodę	0,0	0,0	0,1	0,3
Budownictwo	7,5	12,7	10,1	13,9
Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, motocykli oraz artykułów użytku osobistego i domowego	32,4	27,8	30,9	29,5
Hotele i restauracje	1,3	2,3	2,5	2,3
Transport, gospodarka magazynowa i łączność	6,8	7,4	7,3	7,9
Pośrednictwo finansowe	2,0	3,4	4,2	2,7
Obsługa nieruchomości, wynajem i usługi związane z prowadzeniem działalności gospodarczej	14,0	8,2	16,7	8,6
Administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe ubezpieczenia społeczne i powszechne ubezpieczenie zdrowotne	0,6	1,4	0,4	1,8
Edukacja	2,4	1,4	2,5	2,6
Ochrona zdrowia i pomoc społeczna	3,5	2,0	7,1	4,1
Działalność usługowa komunalna, społeczna i indywidualna, pozostała	8,3	10,5	7,9	7,1

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Statystycznego

Gmina charakteryzuje się trwałym wysokim poziomem bezrobocia. Jest to typowy problem powiatu inowrocławskiego – niekorzystne wskaźniki są obserwowane we wszystkich gminach. Coroczna zmienność liczby bezrobotnych jest stosunkowo duża, więc bezwzględne wartości nie są tak istotne, jak względna pozycja na tle innych obszarów. Gmina Gniewkowo w przebiegu bezrobocia naśladuje ogólne trendy (np. postępujący spadek bezrobocia w latach 2003-09), ale wskaźniki tu notowane są corocznie bardzo niekorzystne i lokuje ją wśród najsłabszych gmin województwa.

Tab. Zmiany liczby bezrobotnych w gminach powiatu inowrocławskiego

gmina	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Inowrocław	9 387	9 404	9 134	8 265	6 620	5 584	6 377
Dąbrowa Biskupia	669	650	661	602	486	379	452
Gniewkowo	1 792	1 723	1 722	1 569	1 381	1 212	1 357
Inowrocław	1 317	1 379	1 324	1 271	1 067	887	934
Janikowo	1 774	1 583	1 552	1 328	1 092	984	1 223
Kruszwica	2 882	2 783	2 664	2 458	1 933	1 691	1 700
Pakość	1 483	1 440	1 370	1 261	1 008	831	853
Rojewo	569	544	546	524	442	360	401
Złotniki Kujawskie	1 138	1 120	1 037	1 104	963	686	829

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Statystycznego

Tab. Zmiany wskaźników bezrobotnych (bezrobotni/1000 mk w wieku produkcyjnym) w gminach powiatu inowrocławskiego

gmina	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2009–pozycja wśród 144 gmin
Inowrocław	18,4	18,3	17,7	16,1	13,0	11,0	12,6	86
Dąbrowa Biskupia	20,7	19,9	20,2	18,3	14,7	11,5	13,6	107
Gniewkowo	19,1	18,2	18,2	16,5	14,6	12,8	14,3	117
Inowrocław	19,5	20,1	19,1	18,3	15,2	12,6	13,1	94
Janikowo	21,1	18,6	18,1	15,4	12,6	11,3	13,9	111
Kruszwica	22,9	21,9	20,8	19,2	15,0	13,2	13,3	100
Pakość	23,8	22,8	21,6	19,8	15,7	12,9	13,2	96
Rojewo	20,5	19,2	19,1	18,0	15,1	12,2	13,3	101
Złotniki Kujawskie	20,3	19,6	17,9	19,0	16,4	11,6	13,9	110

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Statystycznego

Ograniczenia i możliwości rozwoju osadnictwa

Istniejąca sieć osadnicza gminy nie posiada istotnych barier, które ograniczałyby ich rozwój terenowy (przestrzenny). Miasto oraz większość wsi posiada znaczące możliwości rozwojowe w ramach istniejącej zwartej zabudowy, w formie zabudowy uzupełniającej (plombowej) lub konsekwentnego, spójnego i harmonijnego poszerzania zabudowy istniejącej. Ze względu na stagnację demograficzną nie notuje się bardzo dużego zapotrzebowania na tereny mieszkaniowe, a ograniczony stan rozwoju przedsiębiorczości nie generuje dużego zapotrzebowania na tereny inwestycyjne pod działalność gospodarczą. Tym samym na terenie gminy nie notuje się zapotrzebowania na rozległe tereny rozwojowe i potrzeby ludności realizowane są w sposób niezakłócony.

Wobec powyższego, głównymi ograniczeniami rozwoju przestrzennego są więc występujące na terenie całej gminy, ale raczej wyspowo – nie tworząc zwartej obszarów ograniczeń:

- dobrej jakości gleby,
- warunki fizyczno-geograficzne (przede wszystkim związane z warunkami hydrologicznymi),
- obszary cenne przyrodniczo (wymagające ochrony).

Północna część gminy jest wyłączona z zainwestowania (kompleks leśny Puszczy Bydgoskiej).

Potencjalnie największe możliwości rozwoju dla osadnictwa występują w rejonie podmiejskim oraz wzdłuż głównych dróg zapewniających prawidłową obsługę komunikacyjną i łatwość dostępu ośrodka gminnego. Ze względu na brak dostatecznej ilości wód powierzchniowych płynących wyklucza się ze względów ekologicznych możliwość lokalizacji przemysłu wodochłonnego na całym obszarze gminy (brakuje odborników dużej objętości ścieków).

W rozwoju zabudowy należy przyjmować zasadę koncentracji zainwestowania w największych miejscowościach, co ułatwia racjonalne zarządzanie przestrzenią, optymalną realizację zadań własnych oraz stanowi najłatwiejszy sposób poprawy jakości życia mieszkańców.

Zagospodarowanie turystyczne

Gmina wykazuje umiarkowane uwarunkowania dla rozwoju pewnych rodzajów oferty turystycznej, ale podkreślić należy, że nie jest to typ walorów, które cieszą się bardzo dużym zainteresowaniem turystów, jak też nie wpływają na kształtowanie jednoznacznego wizerunku danego obszaru, jako terenu bardzo atrakcyjnego turystycznie.

Główne rodzaje funkcji turystyczno-wypoczynkowej, dla których rozwoju predestynowana jest gmina, to przede wszystkim:

- rekreacja codzienna i weekendowa – skierowana zarówno dla mieszkańców gminy (głównie miasta) oraz mieszkańców sąsiednich dużych miast – Torunia i Inowrocławia. Tego typu oferta powinna wiązać się z wyznaczeniem szlaków pieszych i rowerowych oraz bazy ogrodów działkowych, względnie zabudowy letniskowej. Tereny szczególnie predestynowane to północna część gminy (rozwój zabudowy oraz ścieżek umożliwiających penetrację turystyczną) oraz Błoto Ostrowskie i Błoto Gąskie (tu wyłącznie rozwój ogólnodostępnego zagospodarowania, bez możliwości rozwoju zabudowy na terenie i w pobliżu tych walorów),

- wypoczynek sobotnio – niedzielny i pobytowy oparty na wynajmie kwater w zabudowie zagrodowej (agroturystyka i turystyka wiejska), jak też polegający na coraz popularniejszych „drugich domach” czyli siedliskach wykupywanych w celu rekreacyjnego, czasowego wykorzystania,
- prowadzenie zielonych szkół - placówek dydaktycznych prowadzących w turnusach zajęcia dla uczniów z innych regionów. Tu korzystne walory prezentują miejscowości północnej części gminy,
- edukacja ekologiczna – szczególnie przydatne dla tego typu form są: Błoto Ostrowskie i Błoto Gąskie – nie mające w zasadzie konkurencji w tej części województwa,
- turystyka krajoznawcza i kwalifikowana (specjalistyczna): piesza, rowerowa i konna. Walorem dla turystyki krajoznawczej są także obiekty zabytkowe – dosyć licznie reprezentowane, ale nie zaliczane do najatrakcyjniejszych, ze względu na swą formę, dla turystyki (są to walory dosyć powszechne w tej części województwa),
- podobnie jak w innych obszarach o relatywnie niskich walorach naturalnych lub kulturowych, pewną formą aktywizacji turystycznej jest stworzenie komercyjnej oferty rekreacyjnej (park rozrywki, itp.), który swym zasięgiem, dzięki unikatowości dużej atrakcyjności, oddziaływałby na Toruń i Inowrocław.

Przez teren gminy biegnie szlak turystyczny im. Władysława Sikorskiego – z Gniewkowa przez Wierzbiczany na południe (do rezerwatu Balczewo), i dalej na zachód (do Inowrocławia). Przez teren gminy biegnie szlak rowerowy – z Torunia, przez Cierpice, Gniewkowo, Lipie, Lipionki, Gąski do Parchania.

Podsumowując, należy podkreślić, że gmina nie wykazuje predyspozycji dla rozwoju wypoczynku pobytowego na dużą skalę, ani też szczególnie wysokiej atrakcyjności dla krajoznawstwa. Nie należy się więc spodziewać dużej skali ruchu, a funkcji turystycznych nie należy postrzegać jako istotnych w kontekście rozwoju gospodarczego gminy. Jako priorytet w tej dziedzinie należy więc wskazać zapewnienie własnym mieszkańcom właściwych warunków dla rekreacji.

Uwarunkowania wynikające ze stanu środowiska, w tym stanu rolniczej i leśnej przestrzeni produkcyjnej, wielkości i jakości zasobów wodnych oraz wymogów ochrony środowiska, przyrody i krajobrazu kulturowego

Położenie na tle jednostek fizyczno-geograficznych

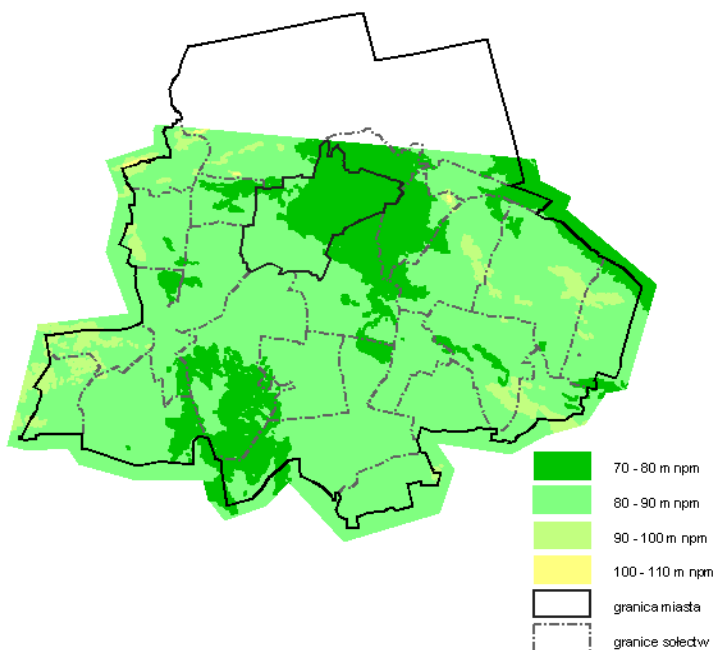
Pod względem fizyczno-geograficznym, gmina leży w dwóch zasadniczo różniących się obszarach:

- południowa część - w podprovincji Pojezierzy Południowobałtyckich, makroregionie Pojezierza Wielkopolskiego, mezoregionie – Równiny Inowrocławskiej.
- północna część - w podprovincji Pojezierzy Południowobałtyckich, makroregionie Pradoliny Toruńsko-Eberswaldzkiej, mezoregionie – Kotliny Toruńskiej.

Geologia i ukształtowanie terenu

Gmina charakteryzuje się wyraźną dwudzielnością pod względem warunków geologicznych i geomorfologicznych. Jest to bezpośrednią konsekwencją położenia w strefie dwóch jednostek fizycznogeograficznych - część północna - zajmująca ok. ¼ powierzchni leży w strefie pradoliny (krajobraz terasowo-wydmowy), większa część południowa - w strefie wysoczyzny w pasie pojezierzy. Granica pomiędzy tymi jednostkami jest bardzo czytelna w terenie i biegnie nieco na północ od linii wyznaczonej przez miejscowości Warzyn - Suchatówka - Gniewkowo - Godzięba. Jedyną miejscowością leżącą na północ od tej linii jest położony w enklawie śródleśnej Dąblin.

Część północną gminy ukształtowały najpierw procesy erozji fluwioglacjalnej i odpływu wód z czoła lądolodu rozległą pradolina Wisły z licznymi terasami, a następnie (co jest obecnie główną dominantą krajobrazową w tej części gminy) procesy akumulacji eolicznej w tej pradolinie - obserwuje się tu rozległe pole wydmowe (część leżąca w gminie jest tylko małym fragmentem pola wydmowego rozciągającego się w pasie ponad 60 km w Kotlinie Toruńskiej). Ta część gminy charakteryzuje się największym zróżnicowaniem wysokości bezwzględnych i stosunkowo dużymi wysokościami względnymi i spadkami terenu. W jej obrębie większym zróżnicowaniem charakteryzuje się fragment wschodni i środkowy, natomiast zachodni ma charakter bardziej równinny. Skrajnie północna część gminy leży na wysokości nieco poniżej 70 m npm (jest to najniższej położona część gminy). Kulminacje wydm przekraczają 90, a nawet 100 m npm, dosyć powszechnie spotyka się spadki rzędu 20-30 m na odcinku 500-750 m. Podkreślić jednak należy, że cała północna część gminy jest zalesiona (fragment rozległego kompleksu Puszczy Bydgoskiej) stąd opisane zróżnicowanie rzeźby nie ma żadnego wpływu na możliwość rozwoju osadnictwa czy rolnictwa.

Rys. Szkic hipsometryczny środkowej i południowej części gminy

Część południową gminy stanowi równina morenowa. W jej podłożu dominują gliny (zwłaszcza lekkie) oraz piaski gliniaste i słabo gliniaste. Podłoże stwarza bardzo dobre warunki dla wykształcenia urodzajnych i zasobnych w składniki odżywcze gleb, zwłaszcza czarnych ziem (zwanymi kujawskimi), które w większości zaliczane są do 1 lub 2 kompleksu rolniczej przydatności gleb, czyniąc gminę jednym z obszarów o najlepszych w województwie warunkach glebowych. Równina morenowa charakteryzuje się stosunkowo małym zróżnicowaniem rzeźby. Krajobraz jest wybitnie równinny - zdecydowana większość tej części gminy leży na wysokości 80-90 m n.p.m. W części wschodniej (Żyroślawice, Kijewo, Markowo) spotyka się wyniesienia (wysokość względna ok. 10 m, wys. bezwzględna - ok. 95 m n.p.m.) będące wciąż niezdenudowanymi pozostałościami akumulacji lodowcowej.

W centralnej i południowej części gminy w obszarze wysoczyzny spotyka się obszary łagodnych i raczej płytkich obniżeń o genezie wytopiskowej (o głębokości kilku metrów i wysokościach bezwzględnych rzędu ok. 75 m n.p.m.). Charakteryzują się one wyraźnie większą wilgotnością podłoża (są cennym rezerwuarem wody w obszarze o niskich opadach). Jeden z dwóch największych obszarów tego typu - leżący w południowej części gminy - na południe od Ostrowa (tzw. Błoto Ostrowskie, Błoto Gąskie) jest częściowo zalesiony i jest objęty ochroną w randze obszaru chronionego krajobrazu. Drugie rozległe obniżenie położone jest w czworokącie Gniewkowo-Lipie-Suchatówka-Jezioro Stare. Charakteryzuje się on jednak wyraźnie niższą wilgotnością. Znacznie mniejsze obniżenia o podobnym charakterze (częściowo zajęte przez niewielkie jeziora) spotyka się m.in. na północ od Gniewkowa i na północ od Wierzchosławic.

W obszarze wysoczyzny największą kulminację spotyka się na południe od Suchatówki (prawie 105 m n.p.m.) - jest to pagór morenowy o dużej wysokości względnej - stanowiący wyraźną dominantę wysokościową, zwłaszcza na tle równiny rozciągającej się na południe i na wschód.

Dla obszaru gminy dostępne są dane dotyczące kilkunastu profili geologicznych (pominięto warstwę gleby o miąższości 50-180 cm):

- w Szadłowicach - do głębokości 28 m ppt margiel;
- w Wierzchosławicach - na głębokości 1,8 - 4,0 margiel, następnie do 6 m - glinę piaszczystą, do 8 m piasek pylasty, do 16 m - glinę szarą, do 22 m - pył;
- w Kaczkowie - do gł. 5 m - glina pylasta, do 19 m - piasek drobnoziarnisty, do 22 m - piasek różnoziarnisty;
- w Michałowie (rejon byłej cegielni) - do 1 m - glina zwałowa, do 6 m - margiel zwałowy, do 9 m - piasek, do 17 - margiel piaszczysty do 27 m - piasek, do 32 m - margiel ilasty;
- w Kijewie - do 2 m - piasek drobnoziarnisty, do 24 m - glina, do 48 m - piasek;
- w Murzyninie - do 26 m - glina z płytkim przewarstwieniem piasku na głębokości ponad 9 m;
- w Markowie - do 8 m - glina piaszczysta, do 17 m - iły, do 21 m - piasek drobnoziarnisty, do 21 m - żwir, do 51 m - na przemian serie gliny piaszczystej i piasku;
- w Kaczkowie - do 5 m - glina pylasta, do 22 m - piasek;
- w Wierzbicanach - do 3 m - piasek średnioziarnisty, do 25 m - glina piaszczysta, do 33 m - piasek drobnoziarnisty;
- w Suchatówce - do 0,8 m - piasek, do 10 m - ił marglisty, do 15 m - margiel lodowcowy, 16 m - piasek drobnoziarnisty, do 61 m - iły.

Wysokości bezwzględne w gminie są dosyć zróżnicowane w części północnej i mało zróżnicowane w części środkowej i południowej. Najniżej położona jest część skrajnie północna (ok. 67 m n.p.m.). Najwyżej położony punkt to pagór morenowy na pd. od Suchatówki o wysokości ok. 105 m n.p.m. Różnica pomiędzy ekstremalnymi wysokościami bezwzględnymi w gminie wynosi więc prawie 40 m, choć podkreślić należy, że część wysoczyznowa ma charakter typowo równinny.

Klimat

Według klasyfikacji regionów klimatycznych Polski przeprowadzonej przez W. Okołowicza, gmina leży w klimatycznym „subregionie kujawskim”. Dla obszaru tego identyfikuje się następujące, podstawowe wyznaczniki klimatu: duża liczba dni pochmurnych, bardzo mały opad - najniższy w kraju. Szczegółowe parametry charakteryzujące klimat, są następujące:

- opady atmosferyczne wynoszą 500-550 mm, z czego ponad połowa (ok. 300-350 mm) przypada na półrocze letnie,
- średnie temperatury roczne wynoszą ok. 8°C przy czym w lipcu przekraczają 18,5°C a w styczniu wynoszą ok. -3°C,
- okres wegetacyjny trwa 210-215 dni,
- termiczne lato trwa przeciętnie ok. 90-100 dni,
- termiczna zima trwa przeciętnie ok. 85 dni,
- średnia liczba dni mroźnych wynosi ok. 35-40, natomiast bardzo mroźnych (gdym temperatura maksymalna nie przekracza -10°C wynosi 2-3),
- średnia liczba dni gorących wynosi 35, a dni upalnych (z temperaturą ponad 30°C) 5 do 6,
- liczba dni pogodnych wynosi 35-40,
- liczba dni chmurnych wynosi 120-130,
- pokrywa śnieżna występuje w okresie trwającym ok. 70 dni,
- przeciętne roczne usłonecznienie wynosi 1500-1600 godzin,
- notuje się zdecydowaną przewagę wiatrów zachodnich, w następnej kolejności południowo-zachodnich i północno-zachodnich.

Zróżnicowanie rzeźby terenu, a przede wszystkim występowanie obniżen terenu o wyższej wilgotności, powodują na terenie gminy lokalne modyfikacje klimatu. Przede wszystkim znacznie częstsze będą w takich warunkach mgły. Z tych samych powodów należy się spodziewać w okresie jesienno-wiosennym zastoisk zimnego powietrza, a w okresie letnim nieco łagodniejszego przebiegu pogody (niższe temperatury maksymalne, wyższa wilgotność powietrza). Lokalnie zróżnicowana rzeźba terenu powoduje także w zależności od kierunku ekspozycji modyfikacje mikroklimatu (dłuższe zaleganie śniegu, gorsze/lepsze nasłonecznienie, anomalie arosanitarne, itp.)

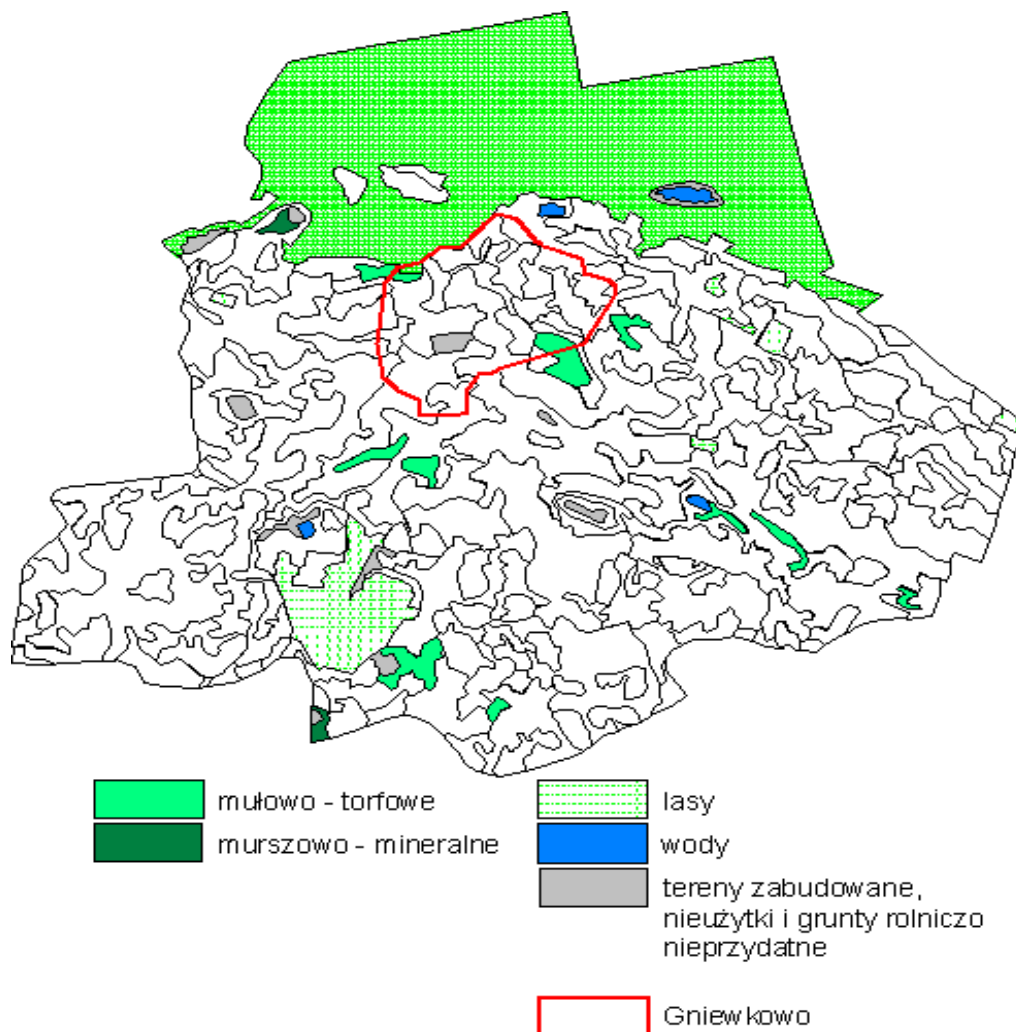
Gleby i przydatność rolnicza gruntów

Gmina charakteryzuje się zróżnicowaną pokrywą glebową, związaną ściśle z typem podłoża, a pośrednio z morfologią obszaru. Podkreślić jednak należy, że zdecydowana większość południowej i środkowej części gminy (a więc położonej poza leżącą w części północnej Puszcza Bydgoską) charakteryzuje się dobrą lub bardzo dobrą jakością i przydatnością rolniczą gleb.

Tab. Klasy bonitacyjne gruntów ornych (z sadami) i użytków zielonych

grunty orne z sadami		użytki zielone	
klasa	% udział	klasa	% udział
I	2,8	I	0,0
II	22,1	II	8,5
IIIA	31,8	III	20,4
IIIB	16,1	IV	40,0
IVA	11,8	V	25,5
IVB	8,1	VI	5,4
V	5,4	VIZ	0,1
VI	1,5		
VIZ	0,4		

Źródło: IUNG

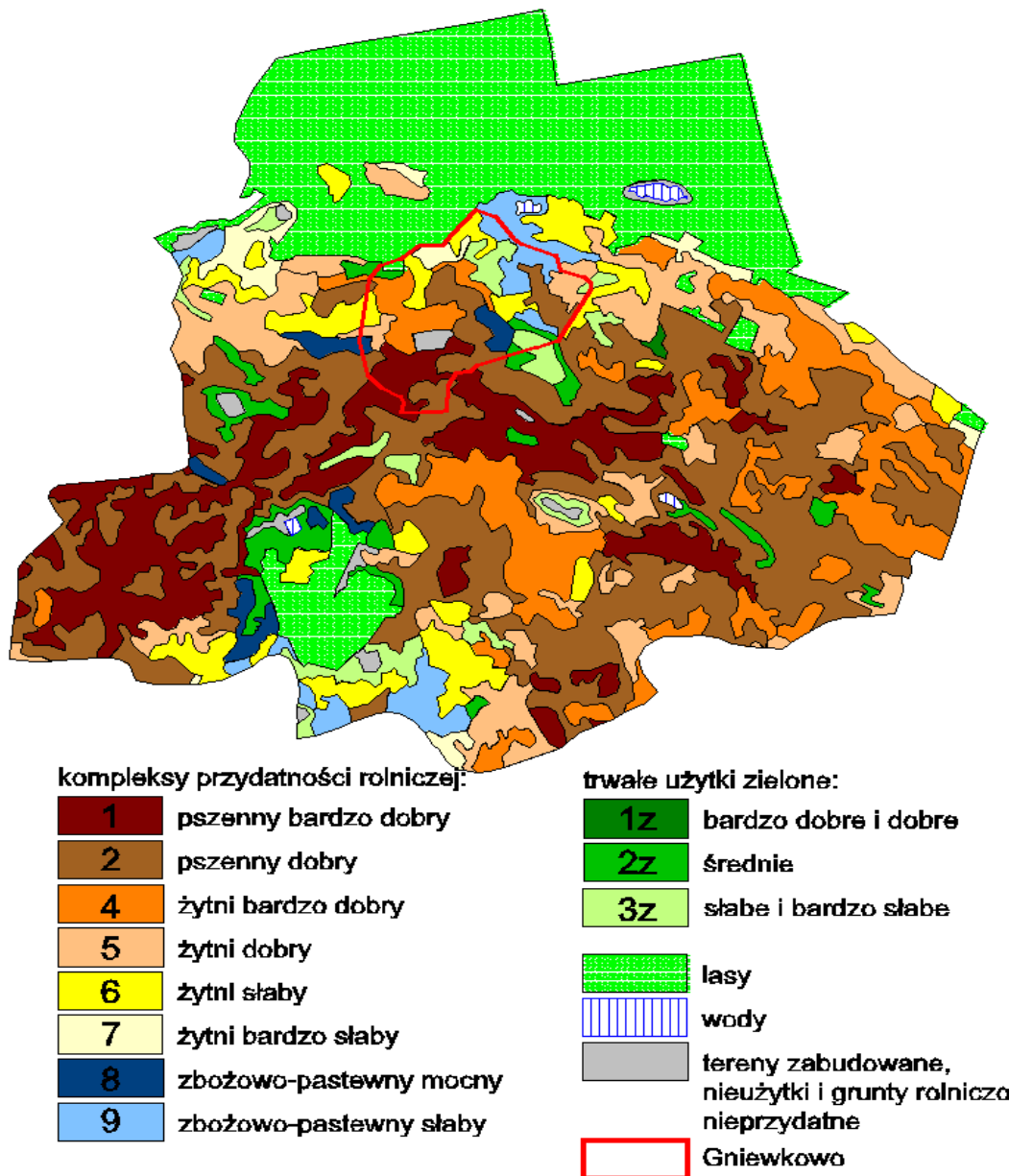

Rys. Rozmieszczenie gruntów pochodzenia organicznego (na pdst. IUNG Puławy)

Pod względem typu gleb zdecydowanie przeważają urodzajne czarne ziemie stanowiące aż ponad 69% powierzchni niezalesionej. Około 12% zajmują gleby brunatne właściwe. Łącznie w gminie struktura gleb przedstawia się następująco:

- czarne ziemie - 69% powierzchni ogólnej,
- brunatne właściwe typowe - 12% powierzchni ogólnej,
- rdzawe - 7% powierzchni ogólnej,
- brunatne wylugowane - 5% powierzchni ogólnej,
- płowe - 5% powierzchni ogólnej,
- mułowo-torfowe - 2% powierzchni ogólnej.

Oceniając przydatność rolniczą gleb należy stwierdzić, że syntetyczny Wskaźnik jakości Rolniczej Przestrzeni Produkcyjnej wynoszący 87,6 pkt lokuje gminę wśród najlepszych gmin województwa kujawsko-pomorskiego. Wśród wskaźników cząstkowych najgorzej oceniany jest krajobraz rolniczy (kombinacja rzeźby terenu, lesistości, zadrzewień śródpolnych i powierzchni wód otwartych), bardzo wysoki jest natomiast wskaźnik gleb.

Rys. Rozmieszczenie gleb wg kompleksów przydatności rolniczej (na pdst. IUNG Puławy)

Czarne ziemie przeważają w zachodniej i centralnej części gmin, stanowiąc tu dominujący typ gleb. We wschodniej części obserwuje się bardziej zróżnicowaną mozaikę glebową, z większym udziałem gleb brunatnych właściwych z płowymi i brunatnych wylugowanych. O ile czarne ziemie można uznać za gleby o bardzo dobrej przydatności dla rolnictwa, to gleby brunatne i płowe cechują się dobrą przydatnością (w większości gmin właśnie gleby brunatne i płowe stanowią najlepszy zasób glebowy).

Gleby o słabej przydatności (różnego rodzaju piaszczyste, w tym głównie rdzawe) oraz pseudobielicowe występują przede wszystkim w północnej części gminy (w strefie przejściowej do Puszczy Bydgoskiej) oraz wyspowo w części południowo-wschodniej. Stanowią one zdecydowaną mniejszość w ogólnej powierzchni gleb.

Stosunkowo małe powierzchnie zajmują grunty pochodzenia organicznego. Są one genetycznie związane z podmokłymi równinami wytopiskowymi. Ich większa koncentracja ma miejsce w ok. Gąsek, Buczkowa i Godzięby, a mniejsze powierzchnie spotyka się w ok. Murzynna - Żyroslawic i Bąbolina.

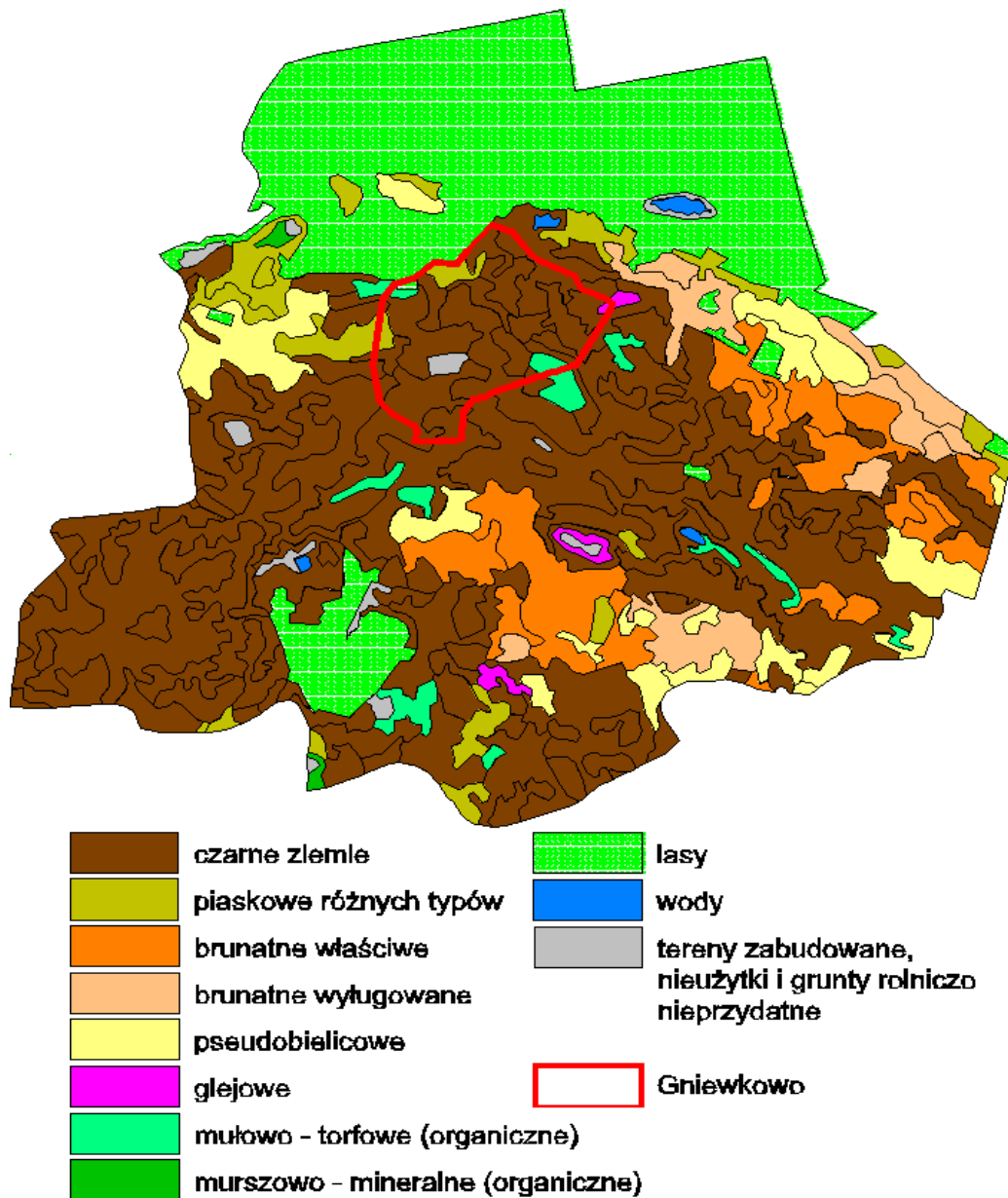
Wśród gruntów organicznych zdecydowanie dominują gleby mułowo-torfowe, a bardzo mały jest udział gleb murszowo-mineralnych i murszowatych. Na glebach organicznych wykształciły się przede wszystkim kompleksy trwałych użytków zielonych - głównie należące do kompleksu 3 (słabe i bardzo słabe), rzadziej do kompleksu 2 (średnie).

Znaczna powierzchnia gleb organicznych występuje w południowej części gminy (obniżenie zwane Błoto Ostrowskie i Błoto Gąskie), są one jednak zalesione i nie są przedmiotem bliższych analiz.

Oceniając pokrywę glebową gminy pod względem występowania kompleksów rolniczej przydatności gleb należy podkreślić przede wszystkim bardzo duży udział gleb zaliczanych do kompleksów najwyższych: 1 - pszennego bardzo dobrego i 2 - pszennego dobrego, a także 4 - żytniego bardzo dobrego (pszenno-żytniego) i 5 - żytniego dobrego. W gminie nie występuje kompleks 3 - pszenno-wadliwy.

Kompleks 1 przeważa w części południowo-zachodniej oraz w części centralnej. Kompleks 2 jest powszechny w części środkowej, wschodniej i południowej. Kompleksy pszenne wykształciły się przede wszystkim na czarnych ziemiach. Kompleksy żytnie - 4 i 5 - występują najliczniej w części środkowej i wschodniej. Kompleksy żytnie, to prócz czarnych ziem, głównie gleby brunatne i płowe.

Kompleks żytni bardzo słaby występuje sporadycznie (głównie w części północnej w sąsiedztwie Puszczy Bydgoskiej). Wykształcił się na glebach piaszkowych. Dostyc duże powierzchnie zajmują kompleksy zbożowo-pastwne - mocny i słaby. Wiązą się one zazwyczaj z występowaniem gleb dobrej jakości (czarne ziemie) w warunkach nadmiernej wilgotności (doliny wytopiskowe). Są one zasobne w składniki pokarmowe i potencjalnie żyzne, ale wadliwe na skutek nadmiernego uwilgotnienia. W podobnych warunkach wykształciła się też większość trwałych użytków zielonych - w gminie występuje równowaga pomiędzy użytkami średnimi oraz słabymi i bardzo słabymi, natomiast stwierdzono tylko niewielką powierzchnię użytków dobrych i bardzo dobrych (kompleks 1z) - w ok. Markowa. Kompleksy 2z i 3z wykształciły się zarówno na gruntach pochodzenia organicznego, jak też na czarnych ziemiach.

Rys. Rozmieszczenie gleb wg typów (na pdst. IUNG Puławy)

O wysokiej jakości gleb świadczy struktura według klas bonitacyjnych – wprawdzie udział klasy I jest niewielki, jednak aż ponad 1/5 należy do klasy II, a prawie połowa do klas III. Prawie ¾ wszystkich gruntów ornych w gminie należy więc do klasy I, II lub klas III. Udział klas najwyższych (V, VI i VIz) jest w porównaniu z innymi gminami znikomy (nieco ponad 7%).

Wśród użytków zielonych ponad 2/5 należy do klasy IV, a 1/5 do klasy III. Najlepsze użytki to klasa II, reprezentowana przez mniej niż 9% ogółu.

Gleby na terenie gminy są w niewielkim stopniu narażone na procesy erozyjne. Czynnikiem chroniącym jest równinna rzeźba terenu. Podwyższone ryzyko erozji wodnej występuje jedynie w pasie na południe od Puszczy Bydgoskiej.

Potencjalnie większe (choć obiektywnie - małe) zagrożenia dotyczą też niewielkich fragmentów w południowej części gminy - na południe od Szadłowic i w okolicach Gąsek. Enklawy śródleśne w północnej części gminy są w większym stopniu narażone na erozję eoliczną, choć znikoma powierzchnia gruntów ornych w tej części gminy powoduje, iż zagrożenie to ma charakter wyłącznie teoretyczny.

Lasy

Lasy i grunty leśne zajmują powierzchnię ok. 4,2 tys. ha, czyli niespełna ¼ powierzchni ogólnej gminy. Położone są w kilku kompleksach, z których na uwagę zasługują dwa:

- kompleks w północnej części gminy – stanowiący część rozległej Puszczy Bydgoskiej, rozciągającej się w pasie ponad 60 km w Kotlinie Toruńskiej;
- znacznie mniejszy kompleks w południowej części gminy – pomiędzy miejscowościami Szadłowice, Wierzbiczany i Ostrowo. Jest on określaný jako Lasy Balczewskie

Lasy w północnej części gminy to drzewostany sosnowe, najczęściej z domieszką brzozy, świerka, olszy, dębu na siedlisku boru świeżego lub suchego. Cechują się skąpym runem i nielicznym, lub brakiem podszytu. Są silnie zagrożone pożarami (w roku 1992 w północnej części gminy spłonęło prawie 600 ha w pożarze, który łącznie objął prawie 3 tys. ha Puszczy Bydgoskiej).

Lasy w części południowej wykształciły się na siedlisku wilgotnym. Są to lasy mieszane z największym udziałem olchy, topoli, sosny, świerku, wierzby z drzewostanem w różnym wieku.

Obydwa kompleksy pełnią funkcje ochronne – głównie wodochronne.

Lasy w północnej części gminy prezentują pewne predyspozycje do penetracji i wykorzystania turystycznego i rekreacyjnego. Miejscowa ludność (ze względu na małą liczbę) nie powoduje jednak nadmiernej antropopresji.

Pod względem administracyjnym lasy w gminie należą do Nadleśnictwa Gniewkowo (Obręby Gniewkowo i Otłoczyn), w strukturze Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w Toruniu.

Wody powierzchniowe i podziemne

Stosunki wodne na terenie gminy są, wskutek opisanych wcześniej uwarunkowań geomorfologicznych, zróżnicowane.

Gmina niemal w całości położona jest w dorzeczu Wisły, jedynie niewielki fragment w południowo-zachodniej części (okolice Więclawic) należy do dorzecza Odry (za pośrednictwem Kanału Smyrnia, a dalej Noteci). Ze względu na bardzo równinną rzeźbę terenu, z licznymi dolinkami i zagłębieniami bezodpływowymi oraz brak wyraźnej sieci rzecznej - wyznaczenie przebiegu działów na terenie gminy jest dosyć kłopotliwe (na długich odcinkach przebiegi te są niepewne).

Stosunki wodne na terenie gminy są dosyć złożone i niejednoznaczne:

- na terenie gminy praktycznie brak większych naturalnych cieków;
- w części północnej (strefa pradoliny) z piaszczystym podłożem, dominuje przesiąkanie wód opadowych; strefa ta charakteryzuje się występowaniem bardzo licznych dolinek bezodpływowych (związanych morfologicznie z budową i charakterystyką pól wydmywanych), jednak ze względu na charakter podłoża zjawisko zalegania wód ma charakter okazjonalny (praktycznie nie występuje);
- środkowa i południowa część gminy ma równinną rzeźbę terenu, znacznie utrudniająca wykształcenie naturalnych dużych cieków odwadniających; ponadto występują tu dosyć liczne różnych dużych rozmiarów niecki, stanowiące zagłębienia bezodpływowe (zwłaszcza duża jest niecka na wschód od Gniewkowa - z najniższej położonymi jeziorami Starym i Nowym). Znacząca część gminy jest więc odwadniana do tych zagłębień bezodpływowych. Wody opadowe nie są tu odprowadzane do cieków, a infiltrują;
- południowa część gminy odwadniana jest za pomocą cieków spływających do Kanału Parchańskiego - rozpoczyna on swój bieg w rozległym podmokłym zagłębieniu w ok. Szadłowic-Gąsek, a następnie już poza terenem gminy (na południe od gminy) biegnie w kierunku równoleżnikowym na wschód, gdzie uchodzi do rzeczki Tażyny;
- północno-zachodnia część gminy odwadniana jest za pomocą cieków uchodzących do biegnącej na zachód od gminy Jezuickiej Strugi (Zielonej).

Uwagę zwraca bardzo mała - zważywszy na pojezierne położenie - liczba jezior. Na terenie gminy spotyka się dosyć dużą liczbę małych, nienazwanych oczek wodnych, o lokalnym znaczeniu ekologicznym, ale większe znaczenie mają jedynie dwa położone na północ od Gniewkowa niewielkie jeziora - Stare i Nowe. Bezodpływowe, połączone ciekami jeziora, leżą na wysokości 73 m n.p.m. i są odbiornikami wód z rozległej niecki w centralnej części gminy, w której leży także północna i wschodnia część miasta Gniewkowo.

„Katalog jezior województwa bydgoskiego” (A. Zwoliński, E. Zwolińska, Instytut wydawniczy Habitat) wymienia 14 zbiorników o łącznej powierzchni 82 ha, w tym największe: Nowe (26 ha), Stare (12,5 ha), jezioro w miejscowości Kaczkowo (17,5 ha), Murzyńskie (9,4 ha). Pozostałe z wymienionych mają od 1 do 3 ha.

Jeziora w większości są płytkie, a nawet nieliczne jeziora przepływowe cechują się małą wymianą wody, co w połączeniu z rolniczym charakterem okolicznych obszarów, skutkuje dużym zagrożeniem zanieczyszczeniami, głównie spływem powierzchniowym z pól.

Warunki występowania pierwszego poziomu wód gruntowych są zróżnicowane. Zazwyczaj w podobnych uwarunkowaniach na wysoczyznach zwierciadło nie tworzy ciągłego poziomu i występuje na ogół na głębokości poniżej 1 m ppt. a często poniżej 4,5 m ppt. W zależności od lokalnych warunków mogą występować wody „wierzchówkowe” (w przewarstwieniach piaszczysto-żwirowych). W zagłębieniach bezodpływowych wahania tego poziomu bywają znaczne i zależą np. od wielkości opadów, roztopów, itp. – występują często na głębokości do 2 m ppt. Wody te są podatne na zanieczyszczenia i w pewnych okolicznościach mogą stanowić problem w gospodarce rolnej ze względu na zbyt duże zawilgocenie gleby.

Mapa „Warunki występowania wód podziemnych” (WBPP Bydgoszcz) wskazuje, iż na terenie gminy występują 2 różne rodzaje uwarunkowań:

- a) część północna - związana z pradoliną Wisły - charakteryzuje się następującymi parametrami:
 - izolacja pierwszego poziomu wodonośnego – słaba
 - stopień zagrożenia w warunkach naturalnych – średniozagrożone
 - miąższość utworów słaboprzepuszczalnych – 2 do 10 metrów
- b) pozostała część charakteryzuje się następującymi parametrami:
 - izolacja pierwszego poziomu wodonośnego – średnia i dobra
 - stopień zagrożenia w warunkach naturalnych – słabo i praktycznie nie zagrożone
 - miąższość utworów słaboprzepuszczalnych – powyżej 10, a nawet powyżej 40 metrów

Podmokły teren pomiędzy Szadłowicami a Gąskami jest określany jako „obszar źródliskowy” (początek bierze tu Kanał Parchański) i także z tego względu wymagana jest jego ochrona przed zanieczyszczeniami.

W skrajnie południowo-zachodniej części gminy (rejon: Więclawice - Szadłowice) istnieje ryzyko wystąpienia tzw. ascenzji (czyli wypływu wód zasolonych na powierzchnię). Zjawisko to jest związane z położeniem tej części województwa w strefie wysadów solnych.

Gmina położona jest w strefie 2 zbiorników wód podziemnych:

- w zachodniej części gminy (na zachód od Gniewkowa) leży wschodni skraj rozległego zbiornika w utworach czwartorzędowych „Pradolina Toruń-Eberswalde” (Nr 138) - szacunkowe zasoby dyspozycyjne określane są na 400 tys. m³ na dobę, co jest wartością bardzo dużą w skali województwa kujawsko-pomorskiego); średnia głębokość ujęcia wynosi 30 m; zbiornik jest zaliczany do kategorii Obszarów Najwyższej Ochrony (ONO);
- zachodnia i południowo-zachodnia część gminy leży w zasięgu zbiornika w utworach trzeciorzędowych „Subzbiornik Inowrocław - Gniezno” (Nr 143) - szacunkowe zasoby dyspozycyjne określane są na 96 tys. m³ na dobę; średnia głębokość ujęcia wynosi 120 m.

Badania wykonane w latach 60-tych ubiegłego wieku wskazywały występowanie w okolicach Gąsek i Wierchostawic wód mineralnych. Jest to związane z występowaniem wysadów solnych w obrębie Wału Kujawsko-Pomorskiego.

Stan i zagrożenia środowiska

Wprawdzie powiat inowrocławski należy do obszarów o bardzo dużej ilości generowanych zanieczyszczeń, stąd objęty jest dosyć wnikliwym monitoringiem stanu środowiska, jednak zagrożenia koncentrują się zasadniczo w okolicach Inowrocławia – Janikowa - Kruszewy, stąd północna część powiatu jest zbadana w znacznie mniejszym zakresie.

Dlatego też stan środowiska na terenie gminy charakteryzować można tylko na podstawie nielicznych danych lub na podstawie przesłanek - głównie poprzez analogię do innych, lepiej poznanych rejonów.

W wykonanej w połowie lat 90-tych ubiegłego wieku „Klasyfikacji gmin pod względem występowania zagrożeń środowiska”, gmina zaliczona została do kategorii gmin, w których „wyniki badań nie wykazują na występowanie ponadnormatywnych zanieczyszczeń mimo zakłóceń równowagi w przyrodzie”. Ta klasyfikacja również uzasadniała fakt mniejszego zainteresowania inspekcji ochrony środowiska tą gminą.

Gmina Gniewkowo, według dostępnych danych, cechuje się umiarkowanie korzystnym stanem środowiska i dosyć typowymi jego zagrożeniami. Dane na temat stanu środowiska (za ostatnią dekadę) wskazywały na podwyższony poziom zanieczyszczeń powietrza dwutlenkiem siarki oraz zanieczyszczeń gleb kadmem. Jako niskiej jakości określane były także wody podziemne w utworach czwartorzędowych (są one badane w regionalnej sieci monitoringu; główne czynniki niskiej oceny: mętność, zbyt wysoki stan azotu amonowego, wodorowęglanów i żelaza).

Pośrednią informacją jest także stan rzeki Tążyny (biegnącej na wschód od gminy, ale zasilanej między innymi ciekami z terenu gminy) – wg Raportu WIOŚ za rok 2009, jednolita część wód płynących obejmująca zlewnię Tążyny wykazywała stan chemiczny oraz zyskiwała ocenę fizykochemiczną – poniżej dobrego. Związane to było przede wszystkim z przekroczeniami związków azotu, a więc konsekwencją działalności rolniczych i nawożenia pól.

Ważnymi uwarunkowaniami zagrożeń i ochrony środowiska w gminie, są między innymi:

- konieczność ochrony wód podziemnych ze względu na brak izolacji (dotyczy to północnej części gminy i strefy pradolinowej, ale także południowej, gdzie częściowo brak izolacji nad wodami czwartorzędowymi i trzeciorzędowymi),
- konieczność ochrony wysokiej jakości gleb w kontekście prawdopodobnej antropopresji (wyłączenia z produkcji rolnej na rzecz zabudowy),

- obecność licznych dolin i dolinek bezodpływowych, co wiąże się z ryzykiem zalegania zanieczyszczeń wód powierzchniowych i przenikania do wód gruntowych i podziemnych,
- ryzyku zaistnienia nadzwyczajnych zagrożeń środowiska w związku z przebiegiem intensywnie wykorzystywanych do przewozu materiałów niebezpiecznych: dróg i linii kolejowej a także w związku z przebiegiem przez teren gminy rurociągu produktów naftowych i gazociągu wysokiego ciśnienia,
- trudno jednoznacznie interpretować zagrożenia przemysłowe. Prowadzone na terenie gminy działalności przemysłowe nie należą do szczególnie ryzykownych pod względem generowanych w procesie produkcyjnym zagrożeń, ale generują duży ruch pojazdów samochodowych, a więc pośrednio zwiększają tego typu zagrożenia.

Główne rodzaje zagrożeń środowiska oraz niekorzystnego oddziaływania na warunki zamieszkania ludności na terenie gminy, to przede wszystkim:

- zanieczyszczenia związane z prowadzeniem intensywnej gospodarki rolnej (intensywne nawożenie, spływ powierzchniowy, możliwość zalegania zanieczyszczeń w obniżeniach bezodpływowych) - gmina posiada predyspozycje dla rozwoju rolnictwa wielkopowierzchniowego o wysokiej towarowości, więc zagadnienie to jest szczególnie istotne;
- wielkoskalowa hodowla zwierząt (tego rodzaju produkcja rolna wiąże się ze szczególnie dużym ryzykiem zanieczyszczenia wód powierzchniowych i podziemnych);
- tzw. „niska emisja” z mało wydajnych indywidualnych urządzeń grzewczych - problem jest zauważalny przy niesprzyjających uwarunkowaniach klimatycznych (zwłaszcza w okresie jesiennym, gdy jest większa częstotliwość zalegania mgieł);
- zanieczyszczenia komunikacyjne, zwłaszcza związane z przebiegiem przez teren gminy drogi krajowej nr 15 (w tym przez kilka największych miejscowości wiejskich i miasto Gniewkowo) oraz dróg wojewódzkich; natężenie ruchu na drodze krajowej wynosi nawet kilka tysięcy pojazdów dziennie, w tym liczny jest szczególnie uciążliwy ruch ciężarowy oraz ruch autobusów;
- hałas pochodzenia komunikacyjnego oraz komunikacyjne zagrożenia bezpieczeństwa zdrowia i życia (związany przede wszystkim z przebiegiem drogi nr 15 ale także linii kolejowej Toruń - Poznań)
- działalność wytwórcza, w tym przemysłowa, prowadzona na terenie gminy - paradoksalnie pomimo lokalizacji dużych zakładów przetwórstwa spożywczego (w Gniewkowie i Wierzchosławicach) duże zagrożenie mogą stanowić mniejsze zakłady wytwórcze i usługowe różnych branż; wyższe ryzyko wiąże się także z działalnością stacji paliw, punktów zaopatrzenia w nawozy, środki ochrony roślin, itp.
- napływ zanieczyszczeń (zwłaszcza powietrza) z sąsiednich obszarów silnie uprzemysłowionych - przy przeważającym udziale wiatrów z kierunków zachodnich, gmina narażona jest na napływ zanieczyszczeń z silnie uprzemysłowionych terenów sąsiednich, szczególnie z okolic Piechcina, Inowrocławia, Janikowa.

Na terenie gminy funkcjonują podmioty zaliczane do zakładów o zwiększonym lub dużym ryzyku wystąpienia poważnych awarii. Są to zakłady Bonduelle Polska w Gniewkowie oraz KCB Interlight w Gniewkowie.

Ochrona przyrody

Stosunkowo duża część gminy objęta jest formami ochrony przyrody – zajmują one 4150 ha, co stanowi ¼ powierzchni gminy i wyróżnia gminę na tle powiatu. Żadna z gmin powiatu nie notuje nawet zbliżonej wielkości powierzchni chronionej, a udział gminy Gniewkowo w ogólnej powierzchni chronionej w powiecie przekracza 56% (to znaczy – obszary chronione na terenie gminy stanowią aż 56% wszystkich obszarów chronionych na terenie powiatu).

Tab. Ochrona przyrody na terenie powiatu inowrocławskiego (dane w ha, za rok 2009)

Jednostka terytorialna	ogółem	parki narodowe	rezerwy przyrody	parki krajobrazowe razem	obszary chronionego krajobrazu	stanowiska dokumentacyjne	zespoły przyrodniczo-krajobrazowe
Powiat inowrocławski	7 345,8	0	1 194,0	6 677,2	6 150,0	0	0
Dąbrowa Biskupia	1 700,0	0	30,2	0	1 700,0	0	0
Gniewkowo	4 150,0	0	0	0	4 150,0	0	0
Inowrocław	50,0	0	0	0	50,0	0	0
Kruszwica	1 163,9	0	1 163,8	6 677,2	0	0	0
Pakość	6,5	0	0	0	0	0	0
Rojewo	257,8	0	0	0	250,0	0	0
Złotniki Kujawskie	17,6	0	0	0	0	0	0

Źródło: Dane GUS

Należy jednak zwrócić uwagę na kilka aspektów związanych z ochroną przyrody na terenie gminy:

1. Obszary chronione w gminie to formy ochrony stosunkowo małej rangi (obszary chronionego krajobrazu oraz użytki ekologiczne), co świadczy o zaledwie umiarkowanej wartości walorów przyrodniczych gminy. Obszary chronionego krajobrazu obejmują tereny chronione ze względu na wyróżniający się krajobraz o zróżnicowanych ekosystemach, wartościowe ze względu na możliwość zaspokajania potrzeb związanych z turystyką i wypoczynkiem, a także pełnioną funkcją korytarzy ekologicznych.
2. Obszary chronione skupione są w zdecydowanej większości w części północnej – tworzą tu dużą, zwartą powierzchnię.

3. Obszary chronione obejmują przede wszystkim tereny leśne (na terenie gminy znajduje się fragment kompleksu Puszczy Bydgoskiej), co oznacza że ochrona przyrody nie stanowi przeszkód i ograniczeń w prowadzeniu gospodarki rolnej (wiodącej funkcji gminy), ale również powoduje, że gmina nie jest postrzegana jako obszar w tak dużym stopniu objęty ochroną (zwarta przestrzeń leśna w północnej części gminy pozbawiona jest osadnictwa, infrastruktury drogowej i technicznej – w dużym stopniu jest izolowana z przestrzeni gminy).
4. W południowej części gminy chroniona jest tylko niewielka powierzchnia.

a1) tereny leżące w granicach obszarów chronionego krajobrazu

Na terenie gminy znajdują się fragmenty dwóch obszarów chronionego krajobrazu – w części północnej jest to „Obszar Wydm Kotliny Toruńsko-Bydgoskiej – część wschodnia”, a w południowej - „Obszar Chronionego Krajobrazu Lasów Balczewskich” (zajmuje na terenie gminy powierzchnię ok. 580 ha). Obydwa obszary zostały utworzone w roku 1991, gdy na terenie ówczesnego województwa bydgoskiego wyznaczano system 22 obszarów chronionych.

Wg Programu Ochrony Środowiska dla gminy Gniewkowo „Obszar Wydm Kotliny Toruńsko-Bydgoskiej – część wschodnia” obejmuje w większości najwyższą terasę Pradoliny Wisły z jednym z największych w Polsce pól wydmy porośniętych zwartym kompleksem borów na siedlisku boru świeżego. Wydmy te porastają zwarte kompleksy leśne zdominowane przez monokultury sosnowe ze słabym podszytem jałowca, jarzębiny, borówki brusznicy i wrzosu, które dodatkowo pełnią funkcję lasów glebochronnych. W południowej części gminy znajduje się część „Obszaru Chronionego Krajobrazu Lasów Balczewskich”. Obejmuje ona system rozległych mokradeł i bagien tzw. „Gaśkich” i „Ostrowskich” spełniających ważną rolę w retencji wodnej Kujaw. Pokryte są one siedliskami wilgotnymi i bagiennymi, a wśród drzewostanu dominują olchy, topole, sosny, świerki i wierzby. Ten zwarty kompleks leśny pełni z kolei funkcję wodochronną”.

Funkcjonowanie obszarów chronionego krajobrazu regulują uchwały Sejmiku Województwa Kujawsko-Pomorskiego:

a) Uchwała Nr V/79/11 z dnia 21 lutego 2011 r.,

b) Uchwała Nr VI/106/11 z dnia 21 marca 2011 r.

Wg Uchwały Nr VI/106/11 Sejmiku:

- Obszar Chronionego Krajobrazu Wydm Kotliny Toruńsko-Bydgoskiej (część wschodnia i zachodnia) zajmuje łącznie 28100 ha, w gminach: Nowa Wieś Wielka, Białe Błota, Solec Kujawski, Bydgoszcz Gniewkowo. Ustalenia dotyczące czynnej ochrony ekosystemów: ochrona roślin metodami biologicznymi w celu ochrony istniejących ujęć wód podziemnych, prowadzenie racjonalnej gospodarki łowieckiej, m.in. poprzez dostosowanie liczebności populacji zwierząt łownych związanych z ekosystemami otwartymi do warunków środowiskowych, prowadzenie racjonalnej gospodarki leśnej, polegającej na zachowaniu różnorodności biologicznej siedlisk, propagowanie nasadzeń gatunków rodzimych drzew i krzewach liściastych. Racjonalna gospodarka leśna, polegająca na zachowaniu różnorodności biologicznej siedlisk Puszczy Bydgoskiej oraz ochrona wydmy, pól wydmy dla zachowania ich stateczności.
- Obszar Chronionego Krajobrazu Lasów Balczewskich zajmuje 2400 ha w gminach Inowrocław, Dąbrowa Biskupia i Gniewkowo. Ustalenia dotyczące czynnej ochrony ekosystemów: racjonalna gospodarka leśna, polegająca na zachowaniu różnorodności biologicznej siedlisk, w tym ochrony pól wydmy w jednym kompleksie wód żyznych czarnych ziem Kujawskich.

Powyższa uchwała precyzuje zakazy obowiązujące na terenie powyższych obszarów. Warto zauważyć, że są to ustalenia standardowe, obowiązujące (z nieznacznymi wyjątkami) we wszystkich obszarach chronionego krajobrazu na terenie województwa, nie mające cech specyficznych, związanych z konkretnymi warunkami panującymi w analizowanym obszarze.

W powyższych ochk wprowadza się następujące zakazy:

- zabijania dziko występujących zwierząt, niszczenia ich nor, legowisk, innych schronień i miejsc rozrodu oraz tarlisk, złożonej ikry, z wyjątkiem amatorskiego połowu ryb oraz wykonywania czynności związanych z racjonalną gospodarką rolną, leśną, rybacką i łowiecką;
- realizacji przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko w rozumieniu ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (nie dotyczy realizacji nowych lub rozbudowy i modernizacji istniejących przedsięwzięć, mogących znacząco oddziaływać na środowisko, dla których przeprowadzona procedura oddziaływania na środowisko wykazała brak niekorzystnego wpływu na przyrodę obszarów);
- likwidowania i niszczenia zadrzewień śródpolnych, przydrożnych i nadwodnych, jeżeli nie wynikają one z potrzeby ochrony przeciwpowodziowej i zapewnienia bezpieczeństwa ruchu drogowego lub wodnego lub budowy, odbudowy, utrzymania, remontów lub naprawy urządzeń wodnych;
- wydobywania do celów gospodarczych skał, w tym torfu, oraz skamieniałości, w tym kopalnych szczątków roślin i zwierząt, a także minerałów i bursztynu;

- wykonywania prac ziemnych trwale zniekształcających rzeźbę terenu, z wyjątkiem prac związanych z zabezpieczeniem przeciwpowodziowym lub przeciwośuwiskowym lub utrzymaniem, budową, odbudową, naprawą lub remontem urządzeń wodnych;
- dokonywania zmian stosunków wodnych, jeżeli służą innym celom niż ochrona przyrody lub zrównoważone wykorzystanie użytków rolnych i leśnych oraz racjonalnej gospodarcie wodnej lub rybackiej;
- likwidowania naturalnych zbiorników wodnych, starorzeczy i obszarów wodnoblotnych;
- lokalizowania obiektów budowlanych w pasie szerokości 100 m od linii brzegów rzek, jezior i innych zbiorników wodnych, z wyjątkiem urządzeń wodnych oraz obiektów służących prowadzeniu racjonalnej gospodarki rolnej, leśnej lub rybackiej.

a2) tereny leżące w granicach użytków ekologicznych

System obszarów chronionych uzupełniają użytki ekologiczne. Użytki ekologiczne określa art. 42 ustawy o ochronie przyrody z dnia 16 kwietnia 2004 roku, który brzmi: „Użytkami ekologicznymi są zasługujące na ochronę pozostałości ekosystemów mających znaczenie dla zachowania różnorodności biologicznej - naturalne zbiorniki wodne, śródpolne i śródleśne oczka wodne, kępy drzew i krzewów, bagna, torfowiska, wydmy, płaty nieużytkowanej roślinności, starorzecza, wychodnie skalne, skarpy, kamieńce, siedliska przyrodnicze oraz stanowiska rzadkich lub chronionych gatunków roślin, zwierząt i grzybów, ich ostoje oraz miejsca rozmnażania lub miejsca sezonowego przebywania.” Na terenie gminy są 4 tego typu formy (3 na terenie Błota Ostrowskiego oraz jeden użytek w obrębie Godzięba).

Użytki ekologiczne na terenie gminy zajmują prawie 150 ha. Użytki ekologiczne na terenie gminy Gniewkowo to:

- Bagno o powierzchni 61,76 ha, oznaczone w ewidencji gruntów obrębu Ostrowo jako części działek nr 149, 153, 154, 155 LP, oznaczone w ewidencji Administracji Lasów Państwowych jako oddziały nr 149, 153a, 154b, 155f, leśnictwa Wierzbiczy, obrębu Gniewkowo nadleśnictwa Gniewkowo, położone w pobliżu miejscowości: Wierzbiczy w gminie Gniewkowo, stanowiące własność Skarbu Państwa, pod zarządem Nadleśnictwa Gniewkowo. Nr rejestru wojewódzkiego – 596.
- Bagno o powierzchni 73,26 ha, oznaczone w ewidencji gruntów obrębu Ostrowo jako części działek nr 149, 153, 154, 155 LP, położone w pobliżu miejscowości: Wierzbiczy w gminie Gniewkowo, stanowiące własność Skarbu Państwa, pod zarządem Nadleśnictwa Gniewkowo.
- Bagno o powierzchni 9,09 ha, oznaczone w ewidencji gruntów obrębu Godzięba jako część działki nr 87/4 LP, oznaczone w ewidencji Administracji Lasów Państwowych jako oddział nr 87A i leśnictwa Rejna, obrębu Gniewkowo, nadleśnictwa Gniewkowo, położone w pobliżu miejscowości: Godzięba, w gminie Gniewkowo, stanowiące własność Skarbu Państwa, pod zarządem Nadleśnictwa Gniewkowo. Nr rejestru wojewódzkiego - 594.
- Bagno o powierzchni 3,67 ha, oznaczone w ewidencji gruntów obrębu Ostrowo, jako część działki nr 149 LP, oznaczone w ewidencji Administracji Lasów Państwowych jako oddział nr 149b leśnictwa Wierzbiczy, obrębu Gniewkowo, nadleśnictwa Gniewkowo, położone w pobliżu miejscowości: Wierzbiczy w gminie Gniewkowo, stanowiące własność Skarbu Państwa, pod zarządem Nadleśnictwa Gniewkowo. Nr rejestru wojewódzkiego - 595.

a3) pomniki przyrody

Na terenie gminy jest ponad 20 drzew uznanych za pomniki przyrody. Część z nich rośnie w skupieniach w parkach wiejskich:

- lipa drobnolistna o obwodzie 300 cm, platan klonolistny o obwodzie 280 cm, jesion wyniosły o obwodzie 300 cm i wiąz szypułkowy o obwodzie 350 cm rosnące w parku podworskim we wsi Branno,
- trzy wierzby białe o obwodach 450, 380 i 370 cm rosnące na działce nr 460/8 w Gniewkowie przy ul. Spółdzielczej,
- lipa drobnolistna dwuwierzchołkowa o obwodach 425 i 315 cm oraz klon jawor o obwodzie 280 cm rosnące w parku przy Zespole Szkół Zawodowych w Gniewkowie,
- dąb szypułkowy o obwodzie 415 cm oraz platan klonolistny o obwodzie 350 cm rosnące w parku podworskim we wsi Kaczkowo,
- robinia grochodrzew odmiany kulistej o obwodzie 210 cm rosnące w parku na działce ewidencyjnej nr 19/1 w Gniewkowie przy ul. Parkowej,
- dwie lipy drobnolistne o obwodach 420 i 290 cm, dąb szypułkowy o obwodzie 450 cm, kasztanowiec zwyczajny o obwodzie 360 cm, dwa jesiony wyniosłe o obwodach 310 i 285 cm, dwa wiąz szypułkowe o obwodach 320 i 285 cm, platan klonolistny o obwodzie 320 cm, dąb burgundzki o obwodzie 290 cm, kłęk kanadyjski o obwodzie 190 cm oraz iglicznia trójcierniowa o obwodzie 215 cm rosnące w parku we wsi Kawęczyn,
- lipa drobnolistna o obwodzie 335 cm oraz topola biała o obwodzie 375 cm rosnące w parku podworskim we wsi Markowo,
- jesion wyniosły o obwodzie 480 cm oraz dwa wiąz szypułkowe o obwodach 340 i 320 cm rosnące w parku podworskim we wsi Murzynno,
- dąb szypułkowy odmiany piramidalnej o obwodzie 320 cm, platan klonolistny o obwodzie 270 cm oraz cis w formie krzewiastej rosnące w parku podworskim we wsi Szadłowice.

a4) sieć Natura 2000

Żadna część gminy nie została włączona, ani nie jest postulowana do włączenia do sieci Natura 2000.

b) ochrona środowiska kulturowego

Chronione obiekty dziedzictwa kulturowego zostały scharakteryzowane w odrębnym rozdziale.

c) inne obszary i obiekty chronione

Na terenie gminy ochronie podlegają także:

- grunty rolne klas I-III,
- złoża kopalin,
- wody podziemne oraz ujęcia wód,
- lasy,
- parki (podworskie, wiejskie).

Uwarunkowania wynikające ze stanu dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej

Zgodnie z przepisami ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami przy sporządzaniu i aktualizacji studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego uwzględnia się zagadnienia związane z ochroną zabytków i opieką nad obiektami zabytkowymi.

W Studium uwzględnia się problematykę dotyczącą ochrony zabytków nieruchomości wpisanych do rejestru zabytków, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków oraz parków kulturowych. W Studium ponadto ustala się strefy ochrony konserwatorskiej obejmujące obszary, na których obowiązują ograniczenia, zakazy i nakazy mające na celu ochronę znajdujących się na tym terenie zasobów kulturowych, szczegółowo określone ustaleniami w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego lub decyzjami o warunkach zabudowy i decyzjami o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego.

W myśl przepisów, ochronie i opiece podlegają m.in. :

- zabytki nieruchome takie jak: krajobrazy kulturowe, układy urbanistyczne, ruralistyczne, zespoły budowlane, dzieła architektury i budownictwa, dzieła budownictwa obronnego, obiekty techniki, cmentarze, parki, ogrody i inne formy zaprojektowanej zieleni, miejsca upamiętniające wydarzenia historyczne, bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji,
- zabytki ruchome takie jak: dzieła sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej,
- zabytki archeologiczne takie jak: pozostałości terenowe osadnictwa prądziejowego i historycznego, cmentarzyska, kurhany, relikty działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej,
- nazwy geograficzne, historyczne lub tradycyjne nazwy obiektu budowlanego, placu, ulicy lub jednostki osadniczej.

Formami ochrony zabytków ustanowionymi prawem, są:

- wpis do rejestru zabytków,
- uznanie za pomnik historii,
- utworzenie parku kulturowego,
- ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

Działalność służb konserwatorskich i służb planowania przestrzennego w dziedzinie ochrony i rewitalizacji obiektów i zespołów zabytkowych opiera się przede wszystkim na rozpoznaniu i określeniu obiektów i obszarów, stanowiących przedmiot ochrony konserwatorskiej, wprowadzanej w akty prawa miejscowego, jakim są miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego. Zapisy te oparte są na wytycznych konserwatorskich sporządzanych przez urzędy ochrony zabytków. Studium uwarunkowań i kierunków wskazuje sposoby sprawowania ochrony zabytków, jakie realizowane mają być w miejscowych planach sporządzanych w oparciu o Studium. Są one także wskazówkami przy wydawaniu decyzji o warunkach zabudowy i lokalizowaniu inwestycji celu publicznego w sytuacji braku w danym obszarze aktualnego planu zagospodarowania przestrzennego.

Podstawowym elementem wytycznych konserwatorskich do Studium jest ustalenie obszarów podlegających ochronie, a więc wyznaczenie stref ochrony konserwatorskiej. Wyznaczenie stref następuje w oparciu o analizę stanu istniejącego, analizę przekazów historycznych, kartograficznych i ikonograficznych.

Na terenie gminy obowiązują strefy ochrony konserwatorskiej i archeologicznej (przedstawione na rysunku Studium):

Strefa „A” - strefa pełnej ochrony konserwatorskiej, obejmująca obszary szczególnie wartościowe, do bezwzględnego zachowania. Wszystkie prace powinny być uzgadniane z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków. Celem działalności konserwatorskiej w strefie „A” jest przede wszystkim zachowanie zabudowy historycznej, jej konserwacja, rewaloryzacja, zachowanie towarzyszącej historycznej zieleni komponowanej, usuwanie obiektów dysharmonizujących, dostosowanie nowej, wprowadzanej w obszarze zabudowy, do historycznej kompozycji ruralistycznej w zakresie sytuacji, skali, bryły, podziałów architektonicznych, proporcji powierzchni muru i otworów wraz z nawiązaniem form współczesnych do lokalnej tradycji architektonicznej, dostosowanie współczesnych funkcji do wartości zespołów zabytkowych, eliminacja funkcji uciążliwych, dążenie do kompleksowych badań historycznych obszaru. W zespołach dworsko-parkowych nie wystarczy zabezpieczanie stanu istniejącego, wskazane są działania przywracające ich integralność poprzez usuwanie elementów błędnie w nie wprowadzonych, jak drogi, sieci wodociągów, kanalizacji, trakcji energetycznych, telefonicznych. itp. obniżających walory historyczne i przyrodnicze.

Sposoby ochrony, działania konserwatorskie w strefie „A”: uzgadnianie z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków wszelkiej działalności inwestycyjnej, podziałów geodezyjnych, zmian sposobu użytkowania, prac ziemnych, prac dotyczących zagospodarowania terenu, w tym zieleni, infrastruktury technicznej, uzbrajania terenu, a także: remontów, modernizacji, adaptacji, uzupełnień zabudowy, wprowadzania małych form architektonicznych, wprowadzania elementów reklamy wizualnej, wymiany nawierzchni ulic i dróg. W ramach strefy „A” konserwator zabytków może warunkować swoją akceptację wymogiem wykonania dodatkowych badań, dokumentacji, analiz itp. W tej strefie występuje priorytet wymagań konserwatorskich przed innymi uwarunkowaniami.

Strefa „B” - strefa ochrony konserwatorskiej obejmująca obszar podlegający rygorom w zakresie utrzymania zasadniczych elementów istniejącej substancji o wartościach kulturowych oraz charakteru w skali nowej zabudowy. Uzgadnianie z wojewódzkim konserwatorem zabytków winny być przebudowy obiektów zabytkowych, lokalizacje nowych obiektów, korekty układu przestrzennego.

Celem działalności konserwatorskiej w strefie „B” jest: zachowanie historycznego układu zabudowy (linie zabudowy, proporcje gabarytów i wysokości, podziały historyczne, wkomponowanie w krajobraz naturalny), zachowanie zabudowy historycznej (jej konserwacja i rewaloryzacja), dostosowanie nowej zabudowy do historycznej kompozycji, zachowanie kompozycji i układów zieleni historycznej, parków, alei i cmentarzy, usuwanie obiektów dysharmonizujących.

Sposoby ochrony, działania konserwatorskie na obszarze strefy „B”: uzgadnianie z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków winny być remonty, modernizacje, adaptacje obiektów zabytkowych, uzupełnienia zabudowy, wprowadzanie małych form architektonicznych, lokalizacje nowych obiektów, zagospodarowanie historycznych terenów zielonych, korekty układu przestrzennego.

Strefa „W” - strefa ochrony archeologicznej obejmująca rozpoznane potencjalne obszary występowania stanowisk archeologicznych. Uzgadnianie winny być wszelkie prace ziemne projektowane na obszarze strefy. Celem działalności konserwatorskiej w strefie „W” jest zachowanie i konserwacja obiektów zabytkowych, ich ekspozycja w terenie z pozostawieniem obszarów otwartych o charakterze muzealnym.

Sposoby ochrony, działania konserwatorskie na obszarze strefy „W” wymagane jest uzyskanie pozwolenia Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków dla wszelkich przedsięwzięć w ww obszarach.

¹Na obszarze miasta i gminy Gniewkowo w ewidencji Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków znajdują się łącznie 93 obiekty. Najwięcej jest domów mieszkalnych - 55 (w tym w m. Gniewkowo 53), zespołów pałacowych i dworskich - 13, kościołów - 5 (+ 1 synagoga), obiektów użyteczności publicznej - 5 i szkół 5.

Na terenie miasta **Gniewkowo** znajduje się murowany gotycki kościół parafialny p.w. św. Mikołaja i Konstancji. Parafia wzmiankowana w 1303 r. Obecny kościół parafialny pochodzi z XIV w. W XVIII w. miała miejsce przebudowa wnętrza oraz budowa wieży i wieżyczki na sygnaturkę. Restaurowany w latach 1871, 1912-13 oraz w 1969 r. Jest to kościół jednonawowy, z trójbocznie zamkniętym prezbiterium. Od zachodu drewniana kwadratowa wieża, zwieńczona barokowym hełmem. Wnętrze świątyni kryte pozornym sklepieniem kolebkowym, wystrój barokowy i rokokowy z XVIII w. W sąsiedztwie kościoła znajduje się murowana kapliczka w kształcie słupa wzniesiona około poł. XIX w. z rzeźbą ludową Matki Boskiej Skępskiej. Przy ul. Podgórznej nr 2 usytuowana jest dawna synagoga zbudowana z cegły w 3 ćw. XIX w. Istnienie osady we wczesnym średniowieczu dokumentują znaleziska archeologiczne. Po raz pierwszy wzmiankowana była w 1185 r. W latach 1268-87 otrzymała z nadania Ziemiomyśla, księcia kujawskiego, prawa miejskie magdeburskie, od ok. 1300 r. stanowiła stolicę samodzielnego księstwa (w l. 1332-43 okupowanego przez Krzyżaków). W 1450 r. miastu zostały nadane nowe przywileje przez Kazimierza Jagiellończyka, przyczyniając się do pomyślnego rozwoju miasta. Został on zahamowany w czasie wojen szwedzkich w XVII w. W okresie przedrozbiorowym miasto było siedzibą starostwa niegrodowego.

We wsi **Kaczkowo** znajduje się park z końca XIX w. o powierzchni 4,0 ha, ze stawem i wysepką pośrodku, wpisany w rejestr zabytków, stoi murowany pałac o reminiscencjach klasycystycznych, wzniesiony na początku XIX w. i przebudowany pod jego koniec. Jest to obiekt piętrowy, z gankiem od frontu, wspartym na kolumnach, zamknięty tarasem. Na podjeździe przed gankiem stoją kamienne rzeźby dwóch sfinksów. Pałac jest w gestii Gospodarstwa Rolnego. Park znajduje się w rejestrze zabytków (181/A).

We wsi **Kawęczyn** znajduje się neogotycki kościół, ceglany, zbudowany w latach 1910-14 piętrowy pałac, z ośmioboczną pięciokondygnacyjną wieżą z krenelarnią w pn.-wsch. narożu. W przyziemiu taras, w części zamknięty arkadowym gankiem z balkonem. Pałac otoczony jest parkiem o pow. 3,5 ha z XIX w. zapisany w rejestrze zabytków (A/293 /1-4).

1 Dalsza część rozdziału na podstawie Programu Ochrony Środowiska dla gminy Gniewkowo

We wsi **Lipie** znajduje się dworski park o powierzchni 3,2 ha z 2 poł. XIX w., wpisany do rejestru zabytków (109/A/84) w gestii Gospodarstwa Rolnego „Gikrol”.

We wsi **Markowo** wznosi się murowany parterowy dwór, zbudowany ok. 1880 r. na rzucie wydłużonego prostokąta, kryty dachem dwuspadowym. Wokół dworu rozległy park krajobrazowy o pow. 8,8 ha z poł. XIX w., z kanałem i stawem. W jego północnej części cmentarz rodzinny właścicieli majątku, z prowadzącą do niego aleją lipową. Park wpisany jest do rejestru zabytków (179/A/88).

We wsi **Murzynno** znajduje się murowany kościół parafialny p.w. św. Mateusza zbudowany w 1934 r. wg proj. arch. Lucjana Michałowskiego z Poznania. W wyposażeniu kamienna kropielnica, prawdopodobnie średniowieczna. Park dworski, w gestii Urzędu Miejskiego, na powierzchni 1,89 ha i założony został w XIX w.

We wsi **Ostrowo** znajduje się murowany kościół p.w. Matki Boskiej Szkaplerznej o cechach neogotyckich, zbudowany w miejsce poprzedniego drewnianego, prawdopodobnie w 1 poł. XIX w. i przebudowany w 1892 r., z zachowaniem pierwotnych słupów dzielących wnętrze na trzy nawy. Wyposażenie barokowe i rokokowe z XVII w. Drewniana dzwonnica z 1892 r.

We wsi **Skalmierowice** zachował się murowany parterowy dwór, zbudowany ok. 1870 r. i rozbudowany w XIX w. o piętrową bryłę, przylegającą do elewacji południowej. Starsza prostokątna bryła nakryta dachem dwuspadowym z naczółkiem i facjatami. Nowsza piętrowa bryła nakryta dachem czterospadowym. Na południe od dworu położony jest niewielki park o powierzchni 0,65 ha z XIX w. (w gestii Urzędu Miejskiego).

We wsi **Szadłowice** znajduje się neogotycki kościół parafialny p.w. św. Bartłomieja zbudowany w latach 1890-91 z barokowym obrazem NP Marii Niepokalanie Poczętej z XVII - XVIII w. w ołtarzu głównym. Parterowy murowany dwór zbudowany około 1880 r., z mieszkalnym poddaszem.

We wsi **Warzyn** znajduje się park z 2 poł. XIX w. o pow. 6,7 ha, o znacznych walorach, z ciekawym układem wodnym (3 stawy połączone rowami). Wpisany do rejestru zabytków (A-205/1-2). Znajduje się w gestii Domu Pomocy Społecznej.

We wsi **Wierzbiczany** wzmiankowanej w 1343 r., położony jest murowany, piętrowy pałac zbudowany w 1845 r. i przebudowany w 2 poł. XIX w. Wzniesiony został na planie wydłużonego prostokąta, z kwadratową wieżą w elewacji. W otoczeniu pałacu znajduje się rozległy (10,24 ha) park krajobrazowy z poł. XIX w. o bogatym gatunkowo drzewostanie oraz stawem (przy północno-zachodniej granicy założenia) z półwyspem. Park wpisany jest do rejestru zabytków (178/A).

We wsi **Wierzchosławice**, wymienionej w 2 poł. XVI w. jako własność szlachecka, znajduje się murowany, piętrowy (z mieszkalnym poddaszem) pałac wzniesiony w l. 1920-25. Prostokątny z okrągłą wieżą w północno-zachodnim narożniku, a od frontu w części środkowej z murowaną werandą zamkniętą balkonem. W elewacji ogrodowej prostokątna przybudówka zakończona tarasem. Dach czterospadowy z powiekami. Na północny wschód od pałacu znajdują się pozostałości parku (0,84 ha) z pocz. XX w., wpisane do rejestru zabytków (176/A).

We wsi **Więclawice** wzmiankowanej w 2 poł. XVI w. znajduje się dwór zbudowany w 1926 r. Założony na planie prostokąta, o dachu czterospadowym, posiada środkową część elewacji środkowej zryzalitowaną i poprzedzoną portykiem zwieńczonym tympanonem. Murowany budynek laboratorium buraka cukrowego zbudowano w 1929 r. W otoczeniu dworu znajduje się niewielki park (1,6 ha) z ok. 1920 r., na planie prostokąta z obszernym podjazdem i gazonem okolonym żywopłotem. Park wpisany jest do rejestru zabytków (110/A/ 84).

Uwarunkowania wynikające z warunków i jakości życia mieszkańców, w tym ochrony ich zdrowia

Procesy i struktury demograficzne

Zmiany liczby ludności

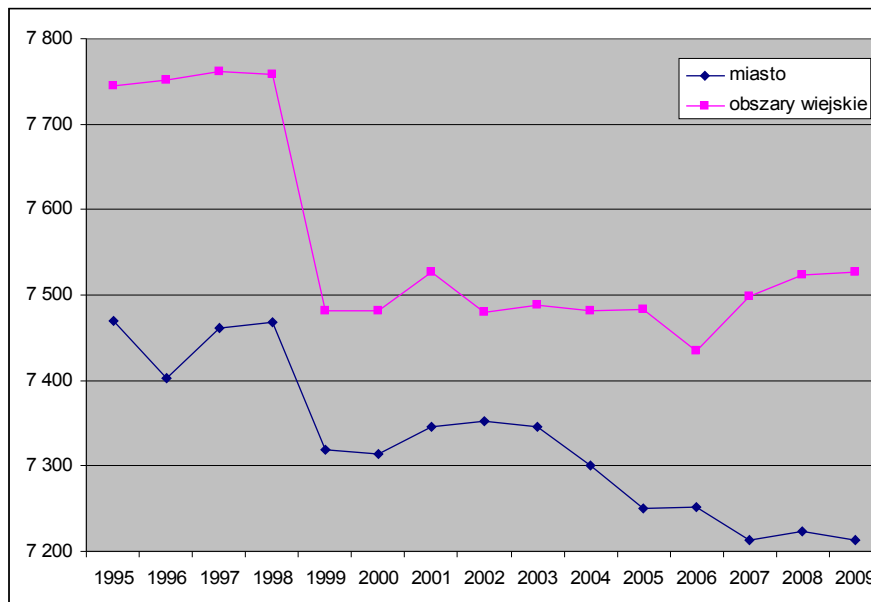
Gmina Gniewkowo należy do umiarkowanie dużych gmin województwa kujawsko-pomorskiego. W 2009 roku liczyła 14741 mieszkańców, co lokowało ją na 24. pozycji wśród 144 gmin.

Ludność gminy stanowią mieszkańcy miasta (7214 osób, czyli 49% ogółu) oraz mieszkańcy obszarów wiejskich (7527 osób).

Miasto Gniewkowo należy do licznej w kujawsko-pomorskim klasy małych miast (aż 39 miast spośród 52 ogółem, liczy poniżej 15 tys. mieszkańców). Lokuje się na 27. miejscu, a miastem najbardziej podobnym pod względem zaludnienia jest Barcin (7718).

Obszary wiejskie gminy należą do kategorii dosyć dużych – wśród 127 tego typu obszarów w województwie plasują się około 30-35. pozycji. Ponad połowa obszarów wiejskich (bez względu czy są to samodzielne gminy, czy części gmin miejsko-wiejskich), liczy od 4 do 7 tys.

Na tle powiatu inowrocławskiego gmina wyróżnia się, będąc 3. co do ludności jednostką. Stanowi prawie 9% ogółu ludności, ale pomijając miasto Inowrocław – wartość ta wynosi 16,7%. Miasto jest nie tylko zdecydowanie mniejsze od siedziby powiatu (będącej 5. miastem województwa) ale także wyraźnie ustępuje miastom Janikowo i Kruszwica – liczącym ponad 9 tys. mieszkańców. Obszary wiejskie gminy lokuje się w środku powiatowej stawki (4. pozycja wśród 8, przy czym największa pod względem liczby ludności wiejskiej gmina – Inowrocław, liczy ponad 11,1 tys., a najmniejsza – tylko 4,1 tys.).

Rys. Zmiany liczby ludności na terenie gminy

Tab. Zmiany liczby ludności w okresie 2000-2009 (rok wyjściowy = 100)

Powiat inowrocławski	98,6
m.Inowrocław	97,4
Dąbrowa Biskupia	96,4
Gniewkowo	99,6
Gniewkowo - miasto	98,6
Gniewkowo - obszar wiejski	100,6
Inowrocław	102,0
Janikowo	99,4
Janikowo - miasto	100,5
Janikowo - obszar wiejski	97,1
Kruszwica	97,9
Kruszwica - miasto	98,1
Kruszwica - obszar wiejski	97,8
Pakość	99,6
Pakość - miasto	99,9
Pakość - obszar wiejski	99,1
Rojewo	103,1
Złotniki Kujawskie	101,9

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych GUS

Tab. Zmiany liczby ludności powiatu inowrocławskiego

obszar	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Powiat inowrocławski	169 626	169 522	169 587	169 591	166 590	166 441	166 438	166 388	166 362	166 168	165 527	164 943	164 571	164 213	164 112
gminy															
m.Inowrocław	79 240	79 451	79 571	79 534	78 348	78 203	78 034	77 936	77 891	77 647	77 313	76 849	76 489	76 267	76 137
Dąbrowa Biskupia	5 458	5 393	5 327	5 316	5 308	5 311	5 282	5 306	5 268	5 254	5 207	5 181	5 159	5 138	5 119
Gniewkowo	15 214	15 153	15 222	15 226	14 800	14 796	14 872	14 832	14 833	14 782	14 734	14 686	14 712	14 747	14 741
Inowrocław	10 938	11 001	10 979	10 977	10 870	10 903	10 972	10 992	11 069	11 097	11 074	11 096	11 120	11 099	11 125
Janikowo	13 886	13 865	13 842	13 885	13 652	13 643	13 734	13 653	13 660	13 670	13 623	13 622	13 626	13 581	13 555
Kruszwica	21 046	20 926	20 861	20 837	20 204	20 178	20 171	20 182	20 181	20 206	20 043	19 961	19 891	19 800	19 759
Pakość	10 104	10 104	10 077	10 105	9 934	9 944	9 963	9 964	9 935	9 968	9 972	9 943	9 957	9 910	9 904
Rojewo	4 730	4 665	4 690	4 662	4 577	4 550	4 554	4 590	4 601	4 591	4 596	4 628	4 632	4 649	4 690
Złotniki Kujawskie	9 010	8 964	9 018	9 049	8 897	8 913	8 856	8 933	8 924	8 953	8 965	8 977	8 985	9 022	9 082
miasta															
m.Inowrocław	79 240	79 451	79 571	79 534	78 348	78 203	78 034	77 936	77 891	77 647	77 313	76 849	76 489	76 267	76 137
Gniewkowo	7 469	7 402	7 461	7 468	7 319	7 314	7 346	7 352	7 345	7 301	7 250	7 252	7 213	7 224	7 214
Janikowo	9 148	9 131	9 127	9 150	9 086	9 081	9 164	9 093	9 103	9 072	9 084	9 131	9 134	9 097	9 124
Kruszwica	9 803	9 748	9 674	9 662	9 389	9 406	9 380	9 464	9 415	9 412	9 380	9 323	9 312	9 275	9 226
Pakość	5 906	5 875	5 856	5 858	5 783	5 791	5 779	5 802	5 799	5 798	5 796	5 795	5 815	5 762	5 787
obszary wiejskie															
Dąbrowa Biskupia	5 458	5 393	5 327	5 316	5 308	5 311	5 282	5 306	5 268	5 254	5 207	5 181	5 159	5 138	5 119
Gniewkowo	7 745	7 751	7 761	7 758	7 481	7 482	7 526	7 480	7 488	7 481	7 484	7 434	7 499	7 523	7 527
Inowrocław	10 938	11 001	10 979	10 977	10 870	10 903	10 972	10 992	11 069	11 097	11 074	11 096	11 120	11 099	11 125
Janikowo	4 738	4 734	4 715	4 735	4 566	4 562	4 570	4 560	4 557	4 598	4 539	4 491	4 492	4 484	4 431
Kruszwica	11 243	11 178	11 187	11 175	10 815	10 772	10 791	10 718	10 766	10 794	10 663	10 638	10 579	10 525	10 533
Pakość	4 198	4 229	4 221	4 247	4 151	4 153	4 184	4 162	4 136	4 170	4 176	4 148	4 142	4 148	4 117
Rojewo	4 730	4 665	4 690	4 662	4 577	4 550	4 554	4 590	4 601	4 591	4 596	4 628	4 632	4 649	4 690
Złotniki Kujawskie	9 010	8 964	9 018	9 049	8 897	8 913	8 856	8 933	8 924	8 953	8 965	8 977	8 985	9 022	9 082

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych GUS

Miasto cechuje się sukcesywnym ubytkiem mieszkańców. W okresie 1995-2009 liczba ta zmniejszyła się o 255 osób, czyli o ponad 3%. Obszary wiejskie w ostatniej dekadzie stagnują – porównując lata 2000 i 2009, zwiększyły nawet

minimalnie liczbę mieszkańców (co nie było powszechne w powiecie – większość gmin notowała spadki). Trendy zachodzące w gminie są typowe – zarówno ubytek liczby ludności miejskiej, jak też niewielki ubytek lub stagnacja liczby ludności wiejskiej, są powszechnie obserwowane wśród obszarów wiejskich i dopóki zmiany nie osiągną wysokich wartości, nie uważa się ich za zagrażające rozwojowi.

Gęstość zaludnienia na obszarach wiejskich gminy wynosi 44 osoby na 1 km kw. i jest nieco niższa od średniej wojewódzkiej dla obszarów wiejskich równej 47. Uwzględniając wyłącznie przestrzeń bezleśną uzyskuje się wskaźnik w gminie również zbliżony do przeciętnego.

Ruch naturalny

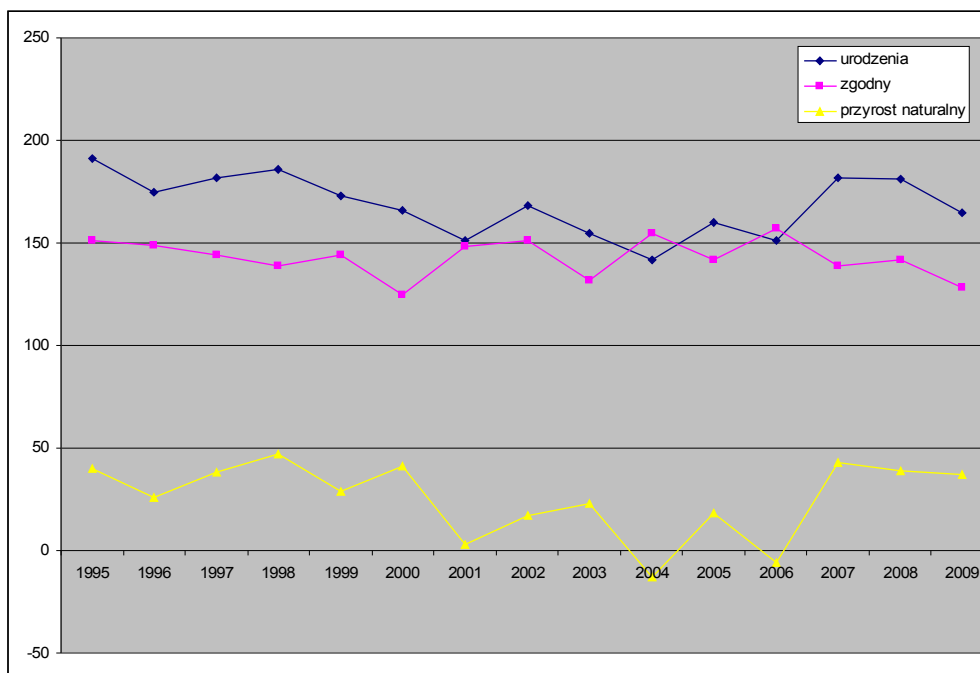
Na terenie gminy w ostatnich latach przeciętnie rodzi się rocznie około 150-180 osób, z czego większość przypada na obszary wiejskie. Liczba zgonów wynosi 130-160 i także w tym aspekcie przeważają obszary wiejskie. Przyrost naturalny, czyli różnica pomiędzy liczbą urodzeń a liczbą zgonów, jest niezbyt wysoki, choć w 3 ostatnich latach stabilny – wynosi ok. 40. W poprzednich latach był dużo bardziej zmienny, a zdarzały się także lata z wartościami ujemnymi (w 2006 i 2004, przy czym przewaga zgonów była niewielka). Szczegółowe dane w rozbiciu na miasto i obszary wiejskie, przedstawiono w tabeli.

Analiza zmian liczby urodzeń i zgonów w ostatnich latach wskazuje, że od roku 2004 wyraźnie wzrosła liczba urodzeń. Jest to pozytywny trend, ale na korzystne w ostatnich latach wartości przyrostu naturalnego duży wpływ mają także bardzo małe wartości zgonów (ta cecha na pewno w kolejnych latach będzie się pogarszać).

Tab. Przebieg ruchu naturalnego w gminie

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
obszary wiejskie															
urodzenia	90	98	95	103	90	98	80	83	84	81	91	86	100	101	89
zgony	77	81	84	69	67	57	71	75	67	78	77	104	71	77	69
przyrost naturalny	13	17	11	34	23	41	9	8	17	3	14	-18	29	24	20
miasto															
urodzenia	101	77	87	83	83	68	71	85	71	61	69	65	82	80	76
zgony	74	68	60	70	77	68	77	76	65	77	65	53	68	65	59
przyrost naturalny	27	9	27	13	6	0	-6	9	6	-16	4	12	14	15	17

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych GUS

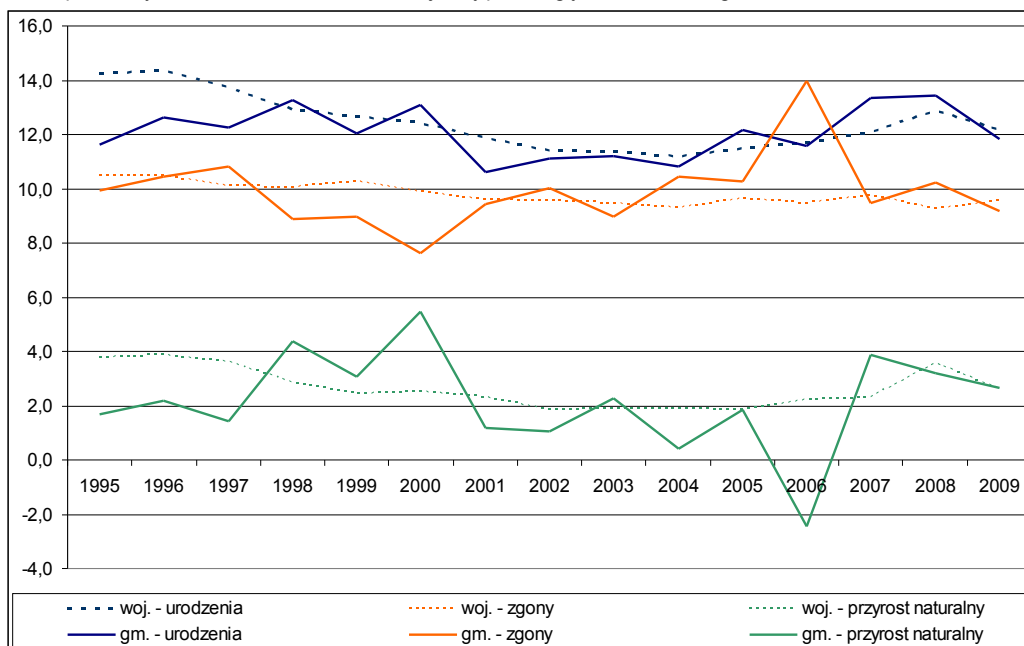

Rys. Ruch naturalny na terenie gminy

Porównanie wskaźników ruchu naturalnego na obszarach wiejskich gminy ze średnimi dla obszarów wiejskich województwa wskazuje, że procesy te na terenie gminy są zbliżone do średnich, a więc typowe. Wskaźnik urodzeń, który jeszcze do 2004 roku był prawie corocznie nieco gorszy od średnich, w ostatnich latach jest zbliżony, a nawet nieco korzystniejszy. Poprawa sytuacji w gminie w stosunku do okresu sprzed 10 lat jest w gminie wyraźniejsza, niż przeciętnie. Wskaźnik zgonów cechuje się dużo większą coroczną zmiennością i choć generalnie naśladuje wskaźnik wojewódzki, to na przykład w latach 2000 i 2008 bardzo wyraźnie od niego odbiegał (tak duże wahania zgonów w skali poszczególnych gmin są typowe). Wskaźniki przyrostu naturalnego są w ostatniej dekadzie jednak zazwyczaj gorsze od przeciętnych.

Porównywanie wartości notowanych w mieście z wartościami średnimi dla miast jest bezcelowe ze względu na bardzo duże zróżnicowanie wskaźników, a przede wszystkim obciążenia średnich wartościami dla największych miast (największe miasta notują wskaźniki zasadniczo odmienne od małych miast, przy czym największe miasta pomimo iż jest ich bardzo mało, koncentrują większość ludności miejskiej – w takiej sytuacji wszystkie wartości średnie są całkowicie niewiarygodne). Dla osiągnięcia wiarygodnego i

miarodajnego poziomu odniesienia, miasto Gniewkowo porównano z pozostałymi miastami powiatu. Z zestawienia tego wynika, że sytuacja w Gniewkowie jest zdecydowanie najkorzystniejsza – zwłaszcza jeśli porówna się kilka ostatnich lat. W obydwu aspektach – i wskaźniku urodzeń i wskaźniku zgonów, miasto wyróżnia się wyraźnie lepszymi wskaźnikami. Zwłaszcza wskaźnik zgonów jest w ostatnich latach wyjątkowo niski (w roku 2006 był w Gniewkowie prawie 2-krotnie lepszy, niż w Janikowie). Skutkiem tego jest bardzo dobry wskaźnik przyrostu naturalnego – przy czym korzystna jest nie tylko jego wysoka wartość dodatnia, ale także fakt, że w przeciwieństwie do pozostałych miast, w Gniewkowie notuje się przewagę urodzeń nad zgonami.

Rys. Porównanie wskaźników ruchu naturalnego – obszary wiejskie gminy i województwa

Tab. Porównanie wskaźników ruchu naturalnego na terenie miast powiatu inowrocławskiego

miasto	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
wskaźnik urodzeń															
Inowrocław	10,2	10,7	9,6	8,6	9,0	8,5	8,8	7,6	8,4	7,7	8,2	8,2	8,6	8,8	9,8
Gniewkowo	13,5	10,4	11,7	11,1	11,3	9,3	9,7	11,6	9,7	8,4	9,5	9,0	11,4	11,1	10,5
Janikowo	11,7	11,7	11,4	10,3	8,5	8,5	8,6	7,9	6,9	7,8	6,8	8,9	8,4	9,6	7,8
Kruszwica	10,2	9,7	9,9	8,3	8,2	9,4	8,3	9,5	8,0	11,3	5,5	9,5	10,0	9,5	9,6
Pakość	10,8	13,4	9,6	10,1	9,7	9,3	9,5	10,5	10,2	10,0	8,3	9,1	8,9	8,7	10,2
wskaźnik zgonów															
Inowrocław	10,9	9,5	9,6	9,9	9,7	10,0	9,1	8,8	8,7	9,9	9,5	10,0	9,9	10,8	10,5
Gniewkowo	9,9	9,2	8,0	9,4	10,5	9,3	10,5	10,3	8,8	10,5	9,0	7,3	9,4	9,0	8,2
Janikowo	9,9	10,5	10,8	8,9	9,0	7,6	9,4	10,0	8,9	10,4	10,3	14,0	9,5	10,2	9,2
Kruszwica	10,7	12,1	9,7	10,1	11,3	9,4	9,8	10,4	10,6	9,0	11,9	9,9	11,8	9,0	11,1
Pakość	9,1	13,6	12,1	9,9	10,0	12,1	11,6	10,5	9,5	12,2	8,8	7,9	9,6	12,1	11,8
wskaźnik przyrostu naturalnego															
Inowrocław	-0,7	1,2	-0,1	-1,3	-0,7	-1,5	-0,4	-1,3	-0,3	-2,2	-1,3	-1,7	-1,3	-2,0	-0,7
Gniewkowo	3,6	1,2	3,6	1,7	0,8	0,0	-0,8	1,2	0,8	-2,2	0,6	1,7	1,9	2,1	2,4
Janikowo	1,8	1,3	0,6	1,4	-0,5	0,9	-0,8	-2,1	-2,0	-2,6	-3,5	-5,1	-1,0	-0,7	-1,4
Kruszwica	-0,5	-2,3	0,3	-1,8	-3,1	-0,1	-1,4	-0,9	-2,6	2,3	-6,4	-0,4	-1,8	0,5	-1,4
Pakość	1,5	2,8	0,6	1,7	0,0	-1,0	2,2	2,6	1,2	2,0	-1,0	0,6	0,2	-1,6	1,0

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych GUS

Na przebieg procesów ruchu naturalnego – zwłaszcza w aspekcie urodzeń, duży wpływ ma także liczba zawieranych małżeństw. W ostatnich latach jest ona wyraźnie wyższa. Dla okresu 1995-1999 wynosiła średnio rocznie – 84, dla okresu 2000-04 – 76, a dla okresu 2005-09 – aż 103. Wzrost liczby zawieranych małżeństw jest duży tak w mieście, jak i na obszarach wiejskich.

Tab. Liczba zawieranych małżeństw

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
miasto	41	47	52	44	48	43	43	30	31	33	34	43	64	57	41
obszary wiejskie	36	32	43	39	37	47	43	34	41	36	48	52	61	59	56

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych GUS

Migracje

Gmina charakteryzuje się ujemnym saldem ruchu migracyjnego. W ostatnich latach wartości bezwzględne salda maleją, stąd niezależnie od tego, czy przeważa napływ, czy odpływ, migracje przestają mieć znaczenie w kształtowaniu liczby ludności gminy. Łącznie w okresie 1995-2009 gmina straciła wskutek migracji 374 osoby, przy czym miasto 226, a obszary wiejskie 148. Jak widać skala utarty ludności przez miasto jest znacznie wyższa, gdyż obydwie jednostki (miasto i obszary wiejskie) mają podobną liczbę mieszkańców.

Roczna skala migracji to około 170-200 osób meldujących się na terenie gminy (z czego większość na obszarach wiejskich) i od około 170 do nawet 266 wymeldowujących się (tu także przeważają obszary wiejskie). Napływ i odpływ wykazują coroczne znaczne wahania, ale nie obserwuje się jednoznacznego trendu.

Tab. Zameldowania i wymeldowania na terenie gminy (bez migracji zagranicznych)

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	łącznie 1995-2009
napływ																
gmina ogółem	201	190	168	186	195	178	145	170	215	168	168	175	184	194	195	2 732
miasto	74	75	79	97	87	88	78	79	99	68	62	80	55	91	72	1 184
wieś	127	115	89	89	108	90	67	91	116	100	106	95	129	103	123	1 548
odpływ																
gmina ogółem	232	231	179	210	233	217	153	186	240	186	174	211	266	180	208	3 106
miasto	105	103	70	90	121	100	71	73	127	98	73	98	120	76	85	1 410
wieś	127	128	109	120	112	117	82	113	113	88	101	113	146	104	123	1 696
saldo																
gmina ogółem	-31	-41	-11	-24	-38	-39	-8	-16	-25	-18	-6	-36	-82	14	-13	-374
miasto	-31	-28	9	7	-34	-12	7	6	-28	-30	-11	-18	-65	15	-13	-226
wieś	0	-13	-20	-31	-4	-27	-15	-22	3	12	5	-18	-17	-1	0	-148

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych GUS

W ruchu migracyjnym przeważają kobiety, które stanowią większość osób meldujących się i wymeldowujących się na/z terenie gminy (zwłaszcza dysproporcja płci widoczna jest na wsi, w mieście stosunek ten jest znacznie bardziej wyrównany). Bez wątplenia ta większa mobilność kobiet wynika z podłoża tradycji kulturowej – w przypadku zwarcia małżeństwa, najczęściej to kobieta zmienia miejsce zamieszkania; dostrzega się tu także podłoże ekonomiczne – kobiety wykazują większą skłonność do stałych migracji do dużych miast w związku ze zdobyciem wykształcenia i podjęciem pracy (to skutkuje nierównowagą wskaźnika feminizacji).

Tab. Ruch migracyjny na terenie gminy

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
zameldowania mężczyźni															
miasto	48	33	32	46	44	41	35	35	53	31	23	40	25	41	30
obszary wiejskie	60	51	48	42	65	49	32	64	56	46	57	47	67	50	54
zameldowania kobiety															
miasto	26	42	47	51	43	47	43	44	46	37	39	40	30	50	42
obszary wiejskie	67	64	41	47	43	41	35	27	60	54	49	48	62	53	69
wymeldowania mężczyźni															
miasto	51	51	32	43	61	59	32	44	51	46	36	42	55	42	36
obszary wiejskie	63	55	56	54	55	45	39	53	53	45	43	56	67	49	54
wymeldowania kobiety															
miasto	54	52	38	47	60	41	39	29	76	52	37	56	65	34	49
obszary wiejskie	64	73	53	66	57	72	43	60	60	43	58	57	79	55	69
udział kobiet wśród osób meldujących się w gminie															
miasto	35,1	56,0	59,5	52,6	49,4	53,4	55,1	55,7	46,5	54,4	62,9	50,0	54,5	54,9	58,3
obszary wiejskie	52,8	55,7	46,1	52,8	39,8	45,6	52,2	29,7	51,7	54,0	46,2	50,5	48,1	51,5	56,1
udział kobiet wśród osób opuszczających gminę															
miasto	51,4	50,5	54,3	52,2	49,6	41,0	54,9	39,7	59,8	53,1	50,7	57,1	54,2	44,7	57,6
obszary wiejskie	50,4	57,0	48,6	55,0	50,9	61,5	52,4	53,1	53,1	48,9	57,4	50,4	54,1	52,9	56,1

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych GUS

Tab. Ruch migracyjny gminy z zagranicą

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
napływ z zagranicy	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	4	4	0
odpływ zagranicę	0	5	0	0	1	1	0	1	0	0	0	18	6	8	1

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych GUS

Gmina notuje niewielką skalę migracji z zagranicą. Dominuje tu odpływ. W latach 1995-2009 obrót migracji z zagranicą wyniósł łącznie 50, przy czym aż 41 osób wyemigrowało, a tylko 9 osiedliło się na terenie gminy.

Obiektywna ocena ruchu migracyjnego na terenie gminy jest trudna ze względu na fakt, iż wartości średnie nie są miarodajne. Bardzo duże zróżnicowanie zarówno w grupie miast, jak i w kategorii obszarów wiejskich (gdzie oprócz

obszarów tradycyjnie rolniczych, znajdują się także silnie zurbanizowane obszary podmiejskie), powoduje, że traci sens odnośnienie się do wartości uśrednionych dla większych obszarów.

Porównania dokonano więc z innymi miastami i terenami wiejskimi powiatu inowrocławskiego. Dla uniknięcia przypadkowych wyników związanych ze zmiennością migracji uśredniono dane za lata 2007-09. Z przeprowadzonego porównania wynika, że gmina nie wyróżnia się zasadniczo na tle powiatu. Także wśród gmin powiatu obserwuje się dosyć duże zróżnicowanie, ale wartości dla gminy Gniewkowo nie są skrajne w żadnym z analizowanych parametrów. Korzystny jest dosyć wysoki napływ na obszary wiejskie gminy.

Tab. Przeciętne wskaźniki ruchu migracyjnego (2007-09) na terenie powiatu inowrocławskiego

obszar	napiływ	odpływ	saldo
Powiat inowrocławski	10,92	12,69	-1,78
miasta			
Inowrocław	8,24	10,28	-2,05
Gniewkowo	10,07	12,98	-2,91
Janikowo	10,82	11,66	-0,84
Kruszwica	10,75	15,28	-4,53
Pakość - miasto	13,76	14,17	-0,40
obszary wiejskie			
Dąbrowa Biskupia	11,09	14,21	-3,11
Gniewkowo	15,74	16,54	-0,80
Inowrocław	18,59	16,85	1,74
Janikowo	16,26	20,74	-4,48
Kruszwica	11,16	15,33	-4,17
Pakość	14,59	17,49	-2,90
Rojewo	13,89	14,10	-0,21
Złotniki Kujawskie	12,99	11,11	1,88

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych GUS

Struktury wieku

W 2009 roku na terenie gminy zamieszkiwało 3057 osób w wieku przedprodukcyjnym, 9467 w wieku produkcyjnym i 2217 w wieku poprodukcyjnym. Stanowi to odpowiednio: 20,7%, 64,2% oraz 15,0% ogółu ludności gminy. Co jest zjawiskiem typowym, wśród społeczności wiejskiej wyższy jest udział grupy młodszej, a nieco niższy grupy starszej. Wartości notowane w gminie są całkowicie typowe – inne miasta i obszary wiejskie o podobnym charakterze notują bardzo podobne wartości.

Tab. Struktura wieku wg grup ekonomicznych

	przedprodukcyjna	produkcyjna liczba osób	poprodukcyjna	przedprodukcyjna % udział w ogólnej liczbie ludności	produkcyjna	poprodukcyjna
miasto	1433	4566	1215	19,9	63,3	16,8
obszary wiejskie	1624	4901	1002	21,6	65,1	13,3
gmina łącznie	3057	9467	2217	20,7	64,2	15,0

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych GUS

Na terenie gminy w ostatnich latach obserwuje się zmiany struktur ludności, polegające na zmniejszaniu liczebności i udziale grupy przedprodukcyjnej, wzroście liczebności i udziale grupy produkcyjnej i poprodukcyjnej, co w konsekwencji prowadzi do ogólnego starzenia gminnej społeczności. Jest to proces typowy, obserwowany w przypadku zdecydowanej większości miast i obszarów wiejskich, ponadto prognozuje się jego kontynuację i nasilenie w kolejnych latach.

Pomiędzy rokiem 1995 a 2009:

- liczba ludności ogółem w gminie zmniejszyła się o 473 osoby, czyli 3,1%,
- liczba ludności w wieku przedprodukcyjnym ogółem w gminie zmniejszyła się o 1381 osób, czyli 31,1%; w roku 1995 grupa ta stanowiła 29,2% ogółu, w 2009 – tylko 20,7%,
- liczba ludności w wieku produkcyjnym w gminie zwiększyła się o 556 osób, czyli 6,2%; w roku 1995 grupa ta stanowiła 58,6% ogółu, w 2009 – już 64,2%,
- liczba ludności w wieku poprodukcyjnym w gminie zwiększyła się o 352 osoby, czyli 18,9%; ; w roku 1995 grupa ta stanowiła 12,3% ogółu, w 2009 – 15,0%.

Tab. Udział grup ekonomicznych w ogólnej liczbie ludności w mieście i na obszarach wiejskich

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
miasto															
przedprodukcyjna	27,7	26,8	26,1	25,3	25,2	24,3	23,5	23,0	22,1	21,4	20,7	20,2	20,1	19,9	19,9
produkcyjna	60,2	60,7	61,2	61,9	61,5	62,4	63,4	63,7	64,5	65,3	65,5	65,2	64,6	64,0	63,3
poprodukcyjna	12,0	12,4	12,7	12,8	13,3	13,3	13,2	13,2	13,4	13,4	13,8	14,6	15,3	16,1	16,8
obszary wiejskie															
przedprodukcyjna	30,6	30,4	29,9	29,3	29,1	28,0	26,9	25,8	24,9	24,1	23,6	22,8	22,5	22,2	21,6
produkcyjna	57,0	57,1	57,7	58,0	58,1	59,0	59,9	60,9	61,9	62,7	63,3	64,1	64,4	64,8	65,1
poprodukcyjna	12,5	12,6	12,4	12,7	12,8	13,0	13,2	13,3	13,2	13,2	13,1	13,0	13,1	13,1	13,3

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych GUS

Struktury płci

Pod względem struktury płci, miasto odróżnia się od obszarów wiejskich, co jest zjawiskiem typowym. Dla miast charakterystyczna jest przewaga liczby kobiet, natomiast dla obszarów wiejskich – liczby mężczyzn. Na terenie gminy Gniewkowo wskaźnik feminizacji, czyli liczba kobiet przypadająca na 100 mężczyzn, wynosi w mieście 109, a na obszarach wiejskich – 97. Tylko pozornie wskaźniki te równoważą się – warto zauważyć, że przewaga liczby kobiet ma miejsce przede wszystkim w starszych grupach wiekowych, co jest wynikiem krótszego trwania życia wśród mężczyzn i wyższych wskaźników umieralności wśród tej płci (generalnie im starsza grupa wiekowa – tym dysproporcja wyższa; w grupie powyżej 70-latków w mieście jest 193 mężczyzn i 364 kobiety, a więc wskaźnik feminizacji sięga 190).

Tab. Struktura wieku i płci (2009)

grupa wiekowa	miasto					obszary wiejskie				
	liczba mężczyzn	liczba kobiet	przewaga kobiet	przewaga mężczyzn	wskaźnik feminizacji	liczba mężczyzn	liczba kobiet	przewaga kobiet	przewaga mężczyzn	wskaźnik feminizacji
ogółem	3448	3766	318		109	3813	3714		99	97
0-4	190	189		1	99	237	218		19	92
5-9	183	164		19	90	209	183		26	88
10-14	218	214		4	98	246	213		33	87
15-19	231	232	1		100	293	260		33	89
20-24	234	269	35		115	335	306		29	91
25-29	317	291		26	92	391	354		37	91
30-34	305	281		24	92	277	240		37	87
35-39	253	248		5	98	258	254		4	98
40-44	192	229	37		119	237	217		20	92
45-49	217	214		3	99	282	290	8		103
50-54	270	280	10		104	304	260		44	86
55-59	243	288	45		119	251	238		13	95
60-64	247	299	52		121	172	179	7		104
65-69	137	132		5	96	94	124	30		132
70-74	79	159	80		201	101	143	42		142
75-79	74	117	43		158	71	118	47		166
80-84	39	88	49		226	34	78	44		229
85 i więcej	19	72	53		379	21	39	18		186
grupa 15-39	1340	1321		19	99	1554	1414		140	91

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych GUS

Wśród grupy wiekowej odpowiedzialnej w największym stopniu za dalszy rozwój demograficzny gminy (grupa 15-39 lat, obejmująca przedziały, w których dochodzi do zawierania małżeństw i reprodukcji), wskaźnik dla miasta wynosi 99, a dla obszarów wiejskich – 91.

W kolejnych latach obydwa wskaźniki będą nadal bardzo niskie – i w mieście i na obszarach wiejskich wskaźnik na pewno ulegnie obniżeniu, przy czym wśród społeczności wiejskiej spadek będzie większy. Jest to istotne zagrożenie rozwoju – spośród wszystkich parametrów demograficznych właśnie struktura płci w największym stopniu jest niekorzystna – jest to zagrożenie obiektywne i praktycznie niezmiennie z pozycji polityki gminy.

Założenia rozwoju demograficznego w kolejnych latach

Dla gminy Gniewkowo prognozuje się następujące zmiany liczby, struktur i procesów demograficznych:

- Ogólna liczba ludności w gminie będzie stagnować – zakłada się jej utrzymywanie na poziomie zbliżonym do obecnego lub nieznaczny spadek. Prognoza ta dotyczy zarówno miasta, jak i obszarów wiejskich, przy czym zakłada się, że miasto nie powinno tracić mieszkańców w tak szybkim tempie jak dotąd (w praktyce zmiany tę będą na tyle niewielkie, że można mówić o stagnacji liczby mieszkańców miasta).
- Gmina nie jest szczególnie atrakcyjna dla migracji, ale także nie jest obszarem nadmiernego odpływu ludności. Zakłada się więc utrzymywanie niewielkiej skali i małego natężenia procesów migracyjnych – bez wpływu na zmiany liczby ludności.
- Przewiduje się wzrost wskaźników zgonów oraz urodzeń. Zasadnicze relacje pomiędzy nimi zostaną jednak zachowane – to znaczy przewiduje się niewielką dodatnią wartość przyrostu naturalnego w skali całej gminy.
- Duże zmiany dotyczyć będą struktur wieku – przewiduje się dalszy wzrost liczby ludności starszej oraz spadek liczby ludności młodej. Należy na bieżąco monitorować zmiany i dostosowywać potencjał usługowy gminy do zmian popytu. Wzrost liczby ludności starszej na większą skalę nastąpi po roku 2020, natomiast spadek ludności młodej – w wieku szkolnym i gimnazjalnym, już po roku 2015. Prognozuje się wzrost zapotrzebowania na edukację przedszkolną, nie tylko ze względu na wzrost urodzeń, ale także ze względu na zmiany świadomości rodziców w zakresie potrzeby edukacji przedszkolnej.

Obsługa ludności w zakresie usług (w tym ochrona zdrowia)

Podstawowym ośrodkiem obsługi na terenie gminy jest miasto Gniewkowo. Miasto jest położone centralnie i dobrze dostępne z terenu całej gminy. Istotnym negatywnym uwarunkowaniem, zwłaszcza gdy uwzględnimy dużą powierzchnię gminy, jest słaby stan rozwoju usług na wsi, co jest po części skutkiem dużego rozdrobnienia osadnictwa (duża liczba miejscowości) wskutek czego usługi są dostępne tylko w nielicznych z nich. Są to placówki handlu i usług, a w 4 miejscowościach wiejskich także szkoły podstawowe. Pozytywny jest fakt, że także poza siedzibą gminy dostępna jest opieka zdrowotna, co nie częste w gminach. Przy dużej powierzchni gminy uciążliwość jest funkcjonowanie na obszarach wiejskich tylko jednego gimnazjum. Na terenie gminy dostępne są usługi o znaczeniu lokalnym, ale także usługi o charakterze powiatowym (szkolnictwo średnie). Warto także zauważyć dobry dostęp do szerokiej gamy usług ponadlokalnych ze względu na bliskie sąsiedztwo ośrodka powiatowego – Inowrocławia, stanowiącego dla części mieszkańców główny ośrodek obsługi, także codziennej, związanej z dojazdami do pracy i szkół. W interesie gminy jest rozwijanie połączeń w komunikacji publicznej z Inowrocławiem, obejmujących jak największą liczbę miejscowości w gminie. Stosunkowo dobrze dostępny z niektórych miejscowości jest Toruń, dobrze wyposażony ośrodek wojewódzki.

Dosyć dobrze należy ocenić aktywność społeczną, mierzoną liczbą organizacji i stowarzyszeń – duży nacisk kładzie się na rozwój aktywności sportowej. Gmina działa w Lokalnej Grupie Działania „Czarnoziem na Soli”.

Usługi na terenie gminy (stan marzec – czerwiec 2011, wg www.gniewkowo.com.pl):

a) placówki oświaty

- Gimnazjum w Gniewkowie – z pierwszym w województwie nowoczesnym obserwatorium astronomicznym - „Astrobazą”
- Niepubliczne Gimnazjum w Gąskach
- Samorządowe Przedszkole w Gniewkowie
- Niepubliczne Przedszkole w Gąskach
- Szkoła Podstawowa w Gniewkowie
- Szkoła Podstawowa w Kijewie
- Szkoła Podstawowa w Murzynnie
- Szkoła Podstawowa w Szadłowicach
- Szkoła Podstawowa w Wierzchosławicach
- Niepubliczna Szkoła Podstawowa w Gąskach
- Szkoła Zawodowa w Gniewkowie
- Uzupełniające Liceum Ogólnokształcące w Gniewkowie
- Niepubliczne Przedszkole w Gniewkowie „Parowozik”

b) instytucje kultury

- Miejsko-Gminna Biblioteka Publiczna w Gniewkowie
- Miejsko-Gminny Ośrodek Kultury, Sportu i Rekreacji w Gniewkowie
- Świetlice wiejskie w miejscowościach : Wierzchosławice, Wielowieś, Ostrowo, Wierzbiczano, Szpital, Murzynko, Murzynno, Żyrostawice, Klepary, Gąski, Suchatówka, Godzięba, Chrzastowo, Markowo, Skalmierowice, Kijewo, Zajezierze, Kawęczyn, Więclawice, Lipie

c) ośrodek oraz domy opieki społecznej

- Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej
- Dom Pomocy Społecznej w Warzynie

d) placówki ochrony zdrowia

- Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej „ESCULAP” s.c. - Gniewkowo,
- Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej „PROFILAKTYKA” - Murzynko oraz Gniewkowo,
- Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej PRAKTYKA LEKARZA RODZINNEGO - Szadłowice
- Niepubliczny Zakład Rehabilitacji Leczniczej „REHMAK” - Gniewkowo,
- Gabinet Stomatologiczny - Gniewkowo,
- Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej „ELAMED” - Gniewkowo.

Poziom dostępności do usług publicznych oraz komercyjnych jest w zasadzie typowy i nie wyróżnia gminy na tle innych jednostek.

Hierarchia sieci osadniczej

Stan rozwoju usług wyznacza hierarchię sieci osadniczej:

- Gniewkowo – wielofunkcyjny ośrodek gminny,
- Kijewo, Murzynno, Murzynko, Wierzchosławice, Szadłowice, Gąski – ośrodki uzupełniające w zakresie wybranych usług
- pozostałe wsie

Warunki mieszkaniowe

Liczba mieszkań w gminie w 2009 roku wynosiła 4432, z czego 2378 znajdowało się w mieście, a 2054 na obszarach wiejskich gminy. Zmiany liczby mieszkań w ostatnich latach lokowały gminę wśród przeciętnych wartości powiatowych. Pomiędzy rokiem 1995 a 2009 liczba mieszkań w mieście wzrosła o 8,6%, a na wsi o 3,7%, przy czym wzrost ten odbywał się przy spadku liczby ludności (odpowiednio o 3,4% i 2,8%), a więc poprawa sytuacji mieszkaniowej była większa, niż wskazywałyby na to wyłącznie wskaźniki zmian liczby mieszkań. Analizując tylko okres 2000-09 wzrost liczby mieszkań w mieście wyniósł 7,2%, a na obszarach wiejskich gminy – 3,2%. Okresem największych przyrostów był początek I dekady XXI wieku.

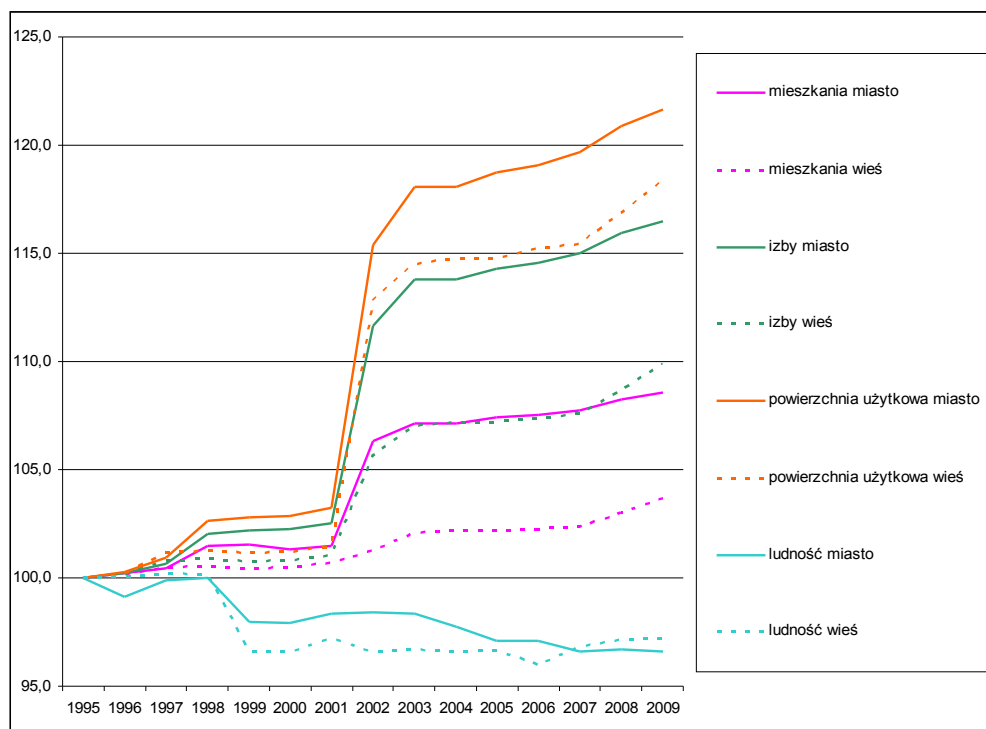
Na uwagę zasługuje fakt, że wzrost liczby izb jest wyższy, niż wzrost liczby mieszkań, a jeszcze silniejszy jest wzrost powierzchni użytkowej mieszkań. Oznacza to, że kolejne oddawane mieszkania są coraz większe nie tylko pod względem liczby izb, ale w jeszcze większym stopniu – coraz większe pod względem powierzchni użytkowej. Zagadnienie to ilustruje wykres.

Tab. Zmiany liczby mieszkań na terenie gminy

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
gmina ogółem	4 171	4 179	4 191	4 214	4 214	4 210	4 217	4 334	4 368	4 370	4 376	4 381	4 388	4 412	4 432
miasto	2 190	2 195	2 200	2 222	2 224	2 219	2 222	2 328	2 346	2 346	2 352	2 355	2 360	2 371	2 378
obszary wiejskie	1 981	1 984	1 991	1 992	1 990	1 991	1 995	2 006	2 022	2 024	2 024	2 026	2 028	2 041	2 054

Źródło: GUS

Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania oraz powierzchnia przypadająca na 1 mieszkańca są w gminie – na tle powiatu inowrocławskiego – typowe. Cechą charakterystyczną – doskonale widoczną w zestawieniu tabelarycznym - jest większa powierzchnia mieszkań na obszarach wiejskich, niż w miastach. W gminie Gniewkowo wartości te wynoszą odpowiednio 72,5 i 58,9 m². Mieszkanie w Gniewkowie składa się przeciętnie z 3,4 izby, podczas gdy mieszkanie na obszarach wiejskich gminy z 3,7 izby.

Rys. Zmiany podstawowych wskaźników mieszkaniowych na tle zmian liczby ludności (rok bazowy 1995 = 100)

Tab. Zmiany powierzchni i wskaźnika powierzchni mieszkań na terenie powiatu inowrocławskiego

	przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania (m ²)							
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Powiat inowrocławski	62,0	62,4	62,5	62,6	62,7	62,8	62,9	63,1
m. Inowrocław	54,4	54,8	54,9	54,9	55,0	55,0	55,2	55,3
Dąbrowa Biskupia	86,9	87,1	87,1	87,2	87,2	87,2	87,2	87,5
Gniewkowo - miasto	57,1	58,0	58,0	58,1	58,2	58,4	58,7	58,9
Gniewkowo - obszar wiejski	70,7	71,2	71,3	71,3	71,5	71,6	72,0	72,5
Inowrocław	85,4	85,9	86,2	86,5	86,9	87,0	87,4	88,0
Janikowo - miasto	56,3	56,9	57,1	57,2	57,5	57,6	57,9	58,0
Janikowo - obszar wiejski	80,8	81,3	81,4	81,5	81,6	81,8	81,8	81,9
Kruszwica - miasto	53,6	54,1	54,3	54,4	54,5	54,8	54,9	55,1
Kruszwica - obszar wiejski	73,0	73,1	73,1	73,2	73,3	73,3	73,5	73,7
Pakość - miasto	61,5	61,6	61,9	62,0	62,1	62,3	62,4	63,0
Pakość - obszar wiejski	81,9	82,5	82,8	82,8	82,8	82,8	83,1	83,4
Rojewo	83,3	83,9	83,9	83,9	83,9	83,9	84,0	84,3
Złotniki Kujawskie	80,5	81,4	81,4	81,5	81,5	81,5	81,7	82,0
województwo - obszary wiejskie	79,2	80,0	80,3	80,7	81,0	81,4	82,1	82,8
	przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania na 1 mieszkańca (m ²)							
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Powiat inowrocławski	19,7	20,0	20,1	20,3	20,4	20,6	20,8	21,0
m. Inowrocław	19,3	19,6	19,8	20,0	20,2	20,4	20,6	20,9
Dąbrowa Biskupia	22,4	22,8	22,8	23,1	23,2	23,3	23,4	23,7
Gniewkowo - miasto	18,1	18,5	18,6	18,9	18,9	19,1	19,3	19,4
Gniewkowo - obszar wiejski	19,0	19,2	19,3	19,3	19,5	19,4	19,5	19,8
Inowrocław	23,1	23,3	23,5	23,7	23,9	24,0	24,3	24,7

Janikowo - miasto	17,9	18,3	18,5	18,6	18,6	18,7	18,9	19,1
Janikowo - obszar wiejski	20,1	20,5	20,4	20,8	21,1	21,3	21,4	21,8
Kruszwica - miasto	17,6	18,0	18,1	18,2	18,4	18,6	18,7	18,9
Kruszwica - obszar wiejski	20,4	20,4	20,4	20,7	20,8	20,9	21,1	21,2
Pakość - miasto	19,0	19,1	19,2	19,3	19,4	19,5	19,8	20,1
Pakość - obszar wiejski	20,4	20,9	20,8	20,8	21,0	21,0	21,1	21,4
Rojewo	21,1	21,5	21,5	21,5	21,5	21,5	21,5	21,5
Złotniki Kujawskie	21,2	21,7	21,6	21,6	21,6	21,6	21,7	21,7
województwo - obszary wiejskie	21,2	21,6	21,7	21,8	22,0	22,1	22,5	22,8

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych GUS

Także porównanie wyposażenia mieszkań na obszarach wiejskich powiatu inowrocławskiego w podstawowe instalacje wskazuje na typową sytuację gminy Gniewkowo.

Tab. Porównanie podstawowych wskaźników wyposażenia mieszkań na terenie powiatu inowrocławskiego

obszar (gmina)	wodociąg	łazienka	centralne ogrzewanie
% ogółu mieszkań (2009 rok)			
Powiat inowrocławski	95,8	80,9	69,3
Dąbrowa Biskupia	96,0	75,9	59,7
Gniewkowo	96,1	80,6	65,0
Inowrocław	96,9	81,4	72,7
Janikowo	98,5	85,7	72,3
Kruszwica	96,0	81,2	67,9
Pakość	96,2	85,8	80,0
Rojewo	88,8	74,1	60,5
Złotniki Kujawskie	95,4	81,7	74,1

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych GUS

Tab. Porównanie struktury własnościowej mieszkań na terenie powiatu inowrocławskiego (2007 r.)

ogółem	zasoby gmin (komunalne)	zasoby spółdzielni mieszkaniowych	zasoby zakładów pracy	zasoby osób fizycznych	zasoby Towarzystw Budownictwa Społecznego (TBS)	zasoby pozostałych podmiotów
Powiat inowrocławski	11,5	25,7	3,9	57,7	0,2	1,1
m. Inowrocław	12,7	36,9	2,9	45,5	0,3	1,7
Dąbrowa Biskupia	1,9	0,0	6,2	90,4	0,0	1,5
Gniewkowo - miasto	14,4	33,4	0,7	51,2	0,0	0,2
Gniewkowo - obszar wiejski	4,5	0,2	17,6	77,5	0,0	0,2
Inowrocław	3,0	0,9	3,7	92,2	0,0	0,1
Janikowo - miasto	33,1	27,2	1,9	37,6	0,0	0,1
Janikowo - obszar wiejski	6,9	0,0	2,3	90,5	0,0	0,3
Kruszwica - miasto	10,2	31,9	1,6	56,1	0,0	0,2
Kruszwica - obszar wiejski	4,6	1,2	11,0	82,3	0,0	0,9
Pakość - miasto	18,6	23,4	1,0	56,7	0,0	0,3
Pakość - obszar wiejski	2,9	1,0	4,1	92,0	0,0	0,0
Rojewo	4,7	3,0	7,0	84,6	0,0	0,7
Złotniki Kujawskie	3,4	10,4	3,7	81,8	0,0	0,7

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych GUS

Struktura własnościowa zasobu mieszkaniowego wskazuje na przeważający udział mieszkań należących do osób fizycznych – w skali całej gminy stanowią one ponad 63%, przy czym w mieście jest to tylko nieco ponad połowa, a na obszarach wiejskich – ponad ¾ ogółu. W mieście znaczna część mieszkań należy do spółdzielni (aż 1/3) – to typowa sytuacja, aczkolwiek w małych miastach rzadko zdarza się, by ten sektor własności osiągał aż tak wysokie wskaźniki. Stosunkowo wysoki jest udział zasobu komunalnego (ponad 14% mieszkań w mieście). Cechą charakterystyczną struktury własności mieszkań jest wysoki udział mieszkań zakładowych – obecnie tak wysokie wskaźniki jak na obszarach wiejskich gminy są już wyjątkową rzadkością. Ogólnie strukturę własności mieszkań w gminie można uznać za neutralne uwarunkowanie rozwoju.

Uwarunkowania wynikające z zagrożeń bezpieczeństwa ludności i jej mienia

Za stan bezpieczeństwa na terenie gminy odpowiada Komenda Powiatowa Policji w Inowrocławiu. W Gniewkowie przy ulicy Piasta mieści się Komisariat Policji obsługujący gminę. Gmina podzielona jest na III rejony dzielnicowych:

- Dzielnicowy Rejon I - miasto Gniewkowo, ulice: Dworcowa od nr 1 do 9, Rynek od nr 1 do 9, Piasta od nr 1 do 8, Gerharda Pająkowskiego, Jana III Sobieskiego, Nowa, Kątna, Kościelna, Ignacego Paderewskiego, Toruńska, Jana Kilińskiego, Przemysłowa, Walcerzewice, Ogrodowa, Zajezierna, Krótka, Jana Kasprowicza, Wojska Polskiego,

Władysława Sikorskiego, 21 Stycznia, Jęczmienna, Żytnia, Michałowo, Cegielna, 17 Stycznia od nr 1 do 13, Spokojna; ponadto: Zajezierze, Dąblin, Buczkowo.

- b) Dzielnicowy Rejon II - miasto Gniewkowo, ulice: 700 Lecia, Dr. Jana Dreckiego, Piasta od nr 9 do 15, Kolejowa, Inowrocławska, Działkowców, Kwiatowa, Spółdzielcza, Fryderyka Chopina, 17 Stycznia od nr 14 do nr 46, Zielona, Stanisława Moniuszki, Powstańców Wielkopolskich, Cmentarna, Parkowa, Rynek od nr 10 do nr 18, Dworcowa od nr 10 do 20, Rzemieślnicza, Usługowa, Zamkowa, Wałowa, Podgórna, Średnia, Transportowa, Cicha; ponadto: Chrzastowo, Godzięba, Kępa Kujawska.
- c) Dzielnicowy Rejon III – miejscowości: Suchatówka, Perkowo, Lipie, Gąski, Markowo, Kijewo, Gęzewo, Murzynno, Murzynko, Branno, Warzyn, Wierzbiczany, Szpital, Lipionka, Klepary, Kawęczyn, Żyroslawice, Ostrowo, Bąbolin, Wierzchosławice, Skalmirowice, Więclawice, Szadłowice, Kaczkowo, Wielowieś.

W 2009 roku w gminie powołano Straż Miejską.

Gmina nie zalicza się do obszarów wyróżniających się pod względem skali i charakteru przestępczości – jest ona typowa dla jednostek o podobnej wielkości i charakterze.

Zadania straży pożarnej realizowane są przez jednostki państwowe i ochotnicze, w tym działające w ramach KSRG (OSP Gniewkowo) i nie włączone do tego systemu (Kijewo, Szadłowice, Gąski, Murzynno, Murzynko).

Zadania Inspekcji Sanitarnej realizowane są przez Powiatową Stację Sanitarно-Epidemiologiczną w Inowrocławiu.

Do najważniejszych rodzajów zagrożeń życia i mienia na terenie gminy zaliczyć należy:

- zagrożenia w bezpieczeństwie ruchu drogowego – wiąże się to przede wszystkim z przebiegiem przez teren gminy drogi krajowej nr 15 o bardzo dużym natężeniu ruchu; w przebiegu przez gminę droga nie posiada obwodnic, wskutek czego przecina centra miejscowości, w tym centrum miasta Gniewkowo. Nieco mniejsze znaczenie ma ruch na drogach wojewódzkich, powiatowych i gminnych – gdzie skala zagrożeń jest już wyraźnie niższa. Miasto Gniewkowo jest miejscem, gdzie na terenie gminy skupia się największe zagrożenie bezpieczeństwa ruchu, ponieważ koncentruje się tu największa skala ruchu pojazdów oraz pieszych;
- zagrożenia związane z przebiegiem przez teren gminy linii kolejowej Poznań – Inowrocław – Toruń – Olsztyn; jest to linia dwutorowa, zelektryfikowana, wykorzystywana do dosyć intensywnego ruchu pojazdów pasażerskich (w tym w ruchu pospiesznym), jak też towarowych; zagrożenia dotyczą przede wszystkim przejazdów i skrzyżowań z drogami – ze względu na fakt, iż linia przecina gminę w części centralnej, miejsca potencjalnej kolizji ruchu drogowego i kolejowego są dosyć liczne;
- zagrożenia pożarowe – związane z położeniem w północnej części gminy rozległego kompleksu leśnego charakteryzującego się dużą podatnością na uleganie pożarom i rozprzestrzenianie pożarów; w poprzednich latach częste były przypadki pożarów w Puszczy Bydgoskiej spowodowane zarówno czynnikami naturalnymi, jak i antropogennymi;
- zagrożenia związane z transportem przez teren gminy substancji i materiałów niebezpiecznych, w tym mogących skazić wodę, powietrze, glebę, szkodliwych dla życia i zdrowia ludności – transport tego typu odbywa się głównie linią kolejową oraz drogą krajową, ale także z wykorzystaniem dróg wojewódzkich;
- potencjalne zagrożenia (o relatywnie małym ryzyku zaistnienia) wiążą się z przebiegiem przez teren gminy infrastruktury przesyłowej energii i surowców;
- potencjalne zagrożenia (o relatywnie małym ryzyku zaistnienia) wiążą się z funkcjonowaniem na terenie gminy podmiotów gospodarczych i wykorzystywaniem przez nie w procesach technologicznych substancji chemicznych, itp.
- w ostatnich latach nasila się częstotliwość występowania i skala zagrożeń związanych ze zjawiskami meteorologicznymi – huraganami, suszami, podtopieniami w wyniku opadów; gmina nie wykazuje w tym zakresie ponadprzeciętnych zagrożeń.

Należy zauważyć, że na terenie gminy nie występują zagrożenia powodziowe związane z wezbraniem rzek, natomiast nie można wykluczyć występowania lokalnych podtopień spowodowanych deszczami nawalnymi lub nagłym topnieniem śniegu. Nie wskazuje się rejonów szczególnie zagrożonych w tym zakresie.

Uwarunkowania wynikające z potrzeb i możliwości rozwoju gminy

Najważniejsze potrzeby rozwojowe gminy wiążą się z realizacją głównego celu rozwoju gminy, jakim jest zapewnienie mieszkańcom optymalnych warunków życia. Założenie to jest osią przewodnią całego niniejszego Studium – w warstwie diagnostycznej ma na celu rozpoznanie aktualnego stanu rozwoju, w tym identyfikację uwarunkowań rozwoju, szans, zagrożeń, mocnych i słabych stron, oraz audyt stanu funkcjonowania poszczególnych aspektów gminy, a w warstwie kierunków – utrwalenia aspektów prawidłowo funkcjonujących oraz zdecydowana poprawa aspektów nie funkcjonujących właściwie.

W najbardziej ogólnym ujęciu powodzenie rozwoju gminy zależne jest od uwarunkowań zewnętrznych (generowanych poza granicami gminy) oraz wewnętrznych (generowanych na terenie gminy), te drugie z kolei dzielą się na zależne od polityki i możliwości stymulacji przez władze gminy i niezależne od nich. Zadania leżące w gestii samorządu gminnego polegają przede wszystkim na:

- zapewnieniu mieszkańcom jak najlepszej możliwości dostępu do infrastruktury społecznej (instytucji obsługi ludności) oraz technicznej i komunikacyjnej (głównie urzędzenia liniowe),

- zapewnieniu jak najlepszej jakości świadczenia usług publicznych oraz jak najlepszej jakości funkcjonowania infrastruktury sieciowej (właściwy stan technicznych, zachowanie parametrów normatywnych, itp.)
- zapewnienie ciągłości funkcjonowania infrastruktury (pewności zasilania) – zwłaszcza w zakresie zasilania w energię, wodę, odbiór i utylizację ścieków, odpadów, itp.

Zadaniem immanentnie związanym z kreowaniem rozwoju gminy jest wzmacnianie potencjału Gniewkowa jako jej siedziby. Ma to także znaczenie prestiżowe i wiąże się z konkurowaniem w kategorii małych miast, licznych na terenie województwa, w tym zwłaszcza w południowej części regionu. Jest to element kreowania pozytywnego wizerunku gminy jako obszaru atrakcyjnego inwestycyjnie.

Istotnym zadaniem jest także wzmacnianie – na miarę potrzeb i planowanej roli w przyszłym systemie społeczno-gospodarczym gminy – pozostałych miejscowości. Ma to duże znaczenie, także ze względu na rozległą powierzchnię zajmowaną przez gminę (większe niż przeciętnie odległości do jej siedziby)

Do głównych potrzeb gminy zaliczyć należy:

- uporządkowanie systemu odprowadzania i oczyszczania ścieków.
- przebudowę i rozbudowę oraz unowocześnianie sieci dróg gminnych.
- poprawę sytuacji ekonomicznej mieszkańców, głównie poprzez stwarzanie warunków dla aktywizacji gospodarczej. Szczególnie predestynowane do tego są tereny znajdujące się w granicach miasta Gniewkowo oraz w bezpośredniej bliskości miasta, stąd też główny wysiłek planistyczny w kierunku wyznaczania terenów rozwojowych powinien dotyczyć tych obszarów.
- wykorzystanie potencjału przyrodniczego gminy dla szerszej aktywizacji turystycznej jako funkcji uzupełniającej.
- zapewnienie należytej ochrony środowiska przyrodniczego.

Główne możliwości rozwoju gminy wiążą się z dalszym rozwojem rolnictwa. Gmina jest obszarem o dobrych warunkach przyrodniczych, które stwarzają możliwości rozwoju rolnictwa o charakterze farmerskim – wysokotowarowym, wielkopowierzchniowym.

Wzmacniać należy działalności gospodarcze, w tym zwłaszcza związane z lokalnym przetwórstwem rolno-spożywczym (konieczność tworzenia nowych miejsc pracy), ale korzystne położenie gminy w sieci znaczenia ogólnokrajowego stwarza także możliwości podjęcia wysiłku stworzenia strefy inwestycyjnej o dużej skali, ukierunkowanej na lokalizację podmiotów działających w branży nowoczesnych technologii. Ten kierunek będzie rozważany w kreowaniu przyszłego rozwoju gminy.

Istotne znaczenie ma położenie gminy pomiędzy dwoma ważnymi biegunami rozwoju społeczno-gospodarczego województwa – pomiędzy Toruniem a Inowrocławiem. Z jednej strony gmina może rozwijać działalności ukierunkowane na obsługę tych ośrodków i ich mieszkańców, ale z drugiej strony powinna dążyć do maksymalnej integracji komunikacyjnej z nimi, tak by zapewnić mieszkańcom swobodny dostęp do szkół, pracy, usług materialnych i niematerialnych.

Duże możliwości stwarza rozwój turystyki i rekreacji – funkcji dotąd praktycznie nie rozwijanej w gminie.

Rozmiary powierzchni leśnej są znacznym atutem - zarówno w zakresie pozyskiwania drewna jak i gospodarki łowieckiej. Stwarza to szerokie możliwości rozwoju gospodarki leśnej.

Dokumentem wyznaczającym ramowe kierunki rozwoju gminy jest strategia rozwoju. Gmina posiada dokument na lata 2007-2013 (Uchwała Nr XVII/136/2007 Rady Miejskiej w Gniewkowie z dnia 27 grudnia 2007r. w sprawie: uchwalenia "Strategii Rozwoju Gminy Gniewkowo na lata 2007-2013"). Formułuje on następujące:

a) wizję rozwoju gminy:

Gmina Gniewkowo - gminą z dobrze rozwiniętą infrastrukturą społeczną, techniczną i turystyczną – atrakcyjna dla mieszkańców i przyjazna inwestorom.

b) misję rozwoju gminy:

Zapewnienie mieszkańcom gminy wysokiej jakości życia poprzez tworzenie warunków do powstawania nowych miejsc pracy i skuteczne zaspokajanie ich potrzeb z wykorzystaniem możliwości finansowania rozwoju ze środków Unii Europejskiej.

„Przez podniesienie jakości życia rozumie się istotną poprawę stanu i wzrost poczucia bezpieczeństwa wśród obywateli, możliwość korzystania z funkcjonalnej i łatwo dostępnej infrastruktury technicznej i społecznej, życie w czystym, zdrowym i sprzyjającym środowisku przyrodniczym, uczestnictwo w życiu demokratycznym, uczestnictwo w kulturze i turystyce, przynależność do zintegrowanej, pomocnej wspólnoty lokalnej, umożliwiającej lepszą harmonizację życia rodzinnego i zawodowego oraz aktywność w ramach społeczeństwa obywatelskiego.”

c) cele strategiczne i szczegółowe

Cele strategiczne

1. Zapewnienie wysokiej jakości usług publicznych świadczonych przez gminę.
2. Poprawa jakości życia na obszarze gminy.
3. Zwiększenie turystycznego zainteresowania gminą.

4. Wzrost jakości kapitału ludzkiego i aktywizacja zawodowa mieszkańców gminy.
5. Uczynienie gminy Gniewkowo gminą atrakcyjną dla inwestorów.

Celom strategicznym zostały przypisane cele szczegółowe.

Cel strategiczny 1 - Zapewnienie wysokiej jakości usług publicznych świadczonych przez gminę.

Cele szczegółowe

- 1.1. Opracowanie i upowszechnienie standardów obsługi interesantów w urzędzie gminy.
- 1.2. Kompleksowa komputeryzacja i wdrożenie e-urzędu.
- 1.3. Wdrożenie systemu zarządzania jakością.
- 1.4. Dostarczenie wysokiej jakości usług komunalnych.
- 1.5. Opracowanie i wdrożenie standardów kompetencji dla pracowników.
- 1.6. Wdrożenie systemu zarządzania finansami.
- 1.7. Wdrożenie systemu oceny potrzeb szkoleniowych.
- 1.8. Poprawa estetyki budynku i funkcjonalności pomieszczeń urzędu gminy.

Działania

Informatyzacja Gminy i Urzędu Miejskiego w Gniewkowie

Cel strategiczny 2 - Poprawa jakości życia na obszarze gminy

Cele szczegółowe

- 2.1. Rozbudowa i modernizacja infrastruktury drogowej i komunikacyjnej.
- 2.2. Rozbudowa i modernizacja infrastruktury społecznej.
- 2.3. Rozbudowa i modernizacja infrastruktury sportowej i rekreacyjnej.
- 2.4. Rozbudowa i modernizacja infrastruktury wodno-kanalizacyjnej.
- 2.5. Rozwinięcie systemu segregacji odpadów.
- 2.6. Pożądane ukształtowanie przestrzeni publicznej.

Działania:

- Budowa stacji uzdatniania wody w Gniewkowie
- Rozbudowa Oczyszczalni Ścieków w Gniewkowie i uporządkowanie gospodarki wodno-ściekowej
- Dofinansowanie budowy przydomowych oczyszczalni ścieków
- Budowa sieci kanalizacji sanitarnej w miejscowościach Suchatówka - Gniewkowo
- Budowa sieci kanalizacji sanitarnej w miejscowościach Rojewo - Kaczkowo – Gniewkowo
- Modernizacja ulicy Dworcowej w Gniewkowie z rozdzieleniem kanalizacji ogólnospławnej
- Modernizacja ulicy Sobieskiego w Gniewkowie z rozdzieleniem kanalizacji ogólnospławnej
- Modernizacja nawierzchni ul. Kościelnej w Gniewkowie
- Modernizacja nawierzchni ul. Zamkowej w Gniewkowie
- Modernizacja nawierzchni ul. Podgórznej w Gniewkowie
- Modernizacja drogi gminnej Suchatówka-Kijewo-Warzyn
- Modernizacja drogi gminnej Gniewkowo – Zajezierze - Suchatówka
- Budowa z kostki nawierzchni ul. Działkowców w Gniewkowie
- Modernizacja nawierzchni ul. Parkowej w Gniewkowie
- Modernizacja nawierzchni ul. Kwiatowej w Gniewkowie
- Modernizacja drogi gminnej Zajezierze - Perkowo
- Modernizacja drogi gminnej Gniewkowo – Wielowieś – Wierzchosławice
- Modernizacja nawierzchni ul. 17 Stycznia w Gniewkowie
- Modernizacja nawierzchni ul. Moniuszki w Gniewkowie
- Modernizacja nawierzchni ul. Chopina w Gniewkowie
- Modernizacja nawierzchni ul. 700 - lecia w Gniewkowie
- Modernizacja nawierzchni ul. Sikorskiego w Gniewkowie
- Modernizacja nawierzchni ul. Cmentarnej w Gniewkowie
- Modernizacja nawierzchni ul. Księstwa Gniewkowskiego w Gniewkowie
- Modernizacja nawierzchni ul. Kolejowej w Gniewkowie
- Modernizacja nawierzchni Osiedle Toruńskie w Gniewkowie
- Modernizacja nawierzchni ul. Kątnej w Gniewkowie
- Modernizacja nawierzchni ul. Wałowej w Gniewkowie
- Remont budynku Pałacu w Markowie;
- Budowa świetlicy w Zajezierzu
- Budowa boiska w Wierzbiczanach
- Modernizacja stadionu Unii Gniewkowo
- Budowa wielofunkcyjnego boiska sportowego przy SP nr 1 lub ZSZ w Gniewkowie
- Budowa pływalni w Gniewkowie
- Budowa świetlicy w Kawęczynie

- Modernizacja sali gimnastycznej przy SP Nr 1 w Gniewkowie.
- Termomodernizacja Szkoły Podstawowej w Szadłowicach
- Adaptacja i przebudowa budynku mieszkalnego w Lipiu
- Budowa budynku mieszkalnego w Lipiu

Cel strategiczny 3 - Zwiększenie turystycznego zainteresowania gminą.

Cele szczegółowe

- 3.1. Zainicjowanie lokalnego stowarzyszenia na rzecz rozwoju turystyki w gminie Gniewkowo.
- 3.2. Opracowanie specyfikacji produktu turystycznego na terenie gminy.
- 3.3. Rozbudowa infrastruktury turystycznej.
- 3.4. Opracowanie i zrealizowanie planu promocji turystycznej gminy.
- 3.5. Ochrona i promocja dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego.

Działania:

- Budowa ścieżki rowerowej Wierzchosławice - Gniewkowo
- Budowa ścieżki rowerowej Suchatówka-Gniewkowo
- Modernizacja nawierzchni Rynku w Gniewkowie
- Odnowienie elewacji budynków w ramach rewitalizacji Rynku wraz z przyległymi ulicami
- Opracowanie i wdrożenie programu „Turystyka historyczna-Księstwo Gniewkowskie”.

Cel strategiczny 4 - Wzrost jakości kapitału ludzkiego i aktywizacja zawodowa mieszkańców gminy.

Cele szczegółowe

- 4.1. Poprawienie standardów jakości usług instytucji pomocy społecznej.
- 4.2. Podnoszenie i dostosowanie kwalifikacji pracowników do wymogów rynku pracy.
- 4.3. Upowszechnienie edukacji przedszkolnej.
- 4.4. Zbudowanie systemu staży i praktyk zawodowych w oparciu o współpracę z lokalnymi przedsiębiorcami.
- 4.5. Upowszechnienie kształcenia ustawicznego jako czynnika oddziaływującego na sytuację na rynku pracy.
- 4.6. Dostosowanie kwalifikacji nauczycieli do wymogów związanych ze strategicznymi kierunkami rozwoju kształcenia i rynku pracy.
- 4.7. Promocja elastycznych form zatrudnienia oraz metod organizacji pracy (praca tymczasowa, telepraca).
- 4.8. Wzrost świadomości ekologicznej mieszkańców gminy.

Cel strategiczny nr 5 - Uczynienie gminy Gniewkowo gminą atrakcyjną dla inwestorów.

Cele szczegółowe:

- 5.1. Promocja gminy za pomocą dostępnych środków (strona internetowa, foldery, udział w targach i imprezach).
- 5.2. Rozwój infrastruktury technicznej oraz uporządkowanie stosunków własnościowych.
- 5.3. Prowadzenie polityki przestrzennej na terenie gminy.

Działania:

- Opracowanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.
- Dokonanie inwentaryzacji zasobów (ludzkich i rzeczowych) i opracowanie ich w formie oferty skierowanych do potencjalnych inwestorów;
- Zapewnienie cyklu szkoleń pracownikom wytypowanym do kontaktów z inwestorem.
- Uzyskanie certyfikatu gminy przyjaznej inwestorom.

Uwarunkowania wynikające ze stanu prawnego gruntów

Szczegółowa struktura gruntów wg form użytkowania (ha, 2008):

		miasto	tereny wiejskie
Użytki rolne	grunty orne	572	9963
	sady	7	64
	łąki trwałe	61	426
	pastwiska trwałe	26	398
	grunty rolne zabudowane	16	237
	grunty pod stawami	7	13
	grunty pod rowami	10	81
	Razem	699	11182

Grunty leśne oraz zadrzewienia i zakrzaczenia	lasy	14	4680
	gr.zadrzewione i zakrzaczone	1	57
	Razem	15	4737
Grunty zabudowane i zurbanizowane	tereny mieszkaniowe	64	73
	tereny przemysłowe	28	15
	inne tereny zabudowane	24	11
	zurbanizowane tereny niezabudowane	4	0
	tereny rekreacji i wypoczynku	7	8
	drogi	47	306
	tereny kolejowe	17	51
	inne	0	0
	użytki kopalne	0	7
	Razem	191	471
	Grunty pod wodami	Grunty pod wodami płynącymi	0
Grunty pod wodami stojącymi		0	68
Razem		0	69
Pozostałe	Użytki ekologiczne	0	82
	Nieużytki	10	383
	Tereny różne	3	130

Struktura własnościowa gruntów, wg najważniejszych form własności, przedstawia się następująco (ha, 2008):

	miasto	obszary wiejskie
Grunty Skarbu Państwa, w tym:	91	7526
Grunty wchodzące w skład Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa	46	1983
Grunty w zarządzie Państwowego Gospodarstwa Leśnego Lasy Państwowe	24	5159
Grunty SP przekazane w użytkowanie wieczyste	36	52
Grunty gmin i zw. międzygminnych z wyłączeniem gruntów przekazanych w użytkowanie	76	540
Grunty osób fizycznych, w tym:	625	8187
Grunty osób fizycznych wchodzące w skład gospodarstw rolnych	492	7985
Grunty osób fizycznych nie wchodzące w skład gospodarstw rolnych	133	202
Grunty spółdzielni	5	12
Grunty kościołów i związków wyznaniowych	43	306
Grunty spółek prawa handlowego	8	266

Uwarunkowania wynikające z występowania obiektów i terenów chronionych na podstawie przepisów odrębnych

Do obiektów i obszarów chronionych zalicza się chronione na podstawie następujących przepisów:

- ustawy o ochronie przyrody,
- ustawy o ochronie gruntów ornych i leśnych,
- ustawy Prawo wodne,
- ustawy Prawo geologiczne i górnicze,
- ustawy o ochronie dóbr kultury.

W niniejszym Studium – w rozdziałach temu poświęconych – dokonano szczegółowej charakterystyki obszarów i obiektów chronionych.

Uwarunkowania wynikające z występowania obszarów naturalnych zagrożeń geologicznych

Na terenie gminy nie występują obszary zagrożeń geologicznych

Uwarunkowania wynikające z występowania udokumentowanych złóż kopalin oraz zasobów wód podziemnych

Gmina położona jest w strefie 2 zbiorników wód podziemnych:

- w zachodniej części gminy (na zachód od Gniewkowa) leży wschodni skraj rozległego zbiornika w utworach czwartorzędowych „Pradolina Toruń-Eberswalde” (Nr 138) - szacunkowe zasoby dyspozycyjne określane są na 400 tys. m³ na dobę, co jest wartością bardzo dużą w skali województwa kujawsko-pomorskiego); średnia głębokość ujęcia wynosi 30 m; zbiornik jest zaliczany do kategorii Obszarów Najwyższej Ochrony (ONO);
- zachodnia i południowo-zachodnia część gminy leży w zasięgu zbiornika w utworach trzeciorzędowych „Subzbiornik Inowrocław - Gniezno” (Nr 143) - szacunkowe zasoby dyspozycyjne określane są na 96 tys. m³ na dobę; średnia głębokość ujęcia wynosi 120 m.

Na terenie gminy występują 2 różne rodzaje uwarunkowań występowania wód podziemnych:

a) część północna - związana z pradoliną Wisły - charakteryzuje się następującymi parametrami:

- izolacja pierwszego poziomu wodonośnego – słaba
- stopień zagrożenia w warunkach naturalnych – średniozagrożone
- miąższość utworów słaboprzepuszczalnych – 2 do 10 metrów

b) pozostała część charakteryzuje się następującymi parametrami:

- izolacja pierwszego poziomu wodonośnego – średnia i dobra
- stopień zagrożenia w warunkach naturalnych – słabo i praktycznie nie zagrożone
- miąższość utworów słaboprzepuszczalnych – powyżej 10, a nawet powyżej 40 metrów

W skrajnie południowo-zachodniej części gminy (rejon: Więclawice - Szadłowice) istnieje ryzyko wystąpienia tzw. ascenzji (wypływu wód zasolonych na powierzchnię). Zjawisko to jest związane z położeniem tej części województwa w strefie wysadów solnych.

Badania wykonane w latach 60-tych XX w. wskazywały występowanie w okolicach Gąsek i Wierzchosławic wód mineralnych. Jest to związane z występowaniem wysadów solnych w obrębie Wału Kujawsko-Pomorskiego.

Obszar gminy Gniewkowo jest średnio zasobny w złoża kopalin. Na terenie gminy udokumentowano według danych Państwowego Instytutu Geologicznego (i potwierdzone w „Bilansie zasobów kopalin i wód podziemnych w Polsce”), następujące złoża kopalin :

złoża objęte eksploatacją (lub możliwe jest przywrócenie niedawno wstrzymanej eksploatacji) – objęte terenami górnictwami:

- Godzięba I – złoża piasków; koncesja Starosty Inowrocławskiego na eksploatację na polu A wygasła 31.12.2010 r., natomiast koncesja na eksploatację na polu B jest ważna do 31.12.2013 r.
- Godzięba II – złoża piasków, koncesja Marszałka Województwa ważna do 31.12.2022 r.
- Kępa Kujawska – złoża piasków
- Kępa Kujawska II – złoża piasków; koncesja Marszałka Województwa na eksploatację na polu A i polu B wygasła 31.08.2010 r.

złoża, w którym zaniechano eksploatacji w związku z zakończeniem działalności gospodarczej:

- Chrzastowo – złoża surowców ilastych ceramiki budowlanej, eksploatowane przez dawną cegielnię

złoża, w których nie prowadzono eksploatacji

- Michałowo – złoża glin szklivnych (glazurowych)
- Suchatówka – złoża piasków (złoża wstępnie rozpoznane)

Ponadto na terenie gminy w lokalnych obniżeniach terenowych np. w dnach zagłębień wytopiskowych (np. Błoto Ostrowskie) występują (co jest naturalne dla obszarów o takiej genezie) pewne ilości zasobów torfu, gytii i kredy jeziornej. Zasoby te nie zostały dotychczas udokumentowane i nie mają większego znaczenia gospodarczego. Ewentualna eksploatacja nie powinna być podejmowana ze względów środowiskowych.

Uwarunkowania wynikające z występowania terenów górniczych wyznaczonych na podstawie przepisów odrębnych

Wg danych Państwowego Instytutu Geologicznego, na terenie gminy funkcjonują następujące obszary górnicze (OG) i tereny górnicze (TG), w których prowadzi się koncesjonowane wydobycie surowców mineralnych (kruszyw naturalnych):

Godzięba I - pole A	pow. OG - 12100 ha, pow. TG - 12100 ha
Godzięba I - pole B	pow. OG - 19800 ha, pow. TG - 19800 ha
Godzięba II	pow. OG - 37920 ha, pow. TG - 45102 ha
Kępa Kujawska II - pole A	pow. OG - 16315 ha, pow. TG - 26810 ha
Kępa Kujawska II - pole B	pow. OG - 13830 ha, pow. TG - 19860 ha

Granice powyższych terenów górniczych przedstawiono na Załączniku nr 2 (uwaga - trzy tereny w Godziębie zawierają się w granicach przedstawionego zasięgu).

Uwarunkowania wynikające ze stanu systemów komunikacji i infrastruktury technicznej, w tym stopnia uporządkowania gospodarki wodno-ściekowej, energetycznej oraz gospodarki odpadami

Transport drogowy

Miasto Gniewkowo jest położone w odległości 55 km od Bydgoszczy (siedziby administracji Wojewody) i 25 km od Torunia (siedziby administracji Marszałka Województwa).

Siedziba gminy jest węzłem w sieci dróg krajowych i wojewódzkich. Dzięki takiemu położeniu miasta, gmina jest dobrze dostępna w komunikacji wewnątrzwojewódzkiej, międzyregionalnej, a nawet międzynarodowej. Przez teren gminy biegną następujące drogi o znaczeniu ponadlokalnym:

- droga krajowa nr 15 w relacji: Trzebnica – Milicz – Krotoszyn – Jarocin – Miąskowo – Miłostaw – Września – Gniezno – Trzemeszno – Wylatowo – Strzelno – Inowrocław – Toruń – Brodnica – Lubawa – Ostróda. Droga ta stanowi ważne połączenie zachodniej i południowo-zachodniej Polski z Warmią i Mazurami. Jej szczególne znaczenie w obsłudze dużego ruchu turystycznego uwidacznia się w okresie wakacyjnym, natomiast przez cały rok służy przede wszystkim do połączeń między ośrodkami regionalnymi: Olsztynem, Toruniem, Poznaniem i Wrocławiem. Droga nr 15 pełni dużą rolę w transporcie wewnątrzregionalnym – odcinek przebiegający przez gminę Gniewkowo łączy drugie i piąte co do wielkości miasta województwa – Toruń i Inowrocław. Droga nr 15 biegnie przez Gniewkowo oraz duże miejscowości wiejskie, gdzie stanowi zagrożenie dla bezpieczeństwa. W mieście funkcjonuje obecnie „wewnętrzna obwodnica”, która wyprowadziła ruch poza ścisłe centrum miasta, natomiast docelowo planuje się realizację obwodnicy pozwalającej na ominięcie miasta od wschodu. Pomiar ruchu, przeprowadzony w 2005 roku przez GDDKiA wskazywał, że na odcinku biegnącym przez gminę Gniewkowo, natężenie ruchu wynosi ok. 9 tys. pojazdów na dobę (przy czym nieco bardziej obciążony był odcinek z Gniewkowa w kierunku Inowrocławia, niż w kierunku Torunia). Jest to skala ruchu porównywalna z obserwowaną pomiędzy Bydgoszczą a Inowrocławiem i większa, niż na drodze nr 10 na zachód od Bydgoszczy i pomiędzy Bydgoszczą a Toruniem. Wyniki pomiaru świadczą więc o dużym znaczeniu tej drogi w systemie transportowym.
- droga wojewódzka nr 246 w relacji: (Nakło) Paterek – Samokłeski Małe – Szubin – Łabiszyn – Złotniki Kujawskie – Gniewkowo – Dąbrowa Biskupia. Droga ta łączy kilka miast i wiejskich siedzib gmin. Wykorzystywana jest do ruchu pojazdów ciężarowych, co stanowi problem dla bezpieczeństwa w przebiegu przez miejscowości wiejskie (pozbawione obwodnic). Na terenie gminy Gniewkowo pełni nie tylko rolę tranzytową, ale w dużym stopniu także pozwala na dostęp do drogi nr 15 (rola Gniewkowa jako węzła).

Powyższe drogi zapewniają dobry dostęp nie tylko do siedziby gminy, ale także do wielu miejscowości wiejskich. Największe wsie leżą w bezpośrednim lub bliskim sąsiedztwie tych dróg, a więc prezentują walor łatwiej dostępności.

Ponadto na terenie gminy znajdują się dwie drogi wojewódzkie nie mające istotnego znaczenia dla obsługi ludności, natomiast zaliczone do tej kategorii przede wszystkim ze względu na znaczenie dla obronności kraju:

- droga nr 299 – łącząca stację kolejową w Gniewkowie z drogą nr 15,
- droga nr 400 – łącząca Więclawice z Latkowem (na terenie gminy biegnie tylko niewielki odcinek tej drogi).

Droga krajowa ma na terenie gminy długość ok. 16 km, podobna jest łączna długość dróg wojewódzkich.

Sieć dróg powiatowych (o długości ponad 51 km) na terenie gminy nie jest bardzo gęsta, co wiąże się z układem dróg wyższego rzędu, a częściowo jest skutkiem uwarunkowań fizyczno-geograficznych. Drogi powiatowe wypełniają przestrzeń „pomiędzy” drogą krajową a wojewódzką, łącząc z nimi poszczególne miejscowości. Gmina Gniewkowo cechuje się dużą liczbą miejscowości, a pomimo to zdecydowana ich większość ma zapewnioną dostępność w sieci dróg powiatowych (największa wieś bez dostępu do drogi tej klasy lub klas wyższych, to Zajezierze) – z niektórych dróg powiatowych biegną w trzech kierunkach. Część dróg powiatowych – zwłaszcza w południowej i południowo-wschodniej części gminy, pozwala na dojazd do Inowrocławia z pominięciem drogi krajowej.

Sieć dróg powiatowych na terenie gminy tworzą drogi:

- 2519C - Dąbie - Chrzastowo
- 2520C - Chrzastowo – Wielowieś
- 2521C – Wierzchosławice (DK 15) – Płonkowo
- 2523C – Wierzchosławice – Szadłowice
- 2525C - Lipie – Kijewo – Murzynno
- 2526C - Kijewo – Kawęczyn
- 2527C - Gęzewo – Kawęczyn
- 2528C - Murzynno – Żyrosławice (i dalej na terenie pow. aleksandrowskiego)
- 2529C - Murzynno – Klepary
- 2531C – Murzynno-Wonorze

- 2533C - Lipie – Modliborzyce
- 2534C - Ostrowo – Gąski
- 2535C – Parchanki – Słońsko
- 2536C – Szadłowice – Słońsko
- 2537C – Gąski – Parchanie

Sieć dróg wyższej rangi uzupełniana jest przez drogi gminne (56 km). Szczególnie duża ich część przypada na miasto, gdzie gęsta sieć to ulic w większości drogi tej klasy.

Wykaz dróg gminnych (tylko na obszarach wiejskich - wykaz nie uwzględnia 25 ulic w mieście zaliczonych do tej kategorii dróg):

- 150301C - Dobiesławice - Skalmierowice
- 150302C - Wierzchosławice - Wielowieś
- 150303C - Kaczkowo - Dąbie
- 150304C - Godzięba - Dąblin
- 150305C - Szpital - Zagajewice
- 150306C - Szpital - Parchanie
- 150307C - Murzynko - Gąski
- 150308C - Murzynko – Klepary - Gąski
- 150309C - Klepary wieś
- 150310C - Kawęczyn - Żyrośławice
- 150311C - Żyrośławice - Ośniszczewo
- 150312C - Kawęczyn - Grabie
- 150313C - Kawęczyn-Stare Grabie
- 150314C - Kijewo - Warzyn
- 150315C - Perkowo - Lipie
- 150316C - Buczkowo - Lipie
- 150317C - Zajezierze - Suchatówka
- 150318C - Skalmierowice-Mierogoniewice
- 150319C - Murzynko - Murzynno
- 150320C - Wielowieś - Ostrowo
- 150321C - Wielowieś - Bąbolin
- 150322C - Gniewkowo - Wierzbiczy
- 150323C - Murzynno - Markowo
- 150324C - Szadłowice - Więclawice
- 150325C - Murzynno – Branno - Kijewo
- 150326C - Gniewkowo - Dąblin

Drogi gminne, z racji gęstej sieci dróg wyższej rangi nie mają tak dużego znaczenia w obsłudze ludności, natomiast są ważne dla obsługi rolnictwa.

Transport kolejowy

Przez teren gminy biegnie linia kolejowa znaczenia państwowego nr 353 łącząca Poznań z Inowrocławiem, Toruniem, Iławą, Olsztynem i Skandawą/Żeleznodorożnym (granica z Rosją).

Jest to linia dwutorowa o charakterze magistralnym, zelektryfikowana, wykorzystywana do transportu oraz komunikacji pasażerskiej, w tym pospiesznej, międzyregionalnej. Cechuje się stosunkowo dużym natężeniem ruchu, zarówno pasażerskiego jak i towarowego. W obydwu dziedzinach jest to bardzo istotna linia w ogólnopolskim systemie transportu kolejowego. Na linii tej na terenie gminy znajdują się stacje: Więclawice, Wierzchosławice, Gniewkowo i Suchatówka. Na stacji Gniewkowo są dostępne połączenia międzyregionalne TLK (w relacji Poznań – Olsztyn), ale nie są dostępne połączenia IR.

Transport wodny

Na terenie gminy nie rozwinął się transport wodny i ze względu na brak dróg wodnych nie ma możliwości jego rozwoju.

Transport przesyłowy

Gmina leży w przebiegu głównych linii infrastruktury technicznej znaczenia krajowego lub regionalnego. Transport przesyłowy jest realizowany przez:

- rurociąg produktów naftowych z Płocka do Nowej Wsi Wielkiej i dalej do Rejowca – rurociąg ten ma charakter wyłącznie tranzytowy,
- od powyższego rurociągu na wysokości Wielowisi wykonano odgałęzienie biegnące do magazynu paliw w Górze (gm. Inowrocław) – rurociąg ten ma charakter wyłącznie tranzytowy,

- linie elektroenergetyczne 110kV łączące znajdujący się na terenie gminy w Chrzastowie główny punkt zasilania (GPZ) z GPZ w Marulewach (k. Inowrocławia) oraz GPZ w Ciechocinku – GPZ w Chrzastowie służy zaopatrzeniu w energię miejscowości na terenie gminy oraz terenów sąsiednich,
- rurociąg przesyłowy wody pitnej z Nieszawki k. Torunia do Inowrocławia – z rurociągu tego odbywa się także pobór wody na potrzeby gminy Gniewkowo,
- sieć gazociągów zasilających południową część województwa – od stacji regulacyjno-pomiarowej w Turznie koło Raciążka biegnie gazociąg do Wierchosławic, gdzie gazociąg wysokiego ciśnienia rozgałęzia się – odnoga północna biegnie do Solca Kujawskiego, natomiast południowa w kierunku Inowrocławia, gdzie następują kolejne rozgałęzienia – do Kruszewicy, Mogilna, Inowrocławia, Żnina – Nakła. Na terenie gminy na sieci tej zlokalizowano 3 stacje redukcyjno-pomiarowe I-stopnia, z których zasilana jest gmina.

Gospodarka wodno-ściekowa

Źródłem wody pitnej dla gminy są ujęcia należące do Przedsiębiorstwa Komunalnego „Gniewkowo” Sp. z o.o., znajdujące się w:

- Gniewkowie – ujęcie o maksymalnej wydajności godzinnej 300 m³. Jest to ujęcie wielotorowe. Pobór wody odbywa się z utworów trzeciorzędowych o głębokości - 60,0 metrów.
- Murzynnie - ujęcie o maksymalnej wydajności godzinnej 375 m³. Pobór wody z utworów czwartorzędowych o głębokości 48,0 i 45,0 metrów.

Ponadto na terenie gminy znajdują się ujęcia zakładowe (np. zakładów rolnych), z których największym jest ujęcie Bonduelle w Gniewkowie. Warto zauważyć, że miejscowości Gąski i Szpital są zaopatrywane w wodę z ujęcia w gminie Dąbrowa Biskupia, a część wody na potrzeby gminy jest pobierana z rurociągu przesyłowego zasilającego Inowrocław (rurociąg z ujęcia w gminie Wielka Nieszawka).

Tab. Sieć wodociągowa w gminie

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
długość czynnej sieci rozdzielczej [km]															
miasto	25,9	25,9	27,1	27,2	27,4	27,4	27,4	29,1	30,0	30,0	30,4	30,4	31,6	31,8	31,8
obszary wiejskie	63,9	63,9	77,3	77,5	84,4	84,4	84,4	102,3	118,2	117,3	118,1	121,0	121,3	122,5	123,6
połączenia prowadzące do budynków mieszkalnych i zbiorowego zamieszkania [szt]															
miasto	351	361	369	375	381	393	405	417	431	463	866	758	751	770	778
obszary wiejskie	624	630	720	728	820	845	904	973	1 043	1 041	1 124	1 140	1 130	1 139	1 153
woda dostarczona gospodarstwom domowym [dam3]															
miasto	372,9	290,1	260,8	256,4	218,5	325,5	220,6	166,2	202,1	112,8	327,0	310,9	229,4	263,1	187,1
obszary wiejskie	169,2	155,3	282,8	286,7	272,2	331,7	222,8	257,0	258,8	261,3	223,6	239,9	274,1	281,4	206,9
ludność korzystająca z sieci wodociągowej [osoba]															
miasto	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	6 984	6 979	6 961	7 195	7 197	7 159	7 170	7 160
obszary wiejskie	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	5 603	5 654	5 649	5 778	5 752	5 814	5 840	5 854

Źródło: Dane GUS

Tab. Sieć kanalizacyjna w gminie

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
długość czynnej sieci kanalizacyjnej [km]															
miasto	10,1	10,1	10,1	10,1	10,1	10,1	10,1	10,1	12,9	13,9	15,8	16,1	18,2	18,2	18,4
obszary wiejskie	0,6	0,6	7,2	7,2	7,4	7,4	3,5	3,5	13,7	14,3	11,1	16,4	16,4	16,6	16,6
połączenia prowadzące do budynków mieszkalnych i zbiorowego zamieszkania [szt]															
miasto	358	359	367	375	378	380	382	385	388	396	640	642	660	673	679
obszary wiejskie	10	10	52	43	43	43	94	94	136	136	117	155	161	165	168
ścieki odprowadzone [dam3]															
miasto		553,5	532,0	569,0	533,0	553,0	575,9	516,1	481,0	506,0	496,3	576,7	602,2	543,7	537,4
obszary wiejskie		37,8	155,0	96,3	119,8	121,0	95,0	108,1	92,6	76,5	73,7	120,3	114,5	126,4	122,1
ludność korzystająca z sieci kanalizacyjnej [osoba]															
miasto	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	5 396	5 393	5 384	6 030	6 033	6 010	6 026	6 021
obszary wiejskie	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	1 316	1 412	1 411	1 412	1 517	1 548	1 565	1 575

Źródło: Dane GUS

Sieć wodociągowa na terenie gminy jest wciąż rozbudowywana, aczkolwiek coroczne przyrosty nie są w ostatnich latach duże, co jest spowodowane faktem, iż skupione osadnictwo już przed wielu latu zostało objęte siecią. Obecnie w mieście dostęp do wodociągu ma ponad 99% mieszkańców, ale na obszarach wiejskich – tylko 78%.

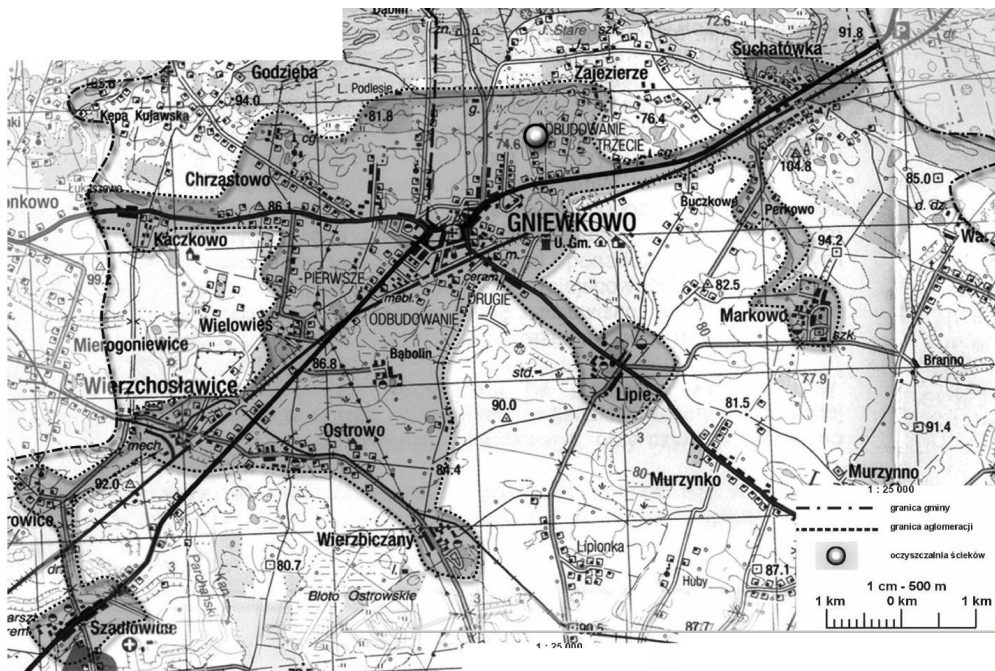
²Na obszarze gminy znajdują się dwie sprawnie działające komunalne oczyszczalnie ścieków. Podstawowym obiektem jest mechaniczno-biologiczno-chemiczna oczyszczalnia ścieków zlokalizowana w północno-wschodniej części miasta Gniewkowa o przepustowości 3 900,0 m³/dobę. Ścieki przesyłane są poprzez układ kolektorów tłocznych i kanałów

2 Niniejszy akapit - charakterystyka oczyszczalni pochodzi z Aktualizacji Programu Ochrony Środowiska na lata 2008-2011 z perspektywą na lata 2012-2015, autorzy: K.Napieraj, M.Śtańczak

grawitacyjnych ogólnospławnych i przepompowni ścieków. Oczyszczone ścieki odprowadzane są do Kanału Gniewkowskiego. Kanalizacją objęta jest większość zabudowy miasta Gniewkovo oraz część zabudowy wsi: Wierzchosławice, Wielowieś, Lipie, Markowo, Perkowo, Buczkowo, Wierzbiczy, Kaczkowo, Bąbolin i Więclawice. Do oczyszczalni doprowadzane są również kolektorem odcieki ze składowiska odpadów w Kaczkowie. Drugim obiektem jest oddana do eksploatacji w 2004 r. oczyszczalnia kontenerowa w Więclawicach o przepustowości 50 m³/dobę. Oczyszczalnia oparta jest na technologii osadu czynnego i składa się z osadnika wstępnego, komory beztlenowej, komory tlenowej, osadnika wtórnego oraz zbiornika osadu.

Funkcjonują również lokalne oczyszczalnie przy obiektach Domu Pomocy Społecznej w Warzynie. Przykładowa oczyszczalnia ścieków działa przy Zakładzie Przetwórstwa Cykorii w Wierzchosławicach.

Dla gminy Gniewkovo wyznaczono aglomerację kanalizacyjną. Zagadnienie to reguluje Rozporządzenie Nr 29/2006 Wojewody Kujawsko-Pomorskiego z dnia 4 kwietnia 2006 r. w sprawie wyznaczenia aglomeracji Gniewkovo. Wyznacza ono aglomerację Gniewkovo o równoważnej liczbie mieszkańców 10129, z gminną oczyszczalnią ścieków zlokalizowaną w mieście Gniewkovo, położoną w Powiecie Inowrocławskim, której obszar obejmuje Miasto Gniewkovo oraz wsie: Lipie, Markowo, Buczkowo, Perkowo, Suchatówka, Wierzchosławice, Wielowieś, Kaczkowo, Szadłowice, Skalmierowice, Wierzbiczy, Bąbolin, Ostrowo, położone w gminie Gniewkovo oraz wsie: Rojewo, Płonkówko, Jezuicka Struga, Żelechlin, Liszkowo Ściborze, Topola, położone w Gminie Rojewo.

Rys. Zasięg aglomeracji Gniewkovo na terenie gminy Gniewkovo, na podstawie Rozporządzenia Nr 29/2006 Wojewody Kujawsko-Pomorskiego z dnia 4 kwietnia 2006 r.

Gospodarka odpadami

Zgodnie z wojewódzkim programem gospodarki odpadami, gmina Gniewkovo obsługiwana jest przez Międzygminny Kompleks Unieszkodliwiania Odpadów Komunalnych oparty o Kompleks Utylizacji Odpadów Giebnia - Inowrocław - wykorzystujący składowisko odpadów w Giebniu oraz Zakład Utylizacji Odpadów Komunalnych w Inowrocławiu.

30 listopada 2011 zamknięto gminne składowisko odpadów komunalnych, zlokalizowane w miejscowości Kaczkowo, przy drodze gruntowej Kaczkowo-Godzięba. Składowisko zostało wybudowane na podstawie pozwolenia na budowę z dnia 16.04.1998 r. znak UAiNB 73/51/137/98, wydanego przez Kierownika Urzędu Rejonowego w Inowrocławiu. Do użytkowania zostało oddane na podstawie pozwolenia z dnia 30.09.1999 znak UAiNB 7351/137/98/73/99, wydanego przez Starostę Inowrocławskiego. Składowisko odpadów w Kaczkowie było - zgodnie z obowiązującą ustawą z dnia 27 kwietnia 2001 r. o odpadach (Dz. U. Nr 62, poz. 628 z późn. Zmianami) - składowiskiem odpadów innych niż niebezpieczne i obojętne. Zajmowało powierzchnię 11,9 ha, z czego powierzchnia terenu wygradzonego wynosi 70 123 m², a powierzchnia ostatnio eksploatowanej kwatery wynosiła 0,64 ha.

Składowisko w Kaczkowie jest przeznaczone do likwidacji i rekultywacji.

Zasilanie w energię

Źródłem zasilania gminy w energię elektryczną jest główny punkt zasilania WN/SN, zlokalizowany na terenie gminy (Chrzastowo), tuż za zachodnią granicą miasta, w pobliżu drogi z Gniewkova do Rojewa. Wyposażony jest on w dwa transformatory o mocy 2x16 MV A. GPZ zasilany jest liniami wysokiego napięcia 110 kV z kierunku Inowrocławia (GPZ Marulewska) i Ciechocinka.

Przez teren gminy przebiegają dwie linie napowietrzne wysokiego napięcia 110 kV: linia relacji GPZ Inowrocław Marulewska - GPZ Gniewkovo oraz GPZ Ciechocinek - GPZ Gniewkovo. Ogólna długość tych linii na terenie gminy wynosi ok. 23 km. Linie te przewidziane są do adaptacji. Z głównego punktu zasilania zlokalizowanego w Gniewkowie wyprowadzonych zostało ogółem osiemnaście linii średniego napięcia. GPZ zlokalizowany na terenie gminy Gniewkovo

zasila także sąsiednie gminy. Na terenie miasta sieć średniego napięcia wykonana została zarówno jako sieć kablowa, jak i napowietrzna. Sieć kablowa, głównie o przekrojach 120 mm², skoncentrowana jest w centrum miasta oraz na terenach zwartej zabudowy wielorodzinnej i jednorodzinnej. Na pozostałych terenach miasta sieć średniego napięcia jest siecią napowietrzną. Również na terenach wiejskich sieć przesyłowa i rozdzielcza wykonana została jako sieć napowietrzna przewodami stalowo-aluminiowymi AFL 3x35 mm², AFL 3x50 mm² i AFL 3x70 mm². Na terenie miasta działa ponad 30, a na obszarach wiejskich ponad 100, stacji transformatorowych. Posiadają one znaczną rezerwę rozbudowy mocy (umożliwiająca podwojenie stanu obecnego) poprzez dodawanie do istniejącej infrastruktury kolejnych transformatorów. Zainstalowana moc jest w stanie pokryć wszystkie potrzeby gminy w okresie docelowym. Jednakże z uwagi na zbyt długie w niektórych przypadkach obwody niskiego napięcia, jak również i na przestarzały typ niektórych stacji, budowanych w latach sześćdziesiątych i na początku siedemdziesiątych ubiegłego wieku, konieczne będzie w niektórych miejscowościach dogęszczenie stacji oraz wymiana na nowy typ. Również dla każdej nowej większej inwestycji lokalizowanej na terenie gminy, konieczna jest budowa urządzeń elektroenergetycznych zgodnie z warunkami technicznymi wydanymi przez odpowiednie służby energetyczne.

Przyjmuje się następujący system i standardy zaopatrzenia miasta i gminy w energię elektryczną:

- źródłem energii elektrycznej pozostanie istniejący główny punkt zasilania 110/15 kV. W GPZ istnieje możliwość wymiany transformatorów na większe jednostki, jednakże w najbliższych latach nie zachodzi taka potrzeba ze względu na jego małe obciążenie. Nie zachodzi również potrzeba lokalizowania na terenie miasta i gminy Gniewkowo kolejnej stacji elektroenergetycznej WN/SN.
- projektowane tereny mieszkaniowe, usługowe i przemysłowe wymagają głównie wymiany transformatorów w istniejących stacjach, tereny lokalizowane poza 500-metrową odległością od istniejących stacji wymagają realizacji nowych odcinków sieci średniego napięcia, budowy kolejnych stacji transformatorowych oraz budowy sieci niskiego napięcia,
- każdorazowe wyznaczenie terenów rozwojowych wymagać będzie zwiększenia liczby stacji transformatorowych oraz rozbudowy sieci,
- w kolejnych latach sukcesywna wymiana stacji typu SB2A i stacji typu ŻH na stacje słupowe nowej generacji,
- na terenach zwartej zabudowy mieszkaniowej zaleca się realizację stacji transformatorowych parterowych oraz linii kablowych średniego i niskiego napięcia,
- na terenach o rozproszonej zabudowie w mieście i na terenach wiejskich dopuszcza się realizację stacji słupowych oraz napowietrznych linii elektroenergetycznych,
- na terenach lotniskowych i osiedli mieszkaniowych o zwartej zabudowie sieć niskiego napięcia należy przewidywać jako sieć kablową,
- w założeniach docelowych należy przyjąć, że dostarczana do odbiorców energia elektryczna winna bez żadnych ograniczeń pokrywać potrzeby miasta i gminy na cele komunalno-bytowe mieszkańców, rolnictwa, usług i przemysłu,
- realizację na terenie gminy przedsięwzięć polegających na wytwarzaniu energii ze źródeł odnawialnych należy uzależniać także od możliwości odbioru wytwarzanej energii przez gestora sieci – na warunkach określonych przez gestora sieci.

Przez teren gminy, na kierunku wschód - północny-zachód przebiega gazociąg wysokiego ciśnienia DN 250, relacji Włocławek - Gniewkowo - Bydgoszcz. Od gazociągu tego, w rejonie miejscowości Wielowieś wykonane zostało odgałęzienie siecią DN 150 mm w kierunku Inowrocławia i dalej w kierunku Pakości, Żnina, Nakła oraz Strzelna i Mogilna. Ponadto do trzech istniejących stacji redukcyjnych gazu, zlokalizowanych w mieście i gminie Gniewkowo od gazociągu relacji Włocławek – Bydgoszcz, wykonane zostały odgałęzienia gazociągami o średnicach DN 80 i DN 100.

Ogólna długość gazociągów wysokiego ciśnienia, przebiegających przez teren gminy, wynosi ok. 35 kilometrów.

Gaz ziemny dostępny jest w Gniewkowie oraz w miejscowości Wierzchosławice. Miejscowości te zaopatrywane są w gaz z sieci krajowej gazu ziemnego wysokiego ciśnienia z gazociągu DN 250 relacji Włocławek - Gniewkowo - Bydgoszcz. Na terenie miasta i gminy zlokalizowane zostały trzy stacje redukcyjne gazu:

- stacja redukcyjno - pomiarowa I^o o przepustowości 600 m³/h zlokalizowana w zachodniej części miasta, przy ul. Spółdzielczej; jest źródłem gazu dla mieszkańców miasta Gniewkowa. Przy stacji funkcjonuje stacja redukcyjno - pomiarowa II°, redukująca średnie ciśnienie gazu na niskie. Przepustowość stacji wynosi 1.200 m³/h.
- stacja redukcyjno - pomiarowa I^o o przepustowości 6.000 m³/h, zlokalizowana we wschodniej części miasta, przy ul. Ogrodowej; jest źródłem gazu dla zakładu Bonduelle i odbiorców na obszarze miasta i gminy,
- stacja redukcyjno - pomiarowa I^o, o przepustowości 300 m³/h, zlokalizowana we wsi Wierzchosławice; jest źródłem gazu dla mieszkańców tej wsi.

W pozostałych miejscowościach, przygotowywanie posiłków i ciepłej wody użytkowej odbywa się na kuchniach węglowych, elektrycznych i przy pomocy gazu propan - butan dostarczanego w butlach 11 kg.

Dostępność gazu dla ludności, przedstawia się następująco:

- liczba przyłączy do budynków mieszkalnych i niemieskalnych – w 2009 roku w mieście wynosiła 388, a na obszarach wiejskich 41 (tu w praktyce nie zmienia się od roku 2001),
- liczba odbiorców gazu – w 2009 roku w mieście wyrosła 1459 (jest to liczba niemal niezmienna od kilku lat), na obszarach wiejskich 335 (tu także nie notuje się zmian),
- korzystająca ludność – w mieście w 2009 roku – 4421, na wsi – 1233,
- zużycie gazu – zużycie gazu się zmniejsza; o ile w roku 2001 i 2002 (przy niższej niż obecnie liczbie odbiorców) w mieście przekraczało 900 tys. m³, a na wsi 80 tys. m³, to obecnie w mieście jest to niespełna 680 tys. m³, a na wsi – nieco ponad 40 tys. m³.

Uwarunkowania wynikające z zadań służących realizacji ponadlokalnych celów publicznych

Tereny dla realizacji zadań publicznych o znaczeniu ponadlokalnym obejmują głównie inwestycje dotyczące komunikacji i infrastruktury technicznej. Są to zadania określone w Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Kujawsko-Pomorskiego. Gminy Gniewkowo dotyczy niezbyt duża liczba zadań o znaczeniu wojewódzkim lub krajowym wskazanych w pzpw.

Poniższy wykaz zawiera nazwę zadania, nie rozstrzyga natomiast, czy zadanie to pozostaje nadal aktualne. Zadania zapisane w pzpw były sukcesywnie realizowane, częste są też przypadki częściowej ich realizacji (np. modernizacja wybranych odcinków dróg). Tym samym nie jest możliwe jednoznaczne rozstrzygnięcie, które z powyższych zadań straciły już swoją aktualność, aczkolwiek pewna ich część została już zrealizowana.

Oprócz zadań wymienionych w tabeli, do zadań realizujących cele publiczne o znaczeniu ponadlokalnym, zaliczyć należy modernizację dróg powiatowych.

Nr zadania w Planie	Charakterystyka zadania
2	Ochrona gruntów o wysokiej przydatności dla rolnictwa przed zmianą użytkowania na cele nierolnicze
12.	Przebudowa drogi krajowej nr 15 - budowa obwodnicy m. Strzelno - budowa obwodnicy m. Inowrocław - budowa obwodnicy m. Gniewkowo - przebudowa nawierzchni na odcinku Gniewkowo- Suchatówka - budowa Trasy Staromostowej w Toruniu - przebudowa ul. Olsztyńskiej w Toruniu - budowa obwodnicy m. Kowalewo Pom. - budowa obwodnicy m. Brodnica - budowa drugiej jezdni na całej długości
20.	Modernizacja linii kolejowej nr 353
33.	Budowa rurociągu produktów naftowych do magazynu w Górze od istniejącego rurociągu relacji Płock-Nowa Wieś
39.	Opracowanie programu ochrony środowiska wraz z planem gospodarki odpadami dla obszaru województwa kujawsko-pomorskiego
40.	Realizacja programu zwiększenia lesistości i zadrzewień województwa kujawsko-pomorskiego w latach 2001-2020
50.	Likwidacja składowisk odpadów stwarzających zagrożenia dla środowiska i rekultywacja nieczynnych składowisk odpadów, w szczególności w gminach: Koronowo, Nowa Wieś Wielka, Łubianka, Osie, Jeżewo, Złotniki Kujawskie, Szubin, Gniewkowo, Mogilno, Gąsawa i Lubraniec (łącznie 55 składowisk)
53.	Rewaloryzacja historycznych układów urbanistycznych (60 miast i miejscowości)
82.	Przebudowa drogi wojewódzkiej nr 246 - remont naw. w km 80,82- 83,52 (odnowa) w km 0,00 – 16,40 w km 16,96- 31, 43 - remont mostu w Łabiszynie w km 31,24 - remont mostu w Smolnikach w km 19,15